

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

SANDRA RUSECKIENĖ
SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĖSTINĖS
STUDIJOS

**PROFESINĖS REFLEKSIJOS VAIDMUO SOCIALINIŲ
DARBUOTOJŲ PRAKTIKOJE TEIKIANT PAGALBĄ
GLOBĖJAMS IR ĮTĖVIAMS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Prof. Dr. Odeta Merfeldaitė

Marijampolė, 2026

TURINYS

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS	3
LENTELIŲ SĄRAŠAS	4
IVADAS	5
1. PROFESINĖS REFLEKSIJOS VAIDMUO SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ PRAKTIKOJE TEIKIANT PAGALBĄ GLOBĖJAMS IR ĮTĖVIAMS.....	10
1.1. Profesinės refleksijos samprata socialiniame darbe	10
1.2. Refleksijos vaidmuo valdant stresą ir perdegimo riziką.....	12
1.3. Profesinės refleksijos sąsajos su profesine kompetencija ir profesiniu identitetu.....	14
2. PROFESINĖ REFLEKSIJA DIRBANT SU GLOBĖJAIS IR ĮTĖVIAIS	16
2.1. Socialinio darbuotojo profesiniai iššūkiai pagalbos globėjams ir įtėviams procese	16
2.2. Santykiu grįsta pagalba globos procese.....	18
2.3. Refleksijos formos ir priemonės dirbant su globėjais ir įtėviais	20
2.4. Etiniai iššūkiai ir refleksijos vaidmuo jų sprendime	23
3. PROFESINĖS REFLEKSIJOS VAIDMUO SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ PRAKTIKOJE, ATSKLEIDŽIANT JOS POVEIKĮ PAGALBOS SANTYKIO KOKYBEI IR PROFESINIAM TVARUMUI	26
3.1 Tyrimo metodologija.....	26
3.1 Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas	32
DISKUSIJA	59
IŠVADOS.....	62
REKOMENDACIJOS	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	64
SANTRAUKA	70
SUMMARY	71
PRIEDAI.....	72
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA.....	75

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

1 pav. Tyrimo loginė schema	26
-----------------------------------	----

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Interviu klausimai ir jų mokslinis pagrindimas	27
2 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika pagal atrankos kriterijus	30
3 lentelė. Socialinių darbuotojų darbo patirties raiška dirbant su globėjais ir įtėviais	33
4 lentelė. Profesinės refleksijos samprata socialinių darbuotojų darbe	36
5 lentelė. Sudėtingų situacijų reflektavimo būdai socialinių darbuotojų praktikoje	38
6 lentelė. Profesinė refleksija kasdienėje socialinių darbuotojų praktikoje	40
7 lentelė. Profesinės refleksijos taikymo būdai ir reikšmė dirbant su globėjais ir įtėviais	47
8 lentelė. Refleksijos vaidmuo išlaikant profesines ribas ir sprendžiant sudėtingas situacijas	50
9 lentelė. Organizacijos sprendiniai profesinės refleksijos palaikymui	52
10 lentelė. Poreikiai refleksijos efektyvumui stiprinti kuriant santykius su globėjais ir įtėviais	55

IVADAS

Temos aktualumas ir išskirtinumas. Socialinės apsaugos sistema Lietuvoje ir visame pasaulyje, keičiasi. Daugiau kalbama apie tai, kad vaikams geriausia augti šeimoje, o ne institucijoje. Todėl siekiama, kad kiekvienas vaikas turėtų galimybę augti saugioje, artimoje aplinkoje (Lietuvos Respublikos Seimas, 2025; European commission, 2021). Šis pokytis iš esmės pakeitė socialinių darbuotojų profesinės veiklos aplinką: specialistai vis dažniau susiduria su globėjų šeimomis, kurios patiria didelį emocinį spaudimą dėl globojamų vaikų ankstyvojo amžiaus traumų, sudėtingo elgesio ir užsitęsusio streso (Kiaunytė ir Lygnugarienė, 2024, 2022). Dėl tokių aplinkybių pagalbos procesas įgyja vis ryškesnį santykio su žmogumi pobūdį. Šiame kontekste ypatingą reikšmę įgauna ne tik profesinės kompetencijos, tačiau ir gebėjimas atpažinti bei reflektuoti savo ir kitų emocinę būseną, taip pat giliau pažinti save ir kryptingai valdyti sudėtingas tarpasmenines situacijas. Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje vis plačiau pripažįstama, kad kokybiška profesinė veikla šioje srityje neatsiejama nuo nuolatinės savirefleksijos ir sistemingo savo praktikos vertinimo (Ravalier ir kt., 2023; Ruch, 2020).

Tarptautiniu lygiu refleksija socialiniame darbe yra plačiai nagrinėjama ir tiriama iš įvairių pusių. Refleksijos samprata veikloje plačiai analizuojama įvairių autorių darbuose (Chiapello ir Bousbaci, 2022; Ruch, 2020), akcentuojant jos svarbą santykiu grįstoje praktikoje, ypač dirbant su pažeidžiamomis šeimomis. Empiriniai tyrimai pradeda parodyti konkrečius naudos rezultatus: specialios programos, aktyviai integruojančios refleksyvias praktikas, gali pagerinti tiek specialistų, tiek globėjų gebėjimą suprasti ir adekvačiai reaguoti į vaiko elgesį (Midgley ir kt., 2021). Kiti tyrimai pabrėžia, kad refleksija gali padėti apsisaugoti nuo profesinio perdegimo bei antrinio trauminio streso. (Katherine, 2020; Sprang ir kt., 2025).

Lietuvos socialinių darbuotojų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose profesinei refleksijai taip pat yra skiriamas dėmesys. Globos centro veiklos apraše įtvirtinta, kad globos centro specialistams turi būti užtikrinamas nuolatinis profesinės kompetencijos tobulinimas (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018). Toliau supervizija ir intervizija kaip profesinės refleksijos formos įtvirtintos Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos apraše, kuriame nustatyta, kad profesinė kompetencija turi būti nuolat ir sistemingai tobulinama, o darbuotojas yra asmeniškai atsakingas už savo profesinį tobulėjimą (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2006). Taip pat jos svarba yra numanoma per bendruosius profesionalumo reikalavimus – etikos laikymąsi, sprendimų pagrįstumą, darbo kokybės užtikrinimą ir nuolatinį kompetencijų tobulinimą. Šiuos reikalavimus įgyvendinti padeda profesinė refleksija. Ji leidžia kritiškai įvertinti savo sprendimus ir veiksmus,

mokytis iš patirties ir prirėkus keisti savo darbo būdus, kad pagalba žmogui būtų kuo efektyvesnė. Lietuvos socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodekse (2023) pabrėžiama, kad socialinių paslaugų darbuotojai turi kritiškai vertinti savo profesinius sprendimus, nuolat tobulinti kompetencijas bei prisiimti atsakomybę už teikiamų paslaugų kokybę. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006) taip pat pabrėžia kvalifikacijos kėlimo, profesinio augimo ir paslaugų efektyvumo užtikrinimo svarbą. Nors šiuose dokumentuose refleksija dažniau atsiskleidžia per bendruosius profesionalumo reikalavimus (kritinis sprendimų vertinimas, mokymasis iš patirties, kokybės užtikrinimas), ji kai kuriuose socialinių darbuotojų kompetencijų vertinimo dokumentuose įvardijama ir tiesiogiai: įsakymo 3 priedo III dalyje („Asmeninės savybės ir vertybės“) išskiriamas kriterijus 1.5 „Refleksyvumas“, kurio požymis – „Savo veiksmų ir veiklos refleksija ir analizė“ (Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodekso patvirtinimo, 2006). Dėl to refleksijos taikymas praktikoje gali būti nevienodas: ją nuosekliau užtikrina organizacijos, kuriose refleksija palaikoma sistemiškai (pvz., supervizijomis, atvejų aptarimais), o kitur ji labiau priklauso nuo individualios darbuotojo iniciatyvos. Refleksija dirbant su tėvais ir globėjais yra labai svarbi, nes ji padeda geriau suprasti vaiko elgesį per prierašumo, netekčių ir patirtos traumos prizmę. Taip pat ji stiprina suaugusiųjų gebėjimą kurti vaikui saugią ir stabilią aplinką (Lotty ir Lynch, 2021). Refleksyvi praktika padeda specialistui geriau suvaldyti savo emocijas ir išankstines nuostatas. Šeimai ji padeda pereiti nuo greitų, impulsyvių reakcijų prie labiau apgalvoto ir vaikui palankesnio auklėjimo būdo.

Profesinė refleksija socialiniame darbe yra plačiai nagrinėjama tarptautinėje mokslinėje literatūroje. Lynch (2024) refleksiją sieja su santykiu grįsta praktika ir pabrėžia, kad ji ypač svarbi dirbant su šeimomis patiriančioms sunkumus ir distresą. Midgley ir kt. (2021) tyrimai rodo, kad refleksyvios intervencijos padeda specialistams geriau suprasti vaikų elgesį ir priimti tinkamesnius profesinius sprendimus. Katherine (2020) bei Sprang ir kt. (2025) refleksiją identifikuoja kaip svarbų apsauginį veiksni, mažinantį profesinio perdegimo ir antrinio trauminio streso riziką. Lietuvos moksliniuose tyimuose nagrinėjami panašūs, tačiau ne visiškai tie patys šios temos aspektai. Čiapaitė ir Vaitkevičienė (2020), analizuodamos deinstitucionalizacijos procesus ir paslaugų organizavimo pokyčius, atskleidžia kontekstą, kuriame socialiniai darbuotojai turi adaptuoti savo praktiką prie kintančių paslaugų modelių ir didėjančių koordinavimo reikalavimų. Šiame kontekste profesinė refleksija tampa svarbi priemonė nuolat peržiūrėti taikomas pagalbos strategijas ir jų tinkamumą konkrečiai šeimai. Gudžinskienė ir Pozdniakovas (2021) bei Tolutienė ir Zubrickienė (2022), nagrinėdami profesinio perdegimo prielaidas, leidžia pagrįsti, kad refleksija (ypač kartu su supervizija ir kolegialiais aptarimais) yra reikšminga emocinio krūvio atpažinimui ir profesinių ribų išlaikymui, kas tiesiogiai aktualu teikiant pagalbą globėjams ir tėvams. Šmitas ir Auškalnytė (2024), akcentuodami organizacinių veiksnių įtaką specialistų gerovei, padeda

argumentuoti, kad refleksijos taikymas praktikoje priklauso ne vien nuo individualios darbuotojo iniciatyvos, bet ir nuo organizacijos kuriamų sąlygų (laiko, vadovavimo, supervizijos kultūros). Vis dėlto šiuose darbuose profesinė refleksija dažniausiai pasirodo kaip platesnio profesionalumo ar emocinio darbo dalis, tačiau nėra analizuojama kaip savarankiškas pagalbos mechanizmas.

Lietuvos mokslinėje literatūroje refleksijos tema nagrinėjama įvairių autorių. Jie refleksiją socialiniame darbe laiko svarbia profesinio darbo dalimi, padedančia užtikrinti profesionalumą. Švedaitė-Sakalauskė (2012) socialinį darbą apibrėžia kaip refleksyvią profesinę veiklą. Iškiriama, kad profesinės dilemos, neapibrėžtumas ir santykiams grįsta pagalba reikalauja nuolat apmąstyti ir peržiūrėti savo praktiką. Žibėnienė (2023) pabrėžia, jog siekiant kokybiškos socioedukacinės pagalbos socialiniams darbuotojams svarbu taikyti refleksiją ir nuolat įsivertinti savo praktinę veiklą. Dirbant su globėjais ir įtėviais, refleksija padeda nuolat pergaltoti savo reakcijas, sprendimų pagrįstumą ir pagalbos šeimai kryptį. Bubnys ir Krušaitė (2008) refleksiją nagrinėja kaip ugdomą kompetenciją, kuri apima savirefleksiją, kritinį mąstymą, patirties analizę ir mokymąsi iš patirties. Todėl ji gali būti suprantama ne tik kaip nuostata, tačiau kaip konkrečių gebėjimų visuma. Lietuvos autoriai pabrėžia refleksijos svarbą socialinių darbuotojų praktikoje, ypač dirbant su pažeidžiamomis šeimomis. Dromantienė ir kt. (2016) refleksiją laiko svarbia socialinių darbuotojų profesinės veiklos priemone, kuri padeda analizuoti sudėtingas situacijas ir priimti pagrįstus sprendimus. Ji ypač svarbi dirbant su globėjais ir įtėviais. Dirgėlienė ir Kiaunytė (2005) pabrėžia, jog supervizija, kaip refleksijos palaikymo forma, yra būtina socialinio darbo praktikoje, nes ji leidžia aptarti profesines dilemas ir išlaikyti profesines ribas, kurios ypač svarbios dirbant su šeimomis, kuriose susiduriama su emociniu krūviu ir sudėtingais sprendimais. Galiausiai, Naujanienė ir kt. (2018) savo tyrime teigia, kad socialinių darbuotojų lūkesčiai supervizijai ir refleksijai kyla dėl darbo kompleksškumo ir neapibrėžtumo, todėl supervizija tampa esmine priemone ne tik profesinio tobulėjimo, bet ir emocinės paramos užtikrinimui. Šios išvalgos yra tiesiogiai aktualios socialiniam darbuotojui, dirbančiam su globėjais ir įtėviais. Refleksija padeda palaikyti kokybišką santykį, pagrįsti sprendimus sudėtingose situacijose ir lengviau valdyti emocinį krūvį, kuris būdingas dirbant su vaikų netekčių ir traumų patirtimis. Todėl Lietuvos mokslinėje erdvėje išlieka reikšminga empirinė žinių spraga. Nors socialinių darbuotojų refleksija ir jų profesinės patirtys yra tyrinėjamos, vis dar trūksta išsamesnių kokybinių tyrimų apie tai, kaip refleksija realiai taikoma kasdienėje praktikoje dirbant su globėjais. Ši spraga dar labiau išryškėja įvertinus dabartines darbo sąlygas, kurioms dažnai būdingas didelis biurokratinis krūvis, administracinio valdymo logika ir laiko stoka (Kiaunytė ir Lygnugarienė, 2019), kurios gali riboti refleksyvaus mąstymo galimybes.

Todėl šio magistro darbo aktualumas grindžiamas poreikiu geriau suprasti šią nustatytą žinių spragą. Tyrimas yra reikalingas, jog būtų empiriniu būdu atskleistas profesinės refleksijos vaidmuo

socialinių darbuotojų praktikoje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams, siekiant kokybiškesnės pagalbos.

Šio darbo išskirtinumas yra jo specifinis tyrimo objektas ir požiūris. Refleksija čia nagrinėjama ne kaip teorinė sąvoka ar bendroji kompetencija, tačiau kaip sąmoningai taikomas pagalbos būdas, kuris atsiskleidžia realiame darbe su globėjais ir įtėviais. Darbas siekia ne tik konstatuoti, jog refleksija yra svarbi, tačiau ir parodyti, kaip ji veikia praktikoje. Tai apima jos formas, poveikį pagalbos santykiui, pagalbą sprendžiant etines dilemas ir emocinio balanso palaikymą. Tyrimas remiasi Lietuvos socialinio darbo sistema, atsižvelgiant į jos teisinį reglamentavimą, kultūrinius ir organizacinius ypatumus. Toks požiūris suteikia pagrindą ne tik teorinei refleksijos sampratos plėtrai, bet ir konkrečioms praktinėms rekomendacijoms specialistams, vadovams ir politikos formuotojams, siekiantiems skatinti refleksyvų, kokybišką ir tvarų socialinį darbą Lietuvoje.

Nors profesinė refleksija socialiniame darbe laikoma viena svarbiausių profesinio darbo prielaidų ir Lietuvoje jau atlikti pirmieji tyrimai, analizuojantys refleksijos taikymą socialinių darbuotojų veikloje apskritai (Švedaitė-Sakalauskė, 2012; Naujanienė ir kt., 2018), tačiau vis dar trūksta empirinių tyrimų, kurie atskleistų, kaip profesinė refleksija praktiškai taikoma kasdienėje globos centro specialistų, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams. Šis žinių trūkumas yra reikšmingas, nes darbas su globėjų ir įtėvių šeimomis pasižymi dideliu emociniu krūviu, sudėtingomis etinėmis dilemomis ir ilgalaikia pagalba, kuriuose refleksija gali būti esminė sprendimų pagrįstumo, santykio kokybės ir specialisto profesinio tvarumo sąlyga. Trūkstant aiškaus supratimo, kaip refleksija taikoma praktikoje, ji gali likti daugiau deklaruojama kaip profesinė vertybė nei realiai kasdienėje veikloje naudojamu pagalbos būdu. Todėl svarbu empiriškai ištirti jos vaidmenį būtent globos ir įvaikinimo pagalbos kontekste.

Tyrimo problema. Tyrimo problema grindžiama tuo, kad profesinė refleksija socialiniame darbe yra plačiai pripažįstama kaip svarbi profesionalumo, sprendimų pagrįstumo ir santykiais grįstos pagalbos prielaida. Tačiau Lietuvoje vis dar trūksta empirinių žinių apie tai, kaip refleksija taikoma socialinių darbuotojų praktikoje dirbant su globėjais ir įtėviais. Taip pat kokias formas ji įgauna, kokie veiksniai skatina ar riboja ir kaip ji siejasi su pagalbos santykio kokybe bei specialisto profesiniu tvarumu.

Tyrimo problema atskleidžiama per šiuos probleminius klausimus:

1. Kaip socialiniai darbuotojai supranta refleksiją socialinio darbo kontekste ir kokios jos pagrindinės formos, reikšmingos profesinei kompetencijai ir profesionalumui?
2. Kokiose situacijose refleksija tampa reikšminga?
3. Kaip patys socialiniai darbuotojai vertina refleksiją dirbant su globėjais ir įtėviais, t. y. kaip ji siejasi su pagalbos santykio kokybe ir socialinio darbuotojo profesiniu tvarumu?

Tyrimo objektas. Profesinė refleksija socialinio darbo praktikoje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams.

Tyrimo tikslas. Atskleisti profesinės refleksijos vaidmenį ir reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti profesinės refleksijos sampratą ir jos pagrindines formas socialinio darbo kontekste, atskleidžiant jų reikšmę profesinei kompetencijai ir profesionalumui.
2. Atskleisti profesinės refleksijos taikymo ypatumus socialinių darbuotojų veikloje dirbant su globėjais ir įtėviais, išryškinant emocinio darbo sudėtingumą ir profesinės refleksijos poreikį šiame kontekste.
3. Empiriškai ištirti profesinės refleksijos reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje dirbant su globėjais ir įtėviais, atskleidžiant jos poveikį pagalbos santykio kokybei ir profesiniam tvarumui.

Tyrimo metodai. Tyrime taikomas kokybinis metodas, kuris leidžia atskleisti socialinių darbuotojų patirtis, jų subjektyvias prasmes ir tai, kaip jie taiko profesinę refleksiją dirbdami su globėjais ir įtėviais. Kokybinis požiūris ypač tinka tiriant sudėtingus ir su kontekstu susijusius, emociškai jautrius socialinius reiškinius, kai siekiama suprasti, kaip asmenys interpretuoja savo patirtį, kuria prasmes profesinėje praktikoje (Tomaszewski ir kt., 2020; Ahmed, 2025). Duomenims rinkti pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas, kuris leidžia derinti tyrimo kryptingumą ir lankstumą, sudarant galimybes gilintis į individualias socialinių darbuotojų patirtis bei refleksijos taikymo ypatumus (Eriksson ir Janlöv, 2022; Ikamienė, 2019). Šis metodas ypač tinkamas nagrinėjant profesinius išgyvenimus ir emocinę patirtį, nes suteikia erdvės dalyviams laisvai reflektuoti savo praktiką. Tyrimo duomenų analizei taikoma teminė analizė, leidžianti sistemingai identifikuoti, analizuoti ir interpretuoti pasikartojančias temas tiriamųjų pasakojimuose (Byrne, 2022; Kolbergytė, 2025). Teminė analizė pasirinkta dėl jos lankstumo ir tinkamumo atskleisti profesinės refleksijos reikšmę bei vaidmenį socialinių darbuotojų praktikoje. Tyrimo metodai parinkti siekiant užtikrinti nuoseklų, kontekstui jautrų ir teoriškai pagrįstą socialinių darbuotojų patirties bei profesinės refleksijos raiškos tyrimą dirbant su globėjais ir įtėviais.

Darbo rengimo metu teksto stilių tobulinti ir stilistines klaidas taisyti padėjo dirbtinio intelekto įrankiai „ChatGPT“ bei „Claude“, o „DeepL“ buvo naudotas verčiant ištraukas iš anglų kalbos į lietuvių. Visos darbe pateikiamos mintys, argumentai ir išvados yra mano.

1. PROFESINĖS REFLEKSIJOS VAIDMUO SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ PRAKTIKOJE TEIKIANT PAGALBĄ GLOBĖJAMS IR ĮTĖVIAMS

Siekiant atskleisti profesinės refleksijos vaidmenį socialinių darbuotojų praktikoje teikiant pagalbą globėjų ir įtėvių šeimoms, pirmajame skyriuje bus nagrinėjama refleksijos teorinė samprata bei jos reikšmė profesinėje veikloje. Bus aptariamos refleksijos ir refleksyvumo sąvokos bei jų raiškos formos. Toliau analizuojamas refleksijos vaidmuo valdant emocinį krūvį ir mažinant perdegimo rizikos aspektą, kuris įgauna ypatingą vaidmenį dirbant su globėjų šeimomis. Skyrius bus užbaigiamas refleksijos ir profesinės kompetencijos bei tapatybės sąsajų aptarimu, suformuojant teorinį pagrindą empiriniam tyrimui, kuriame tiriamas socialinių darbuotojų refleksijos patyrimas praktikoje.

1.1. Profesinės refleksijos samprata socialiniame darbe

Profesinė refleksija socialiniame darbe yra sąmoningas procesas, kurio metu specialistas analizuoja savo profesinę patirtį, sprendimus, emocines reakcijas bei santykį su klientu, siekdamas gilesnio situacijų supratimo ir kokybiškesnės pagalbos (Ravalier ir kt., 2023; Sletten ir kt., 2025; Taiwo, 2021). Ji laikoma esmine profesionalumo sąlyga, kadangi per refleksiją socialinis darbuotojas mokosi iš patirties, kritiškai vertina savo veiksmus ir bando prisitaikyti prie kintančių bei emociškai reiklių situacijų (Edwards ir Parkinson, 2024; Maddock ir Sicora, 2025).

Mokslinėje literatūroje skiriamos dvi artimos, tačiau skirtingas funkcijas turinčios sąvokos – refleksija ir refleksyvumas. Refleksija paprastai apibrėžiama kaip konkrečios patirties, veiksmų ar situacijų apmąstymas ir analizė, siekiant jų įprasminimo bei profesinio tobulėjimo (Ravalier ir kt., 2023; Ferguson, 2018; Frost ir Dolan, 2021). Refleksyvumas savo ruožtu suprantamas kaip platesnė profesinė laikysena, kurios esmę sudaro nuolatinis specialisto sąmoningumas savo vertybių, nuostatų, emocijų, galios pozicijos bei profesinio vaidmens atžvilgiu ir jų poveikio pagalbos procesui suvokimas (Sletten ir kt., 2025; Taiwo, 2021; Šmitas ir Auškalnytė, 2024). Ši diferenciacija socialiniame darbe įgauna ypatingą reikšmę, nes leidžia atskirti momentinį situacijos suvokimą ir sprendimą, būdingą refleksijai, nuo ilgalaikės profesinės nuostatos, kurią reprezentuoja refleksyvumas ir kuri formuoja visą pagalbos filosofiją. Refleksija sudaro sąlygas analizuoti konkrečius profesinius sprendimus, o refleksyvumas leidžia suvokti, kaip pats socialinis darbuotojas, jo asmeninės patirtys ir emocinės reakcijos veikia klientą bei pagalbos santykio kokybę (Ruch, 2020; Edwards ir Parkinson, 2024).

Refleksijos teorijoje išskiriamos dvi pagrindinės formos – refleksija veikiant ir refleksija apie veiklą. Refleksija veikiant (angl. reflection-in-action) suprantama kaip gebėjimas mąstyti ir koreguoti savo veiksmus realioje profesinėje situacijoje, kai sprendimai priimami neapibrėžtumo ir

emocinės įtampos sąlygomis (Ravalier ir kt., 2023). Refleksija apie veiklą (angl. reflection-on-action) savo ruožtu siejama su patirties analize jau pasibaigus situacijai – ji sudaro sąlygas kritiškai įvertinti priimtus sprendimus, jų pagrįstumą ir patirtas emocines reakcijas (Ferguson, 2018; Koglek, 2024). Abi formos glaudžiai tarpusavyje susijusios: refleksija apie veiklą stiprina gebėjimą reflektuoti veikiant, o tiesioginė profesinė patirtis suteikia gilesnį pagrindą vėlesnei analizei. Tokia refleksyvi sąveika laikoma esmine brandaus sprendimų priėmimo ir nuolatinio mokymosi iš patirties prielaida (Ravalier ir kt., 2023). Refleksija nėra vienkartinis veiksmas – tai nuolat besikartojantis procesas, kurio metu specialistas stebi savo veiklą, ją vertina ir tobulina. Refleksyvusis mokymasis taip pat vyksta spirališkai: kiekviena nauja patirtis grįžta prie ankstesnės, tačiau jau gilesniu suvokimo lygmeniu, reikalaujant nuolatinio ir sąmoningo įsitraukimo tiek teorijoje, tiek praktikoje (Žibėnienė ir Indrašienė, 2017).

Profesinė refleksija glaudžiai siejasi su pamatinėmis socialinio darbo vertybėmis – pagarba žmogaus orumui, socialiniu teisingumu, profesine atsakomybe ir autentiško pagalbos santykio kūrimu. Socialinis darbas grindžiamas ne vien procedūrinių veiksmų taikymu, bet ir nuolatinio etiniu svarstymu bei sprendimų priėmimu, todėl refleksija laikytina neatsiejama etiško profesinio veikimo prielaida (Edwards ir Parkinson, 2024; Taiwo, 2021). Taip pat refleksija atlieka reikšmingą vaidmenį socialinio darbuotojo profesinės tapatybės formavimuisi, kuri sudaro sąlygas ne tik mokytis iš patirties, tačiau padeda kryptingai plėtoti savitą profesinės veiklos stilių (Frost ir Dolan, 2021; Sletten ir kt., 2025).

Kritinė literatūros analizė atskleidžia, kad refleksija dažnai pristatoma kaip esminė profesinės veiklos sąlyga ir pasižymi ir tam tikrais ribotumais. Refleksija negali būti traktuojama kaip universalus sprendimas visoms profesinėms problemoms ar visavertis teorinių žinių ir organizacinių sprendimų pakaitalas (Sletten ir kt., 2025; Morley ir O'Bree, 2021). Per daug individualizuota refleksija gali perkelti visą atsakomybę pačiam specialistui, taip ignoruojant struktūrinius veiksnius tokius kaip darbo krūvį, išteklių stoką ar organizacines sąlygas (Šmitas ir Auškalnytė, 2024; Pozdniakovas ir Gudžinskienė, 2021). Be to, nesant struktūruotų palaikymo formų, tokių kaip supervizija, refleksija dažnai išlieka fragmentiška ir nesisisteminė (Taiwo, 2021; Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023). Socialinio darbo studentų ir praktikų reflektavimo kompetencija formuojasi palaipsniui, per savirefleksiją, kritinį mąstymą ir mokymąsi iš patirties, todėl institucinė aplinka ir supervizija yra būtinos sąlygos šiai kompetencijai ugdyti (Bubnys, 2014). Kartu profesinės refleksijos galimybės socialiniame darbe yra itin plačios. Ji leidžia stiprinti profesinį sąmoningumą, integruoti teorines žinias su praktika, palaikyti emocinę pusiausvyrą bei gerinti priimamų sprendimų kokybę (Ruch, 2020; Edwards ir Parkinson, 2024). Ypač dirbant su globėjais ir įtėviais, kai pagalbos procesas apima ne tik vaiko poreikių tenkinimą, bet ir globėjų emocinio krūvio valdymą, refleksija tampa būtinu profesiniu įrankiu, padedančiu išlaikyti

kokybišką pagalbos santykį ir užtikrinti teikiamos pagalbos veiksmingumą (Ruch, 2020; Katherine, 2020).

Svarbus refleksijos aspektas yra jos sąsajos su profesine galia ir atsakomybe. Socialinis darbuotojas veikia instituciniame kontekste, kuris suteikia jam sprendimų priėmimo ir vertinimo įgaliojimus. Refleksija padeda suvokti šią galią ne kaip dominavimo išraišką, bet kaip atsakomybę už etišką, santykiu grįstą pagalbą (Ruch, 2020; Sletten ir kt., 2025). Ji skatina kritiškai vertinti, ar priimami sprendimai grindžiami realiais kliento poreikiais, o ne institucine logika ar asmeninėmis prielaidomis (Sletten ir kt., 2025; Edwards ir Parkinson, 2024). Platesniame profesinio diskurso kontekste tai siejama su refleksyvaus profesionalumo siekiu – nuolatiniu savikritišku sprendimų tikrinimo procesu, kurio metu vertinama, ar profesinė veikla atitinka socialinio darbo vertybes ir etinius principus (Taiwo, 2021).

Profesinė refleksija taip pat sudaro pagrindą nuolatiniam profesiniam tobulėjimui ir kompetencijų plėtrai. Ji leidžia patirtį paversti sąmoningu žinojimu, integruoti teorines žinias su praktika ir sistemingai ugdyti profesinius įgūdžius (Frost ir Dolan, 2021; Sletten ir kt., 2025). Transformuojančio mokymosi teorijos požiūriu, kritinė refleksija gali lemti pokyčius ne tik įgūdžių, bet ir gilesnių profesinių nuostatų bei prielaidų lygmeniu (Reid ir kt., 2024; Balthazar, 2021).

Apibendrinant galima teigti, kad profesinė refleksija socialiniame darbe yra daugiasluoksnis reiškiny, apimantis tiek veiklos analizę, tiek refleksyvią profesinę laikyseną, glaudžiai susietą su profesinėmis vertybėmis ir galios santykių suvokimu. Šiame darbe ji konceptualizuojama kaip sąmoningai taikomas profesinis įrankis, o ne vien abstraktus profesionalumo komponentas. Remiantis šia samprata, empiriniame tyrime siekiama atskleisti, kaip teorinės refleksijos dimensijos realizuojasi socialinių darbuotojų kasdienėje praktikoje dirbant su globėjų šeimomis.

1.2. Refleksijos vaidmuo valdant stresą ir perdegimo riziką

Socialinis darbas priskiriamas prie profesijų, pasižyminčių itin dideliu emociniu krūviu. Kasdienėje praktikoje specialistai susiduria su vaikų traumomis, šeimų krizėmis, smurto atvejais ir globėjų emociniu išsekimu (Šmitas ir Auškalnytė, 2024; Pozdniakovas ir Gudžinskienė, 2021). Ruch (2020) atkreipia dėmesį, kad socialinis darbuotojas tampa ne tik problemų sprendėju, bet ir savotišku „emociniu konteineriu“, prisiimančiu ir laikančiu kliento emocines būsenas. Ši nuolatinė įtampa gali lemti profesinį stresą, perdegimą bei antrinį trauminį stresą (Katherine, 2020). Papildomą riziką sustiprina ir organizaciniai veiksniai – didelis darbo krūvis, laiko stoka bei nepakankamas institucinės paramos lygis (Pozdniakovas ir Gudžinskienė, 2021).

Svarbu atskirti tris susijusius, tačiau skirtingus reiškinius: profesinį stresą, suprantamą kaip reakciją į kasdienes darbo reikalavimus, perdegimą – ilgalaikį emocinį išsekimą ir depersonalizaciją – bei antrinį trauminį stresą, kylantį dėl nuolatinio kontakto su klientų traumine

patirtimi (Šmitas ir Auškalnytė, 2024; Reid ir kt., 2024; Katherine, 2020). Šiame kontekste refleksija įgauna ypatingą reikšmę kaip įrankis, padedantis šias būsenas atpažinti ir diferencijuoti, nes sudaro sąlygas specialistui kritiškai įvertinti savo emocines reakcijas ir jų kilmę. Reflektuodamas socialinis darbuotojas gali tiksliau suvokti, ar patiriama įtampa susijusi su organizaciniais iššūkiais, ar signalizuoja apie perdegimo riziką, ar kyla dėl antrinio trauminio streso (Šmitas ir Auškalnytė, 2024). Tokia diferencijavimo galimybė tampa esmine prielaida sąmoningai savireguliacijai – ji leidžia laiku pasitelkti tinkamas profesinės pagalbos ar savipagalbos strategijas ir taip mažinti ilgalaikes neigiamas pasekmes tiek pačiam specialistui, tiek teikiamos pagalbos kokybei.

Viena iš pagrindinių refleksijos funkcijų yra padėti socialiniam darbuotojui išlaikyti dinaminę pusiausvyrą tarp emocinio įsitraukimo į kliento patirtį ir būtinos profesinės distancijos (Ruch, 2020). Pernelyg intensyvus emocinis įsitraukimas gali lemti emocinį išsekimą, o per didelė profesinė distancija gali skatinti atsiribojimą, mažinti empatiją ir didinti neigiamų nuostatų formavimosi riziką. Refleksyvi praktika sudaro prielaidas nuolat stebėti ir reguliuoti šią pusiausvyrą, taip palaikant autentišką, tačiau profesionaliai saugų pagalbos santykį. Refleksija šiame procese veikia ir kaip ankstyvosios prevencijos mechanizmas, nes leidžia specialistui laiku atpažinti pirmuosius profesinio išsekimo požymius – emocinį nuovargį, silpnėjantį empatijos jausmą ar motyvacijos mažėjimą (Katherine, 2020). Toks savalaikis šių signalų įsisąmoninimas sudaro galimybes imtis tinkamų savireguliacijos ir profesinės pagalbos strategijų, kurios yra svarbios tiek socialinio darbuotojo gerovei, tiek teikiamos pagalbos kokybės užtikrinimui.

Refleksija suteikia saugią ir priimtina erdvę patirti bei apmąstyti savo jausmus – tai ypač svarbu profesijoje, kurioje dažnai vyrauja lūkestis būti „stipriam“ ir nuolat save kontroliuojančiam (Ruch, 2020; Sletten ir kt., 2025). Refleksyvioje praktikoje emocijos traktuojamos ne kaip silpnumo išraiška, bet kaip prasminga informacija apie kliento situaciją ir pagalbos santykio dinamiką. Sletten ir kt. (2025) teigimu, refleksija leidžia susieti emocinę patirtį su profesinėmis žiniomis ir vertybėmis, taip apsaugant nuo neįsisąmonintų gynybinių reakcijų. Tokiu būdu emocijos ne tik tampa valdomos, bet ir transformuojamos į profesinio mokymosi šaltinį (Frost ir Dolan, 2021).

Apibendrinant galima teigti, kad profesinė refleksija veikia kaip esminis emocinės savireguliacijos, profesinio atsparumo ir perdegimo prevencijos įrankis. Ji leidžia atpažinti ir diferencijuoti patiriamą stresą, reguliuoti emocinio įsitraukimo ir profesinės distancijos pusiausvyrą bei legitimuoti emocijas kaip prasmingą profesinės patirties dalį. Struktūruotos refleksijos formos, tokios kaip supervizija, sudaro sąlygas veiksmingai valdyti emocinį krūvį ir stiprinti profesinį atsparumą. Taip refleksija tampa ne tik pažinimo, bet ir emocinio darbo tvarumo pagrindu socialinio darbo praktikoje.

1.3. Profesinės refleksijos sąsajos su profesine kompetencija ir profesiniu identitetu

Profesinė refleksija socialiniame darbe laikoma viena svarbiausių profesinių kompetencijų, nes sudaro sąlygas specialistui ne tik kaupti patirtį, bet ir ją kritiškai analizuoti bei transformuoti į profesinį žinojimą (Frost ir Dolan, 2021; Ravalier ir kt., 2023). Reflektuodamas socialinis darbuotojas geba tiksliau įvertinti savo veiksmų pagrįstumą, analizuoti jų poveikį klientui ir priimti argumentuotus profesinius sprendimus. Tokiu būdu refleksija padeda pereiti nuo mechaninio metodų taikymo prie situacijai jautraus, kontekstualiai grįsto ir etiškai pagrįsto veikimo – požymio, kuris laikomas vienu esminių aukštos profesinės kompetencijos rodiklių (Reid ir kt., 2024). Refleksija taip pat stiprina kritinį mąstymą, etinį jautrumą ir gebėjimą veikti sudėtingose, neapibrėžtumo sąlygomis pasižyminčiose situacijose, kuriose retai egzistuoja vienas teisingas sprendimas. Kadangi socialiniame darbe specialistai nuolat susiduria su daugiasluoksniomis klientų problemomis, gebėjimas reflektuoti leidžia lanksčiai integruoti teorines žinias, profesinę patirtį bei organizacinius reikalavimus. Tai prisideda ne tik prie sprendimų pagrįstumo, tačiau ir prie teikiamos pagalbos kokybės užtikrinimo.

Profesinės refleksijos plėtra glaudžiai siejasi su nuolatinio mokymusi iš praktikos. Kaip pažymi Frost ir Dolan (2021), refleksija paverčia patirtį struktūruotu žinojimu, kuris tampa tolimesnio profesinio augimo pagrindu. Nesant refleksijos, profesinė veikla rizikuoja tapti fragmentiška įvykių seka, tuo tarpu refleksyvi praktika suteikia jai nuoseklumo ir kryptingumo. Dėl šios priežasties refleksija dažnai įvardijama kaip vienas svarbiausių mokymosi iš patirties mechanizmų, leidžiančių socialiniam darbuotojui nuolat tobulinti savo kompetencijas.

Refleksija reikšmingai prisideda ir prie socialinio darbuotojo profesinio tapatybės formavimosi. Ji skatina nuolatinį savęs kaip profesionalo permąstymą, padeda giliau suvokti savo vertybes, stiprybes, ribas ir atsakomybę (Taiwo, 2021; Edwards ir Parkinson, 2024). Socialiniame darbe, kuriame asmeninės nuostatos neišvengiamai sąveikauja su profesiniais vaidmenimis, refleksija leidžia išlaikyti pusiausvyrą tarp asmeniškumo, profesinio objektyvumo bei leidžia kurti etiškai pagrįstą santykį su klientu (Frost ir Dolan, 2021; Sletten ir kt., 2025). Nuoseklus savo prielaidų, nuostatų ir galios pozicijos permąstymas laikomas svarbiu profesinės brandos rodikliu. Reflektuojantis socialinis darbuotojas tampa aktyviu savo profesinės praktikos kūrėju, gebančiu atsakingai ir savarankiškai priimti sprendimus sudėtingose, daugiasluoksnių situacijose. Tokia refleksyvi laikysena stiprina profesinę autonomiją, tačiau kartu užtikrina, kad sprendimai būtų grindžiami teorinėmis žiniomis, etiniais principais ir kliento interesais (Edwards ir Parkinson, 2024; Ruch, 2020). Tai įgauna ypatingą reikšmę dirbant su globėjais ir įtėviais, kai specialistui tenka derinti pagalbos teikimą, kontrolės funkciją ir vaiko gerovės užtikrinimą.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinė refleksija socialiniame darbe veikia kaip integruojantis procesas, jungiantis profesinės kompetencijos plėtrą ir profesinės tapatybės formavimąsi. Ji sudaro prielaidas kritiškam mokymuisi iš patirties, etiškam sprendimų priėmimui ir atsakingam profesiniam veikimui, todėl gali būti laikoma viena esminių sąlygų siekiant kokybiškos ir profesionalios socialinio darbo praktikos.

2. PROFESINĖ REFLEKSIJA DIRBANT SU GLOBĖJAIS IR ĮTĖVIAIS

Antrasis skyrius fokusuojasi į tai, kaip refleksija atrodo konkrečioje socialinio darbo praktikoje – teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams. Analizė pradedama nuo profesinių iššūkių, būdingų šiam darbo laukui, aptarimo, siekiant atskleisti, kodėl čia refleksyvi laikysena yra ypač būtina. Toliau nagrinėjamas santykiu grįstos pagalbos modelis ir refleksijos vaidmuo jį įgyvendinant, toliau bus aptariamos konkrečios refleksijos formos ir priemonės, taikomos kasdienėje praktikoje. Skyrius užbaigiamas etinių iššūkių analize, atskleidžiant, kaip refleksija padeda socialiniams darbuotojams sąmoningai naviguoti moralinių dilemų situacijose.

2.1. Socialinio darbuotojo profesiniai iššūkiai pagalbos globėjams ir įtėviams procese

Teikdamas pagalbą globėjams ir įtėviams, socialinis darbuotojas dirba sudėtingoje srityje, kurioje tenka susidurti su daug emocinių ir etinių iššūkių. Šiandien pagalba vyksta sudėtingoje situacijoje, kur susipina traumų patyrusio vaiko poreikiai, globėjų ar įtėvių emociniai sunkumai ir nuolat besikeičiantys vaikų gerovės sistemos iššūkiai. Pastarųjų dešimtmečių moksliniai tyrimai atskleidžia, kad šių trijų lygmenų sąveika formuoja specifinę profesionalumo paradigmą, kurioje refleksija įgauna ne paprastojo įgūdžio, bet esminės praktikos sąlygos statusą.

Šiuolaikiniai tyrimai atskleidžia, kad ankstyvosios patirtys – nepriežiūra, smurtas ir prieraišumo sutrikimai – sukelia kompleksinius pokyčius, veikiančius tiek psichikos, tiek smegenų vystymąsi (Knipschild ir kt., 2023; Kaçar-Başaran ir Kızıltepe, 2025). Šie pokyčiai išreiškiami įvairiais sudėtingo elgesio raiškos būdais – nuo hiperaktyvumo, agresijos iki emocinio atsiribojimo (Jiang ir kt., 2026). Šiuolaikinis mokslinės literatūros požiūris pabrėžia, kad toks elgesys nėra „probleminis“ savaime, o greičiau prisitaikymo mechanizmas – tai vaiko būdas išgyventi ir išlikti patyrus skausmą. Pavyzdžiui, vaikas, kuris neleidžia užmegzti artimo santykio, gali tai daryti veikiamas gilių, neišsakytos baimės patirti atmetimą dar kartą. Socialinio darbuotojo profesinis iššūkis šiame kontekste – padėti globėjui permąstyti savo suvokimą: nuo požiūrio „mano vaikas mane atstumia“ prie supratimo, kad „vaikas bijo artumo ir jam reikia didesnio saugumo“. Naujausi tyrimai globėjų patirtį konceptualizuoja kaip sisteminių perdegimą, kuris kyla ne tik iš tiesioginės sąveikos su vaiku, bet ir iš visos globos sistemos struktūrinių ypatumų (Findley ir Praetorius, 2023). Globėjai nevalingai perima ne tik vaiko emocijas, bet ir traumos poveikį savo neurologinei sistemai, patirdami autentiškus antrinio trauminio streso simptomus: įkyrias mintis, hiperaktyvumą ir emocinį išsekimą. Be to, jie dažnai susiduria su moraliniais konfliktais tarp savo vertybių, noro padėti ir realios patirties, kurią žymi išsekusių pajėgumų jausmas. Verheyden ir kt. (2020) tyrimas atskleidė, kad struktūrinio palaikymo stoka būdinga ne tik globėjams, net ir kiti pagalbos specialistai,

pavyzdžiui, medikai, dažnai nesijaučia pakankamai pasirengę dirbti su vaikų traumomis ir gauna tik fragmentišką profesinę paramą. Šios įžvalgos leidžia teigti, kad sisteminio palaikymo trūkumas yra platesnė, pagalbos profesijoms būdinga problema. Tokiame kontekste socialinio darbuotojo vaidmuo įgauna daugiasluoksnį pobūdį: jam tenka ne tik teikti emocinę ir praktinę pagalbą globėjui, bet ir atpažinti sisteminius veiksnius, prisidedančius prie globėjų išsekimo.

Šiandien socialinis darbuotojas dirba nuolat besikeičiančioje vaikų gerovės sistemoje, kurioje šeimos stiprinimo ir į vaiko teises orientuoti principai dažnai susiduria su administraciniais reikalavimais ir atskaitomybe (Dėl Vaiko gerovės 2025–2027 metų veiksmų plano patvirtinimo, 2022; Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2025). Šie pokyčiai sukūrė savotišką profesinį prieštaravimą: viena vertus, socialinis darbuotojas turi veikti kaip įgalinantis sąjungininkas ir santykių palengvintojas, kita vertus – išlieka atskaitingas už sudėtingų rizikos vertinimų atlikimą, dokumentacijos tvarkymą ir procedūrų laikymąsi (Kiaunytė ir Lygnugarienė, 2019). Šis dvejopas pagalbos ir kontrolės vaidmuo neišvengiamai generuoja etines įtampas – ypač tokiose situacijose, kai specialistui tenka vienu metu palaikyti pasitikėjimo santykį su globėju ir atlikti oficialų vertinimą, galintį turėti teises pasekmes. Be to, administracinė našta dažnai nukreipia laiką ir energiją nuo tiesioginio darbo su šeima link biurokratinių užduočių, mažindama galimybę gilintis į santykių dinamiką. Socialinio darbuotojo veikla teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams yra apibrėžiama Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme (2006). Įstatyme pabrėžiama, kad socialinės paslaugos turi būti orientuotos į asmens poreikius, savarankiškumo stiprinimą ir socialinę integraciją (LR socialinių paslaugų įstatymas, 4 str.), o socialinio darbo veikla grindžiama pagalba sprendžiant socialines problemas bei stiprinant asmens gebėjimą savarankiškai funkcionuoti (13 str.). Be to, socialiniams darbuotojams priskiriama atsakomybė parinkti ir taikyti situaciją atitinkančius profesinius metodus (20 str.), kas suponuoja nuolatinio situacijos vertinimo ir refleksyvaus sprendimų priėmimo būtinybę.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinis socialinis darbas su globėjais apima įvairių įtampų ir iššūkių valdymą:

- Pozicijos įtampa: Tarp vaiko gydomojo elgesio ir jo prasmės supratimo.
- Emocinė įtampa: Tarp globėjo įsipareigojimo ir sisteminio išsekimo.
- Institucinė įtampa: Tarp įgalinančio profesionalizmo ir biurokratinės atskaitomybės.

Taigi socialinis darbuotojas tampa ne tik problemų sprendėju, bet ir kompleksinių pagalbos situacijų analitiku, gebančiu atpažinti įtampas, kylančias iš pačių pagalbos teikimo sąlygų. Būtent ši profesinė pozicija paaiškina, kodėl šioje veikloje nepakanka vien techninių įgūdžių visumos – būtina refleksyvi profesinė laikysena, leidžianti kritiškai analizuoti ir koreguoti ne tik savo veiksmus, bet ir platesnį darbo kontekstą. Kaip ši refleksija gali būti kryptingai nukreipta į globėjų įgalinimą ir pagalbos santykio kokybės stiprinimą, bus analizuojama kitame poskyryje.

2.2. Santykiu grįsta pagalba globos procese

Santykiu grįstas darbas (relationship-based practice) šiuolaikinėje socialinio darbo teorijoje ir praktikoje laikomas esminiu etiniu ir veiksmingumo pagrindu dirbant su pažeidžiamomis šeimomis, ypač globos kontekste (Ruch, 2020,). Šis požiūris profesionalo ir kliento santykį iš paprastos bendravimo priemonės paverčia pagrindiniu pagalbos ir pokyčio veiksnium. Tai gali būti suvokiama kaip tiesioginis atsakas į 2.1 poskyryje aptartus institucinio nepasitikėjimo, galios disbalanso ir emocinio išsekimo iššūkius. Tokiu požiūriu profesinės veiklos centre atsiduria ne vien metodikų ar procedūrų taikymas, bet refleksyviai kuriamas, pasitikėjimu grįstas ir emociškai atsakingas pagalbos santykis. Efektyvus santykiu grįstas darbas grindžiamas trimis tarpusavyje susijusiais principais, kurie yra ypač reikšmingi dirbant su patyrusios traumą šeimomis:

1. Psichologinio saugumo (psychological safety) kūrimas. Tai yra pagrindinė sąlyga, leidžianti šeimai jaustis pakankamai saugiai, kad atsivertų, keltų klausimus ir dalintųsi pažeidžiamumu. Saugumas kuriamas per profesionalo nuoseklumą, skaidrumą ir veiksmų nuspėjamumą – tai tiesiogiai prieštarauja chaotiškai ir kontrolės kupinai institucinei patirčiai, su kuria susiduria daugelis globėjų šeimų (Fuseini, 2024).

2. Autentiškas profesionalo buvimas (angl. authentic presence) reiškia, kad socialinis darbuotojas veikia dirba remdamasis empatija, nuoširdumu ir aiškiomis profesinėmis ribomis, o ne kaip nuo situacijos atsiribojęs, vien tik techninius sprendimus taikantis specialistas. Tai apima gebėjimą pripažinti klaidą, dalytis situacijai tinkamomis asmeninėmis įžvalgomis ir išlaikyti žmogišką ryšį sudėtingose situacijose nepažeidžiant profesinių ribų (Ferguson, 2018).

3. Emocinio išlaikymo (angl. containment) gebėjimas apima profesionalo sugebėjimą priimti, atspindėti ir padėti apdoroti šeimos intensyviuos jausmus – pyktį, beviltiškumą, baimę – nepasiduodant nuosavai įtampai, gynybiniais mechanizmais ar skubotam problemos „išsprendimui“. Šis procesas leidžia chaotiškas emocijas paversti suprantama ir apdorojama patirtimi ir yra esminis į traumą įtraukiančio darbo elementas (Ruch, 2020).

Santykiu grįstas požiūris apima esminį poslinkį nuo tradicinio ekspertizės modelio, kuriame profesionalas „žino geriau“, prie partnerystės modelio. Šis poslinkį sudaro keli tarpusavyje susiję principai.

Pirmasis – žinojimo ir galios dalijimasis, grįstas pripažinimu, kad šeima yra savo gyvenimo ir patirčių ekspertė, o profesionalo žinios atlieka papildomą, o ne pakeičiančią funkciją. Antrasis – bendras sprendimų kūrimas, kai pokyčių tikslai ir planai formuojami bendradarbiaujant, o ne nulemti ir perduodami iš viršaus. Trečiasis principas – įgalinimas (angl. empowerment), kurio tikslas yra atkurti šeimos subjektiškumą (angl. agency) ir pilietiškumo jausmą, dažnai susilpnintą ilgalaikio prisitaikymo prie pagalbos sistemų metu (Wilkins ir Keddell, 2024).

Šio gylio santykiams kurti ir palaikyti nepakanka gerų ketinimų – būtina nuolatinė, gilėjanti profesinė refleksija. Santykiu grįstoje praktikoje refleksija atlieka tris kritines funkcijas (Jansson ir Gunnarsson, 2024):

1. Savęs kaip santykio dalyvio analizė: padeda atpažinti, kaip profesinio „aš“ savybės (vertybės, asmeninį nerimą, netiesioginius sprendimus) veikia santykio dinamika ir ar jos nepalaiko nenorimo galios disbalanso.

2. Etinio įsipareigojimo praktikai užtikrinimas skatina nuolatinį vidinį dialogą ir kritinius profesinius klausimus: ar specialistas iš tiesų įsiklauso į šeimą, ar priimami sprendimai atspindi tikrąją partnerystę, ar yra užmaskuotos kontrolės išraiška, bei kaip jo veiksmai atrodo iš šeimos perspektyvos.

3. Traumą integruojančio požiūrio įgyvendinimo prielaida yra ta, kad norint išlaikyti kitų emocijas, profesionalas pats turi gebėti reguliuoti savo autonominės nervų sistemos reakcijas į stresą. Refleksija, ypač refleksija veikiant, padeda atpažinti savo kūno reakcijas į įtampą ir sąmoningai pasirinkti ramesnį, labiau ryšį kuriantį atsaką, o ne gynybinį ar atsiribojantį.

Santykiu grįsta pagalba globėjams ir įtėviams reikalauja socialinio darbuotojo refleksyvaus profesionalumo, kadangi pagalbos santykis šiame kontekste kuriamas ne neutralioje erdvėje, o intensyvių emocijų, vertybinių dilemų ir galios santykių lauke. Švedaitė-Sakalauskė (2012) socialinį darbą apibrėžia kaip refleksyvų profesionalumą, kuriame gebėjimas permąstyti savo veiksmus ir jų prasmę tampa būtina profesionalaus veikimo sąlyga, ypač kai sprendimai priimami neapibrėžtose situacijose. Večkienė ir Dirgėlienė (2010) akcentuoja paramą teikiantį bendradarbiavimą socialinio darbo procese, pabrėždamos, kad kokybiškas profesinis santykis remiasi ne vien procedūromis, bet ir nuoseklia komunikacija, pasitikėjimo kūrimu bei tarpasmeninės dinamikos atpažinimu. Šį santykinį darbo aspektą papildoma ir supervizijos funkcija: Dirgėlienė ir Kiaunytė (2005) rodo, kad supervizijoje sąveika tarp darbuotojo, kliento ir konteksto tampa reflektuojama erdve, kurioje galima analizuoti santykio eigą, profesines ribas ir sprendimų pagrįstumą. Tai įgauna ypatingą aktualumą dirbant su globėjų ir įtėvių šeimomis, patiriančiomis ilgalaikę įtampą ir neapibrėžtumą.

Santykiu grįstą praktiką stabdo struktūriniai veiksniai: didelis administracinis krūvis, laiko stygius ir organizacinės kultūros, orientuotos į greitus, matomus rezultatus, o ne į ilgalaikio ryšio kūrimo procesą (Ferguson, 2018; Occhiuto ir kt., 2024). Be to, iškyla esminis profesinis paradoksas: socialinis darbuotojas įpareigojamas kurti artimus, pasitikėjimu grįstus santykius, tačiau išlieka atskaitingas už vertinimą, ataskaitų teikimą ir kartais ribojančių sprendimų priėmimą. Šis artumo ir kontrolės paradoksas sudaro centrinę etinę įtampą šioje srityje. Gebėjimas atvirai pripažinti šį paradoksą ir konstruktyviai su juo dirbti, o ne jį ignoruoti, laikomas vienu reikšmingiausių refleksyvaus profesionalumo brandos požymių.

Apibendrinant galima teigti, kad santykiu grįsta pagalba yra ne atskiras metodas, o esminė profesinės paradigmos ir tapatybės permaina. Ji reiškia, kad socialinis darbuotojas svarbiausiu pagalbos įrankiu laiko patį santykį su žmogumi. Būtent šis esminis poslinkis iš dalies paaiškina, kodėl įprastinė, paviršutiniška refleksija yra nepakanka. Šiam darbui reikalinga gili, nuolatinė, drąsi ir į save bei sistemą nukreipta refleksija, kuri vienintelė gali padėti išlaikyti subtilią pusiausvyrą tarp artumo ir atsakomybės, palaikymo ir vertinimo, žmogiškumo ir profesionalumo.

2.3. Refleksijos formos ir priemonės dirbant su globėjais ir įtėviais

Teorinį profesinės refleksijos supratimą socialiniame darbe su globėjais privaloma papildyti praktinių jos įgyvendinimo formų ir priemonių analize. Pastaraisiais metais empiriniai tyrimai ir metodiniai darbai vis labiau orientuojasi ne tik į refleksijos reikšmės konstravimą, bet ir į konkrečių, sistemingai taikomų refleksyvosios praktikos modelių kūrimą bei įvertinimą (Midgley ir kt., 2021; Occhiuto ir kt., 2024). Šiose praktikose refleksija suprantama kaip integruotas procesas, jungiantis individualų specialisto profesinį augimą, tiesioginį darbą su klientu ir organizacinę kultūrą.

Vienu svarbiausių refleksijos plėtojimo kontekstų laikoma supervizija, suteikianti struktūruotą ir saugią erdvę profesinei patirčiai analizuoti. Supervizijos metu socialiniai darbuotojai gali reflektuoti sudėtingas praktines situacijas, aptarti emocines reakcijas ir kritiškai vertinti savo sprendimus, taip stiprindami profesinį pasitikėjimą bei aiškiau suvokdami profesines ribas (Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023). Tyrimai rodo, kad supervizijoje dalyvaujantys specialistai pasižymi didesniu profesiniu stabilumu ir gebėjimu adaptyviai reaguoti į besikeičiančias darbo situacijas – tai laikoma svarbiu profesinės kompetencijos rodikliu.

Supervizija socialiniams darbuotojams išlieka pagrindine formalia profesinės refleksijos erdve, tačiau jos turinys ir metodika vis dažniau pritaikomi prie specifinio darbo su globėjais ir įtėviais konteksto. McGarva ir kt. (2024) bei Winters ir kt. (2025) įžvelgia tradicinės supervizijos ribotumą dirbant su traumines patirtis turinčiomis šeimomis ir siūlo traumą integruojančios supervizijos modelį. Šis modelis apima žinias apie antrinio trauminio streso mechanizmus ir skatina ne tik atvejų analizę, bet ir socialinių darbuotojų savireguliacijos gebėjimų stiprinimą. Supervizijos sesijos gali būti papildomos kvėpavimo ar vaizduotės aktyvinimo praktikomis, padedančiomis mažinti fiziologinę įtampą ir sudarančiomis palankesnes sąlygas refleksyviai mąstymui.

Lygiagrečiai kolektyvinės refleksyviųjų grupių formos tarp socialinių darbuotojų įgauna vis didesnį populiarumą kaip priemonė mažinti profesinę izoliaciją ir plėsti sprendimų paieškos galimybes. Tokiose grupėse, remiantis Ruch (2020) bei Jansson ir Gunnarsson (2024) siūlomu modeliu, dėmesys telkiamas ne į patarimų teikimą, bet į klausimų, skatinančių gilią profesinės patirties analizę, formulavimą. Tai sudaro sąlygas atpažinti nesąmoningas reakcijas ir etines įtampas, kylančias dirbant su sudėtingomis šeimų dinamikomis.

Profesinė refleksija socialinių darbuotojų praktikoje gali būti laikoma ir ugdoma kompetencija, ir organizacijos palaikomu procesu. Bubnys ir Krušaitė (2008) reflektavimą analizuoja kaip kompetenciją, apimančią savirefleksiją, patirties analizę, kritinį mąstymą ir mokymąsi iš praktikos – tai leidžia refleksiją traktuoti ne kaip abstrakčią vertybę, o kaip aiškiai atpažįstamus profesinius veiksmus. Socialiniame darbe ši kompetencija dažniausiai realizuojama per struktūruotas refleksijos formas, o viena svarbiausių jų – supervizija. Naujanienė, Eidukevičiūtė ir Ruškus (2018) nurodo, kad socialinių darbuotojų supervizijos lūkesčiai siejasi su praktikos kompleksiskumu ir neapibrėžtumu, o supervizija suvokiama per administracinę, mokomąją ir palaikančiąją funkcijas – tai yra kaip procesas, prisidedantis tiek prie sprendimų kokybės, tiek prie darbuotojo emocinio tvarumo. Šią logiką papildė Dirgėlienė ir Kiaunytė (2005), pabrėžiančios, kad supervizija leidžia reflektuoti daugiamačius santykius tarp darbuotojo, kliento ir konteksto. Tai ją daro ypač reikšminga dirbant su globėjais ir įtėviais, kai sprendimai turi būti tuo pat metu empatiški ir atskaitingi, o emocinis įsitraukimas – sąmoningai valdomas.

Intervizija socialiniams darbuotojams laikoma reikšminga kolegialios refleksijos forma, papildančia formalią superviziją ir sudarančia sąlygas nuolatiniam mokymuisi iš profesinės patirties. Ji gali būti traktuojama kaip kolegiali refleksijos ir tarpusavio konsultavimosi forma, kuri profesinėje aplinkoje įgauna ypatingą reikšmę tada, kai praktikos laukas pasižymi kompleksiskumu ir sprendimų neapibrėžtumu. Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019), analizuodamos vaikų globos sistemos pertvarką, iškelia refleksyvos konsultacinės kultūros poreikį ir kelia klausimą, kiek supervizija ir intervizija kaip refleksyvos konsultavimosi praktikos yra priimtinos ir skatinamos profesinėje aplinkoje. Šią kryptį papildė Naujanienės darbai apie superviziją ir refleksijos diskursą – intervizija gali būti suvokiama kaip organizacijoje kuriama refleksyvi erdvė, padedanti išlaikyti profesinį mąstymą, santykio analizę ir sprendimų pagrįstumą dirbant kompleksiskame ir emociškai įtemptame kontekste.

Refleksyvos grupinės intervencijos – grupinė supervizija ir kolegialios atvejų aptarimo grupės – plačiai taikomos siekiant stiprinti specialistų profesinį tobulėjimą ir padėti jiems valdyti emocinius darbo reikalavimus. Tyrimai rodo, kad tokios grupės gali prisidėti prie konstruktyvių kolegialių santykių kūrimo, gerinti bendradarbiavimą bei stiprinti organizacinę mokymosi kultūrą (Gregory ir kt., 2025). Intervizijos metu socialiniai darbuotojai veikia kaip lygiaverčiai partneriai, kartu analizuojantys praktines situacijas ir reflektuojantys savo profesines reakcijas. Reguliarus praktikos aptarimas ir profesinis dialogas padeda palaikyti tarpusavio ryšį bei profesinį augimą, kartu išryškinant šio proceso reikšmę specialistų tobulėjimui ir profesiniam bendruomeniškumui (Jian ir kt., 2025).

Intervizija gali būti suvokiama ir kaip reikšminga refleksyvos organizacinės kultūros sudedamoji dalis, skatinanti atviresnę profesinio mokymosi aplinką ir stiprinanti socialinių

darbuotojų gebėjimą kritiškai vertinti savo praktiką (Gregory ir kt., 2025). Taigi intervizija ne tik papildo supervizijos procesą, bet ir atlieka reikšmingo profesinės paramos įrankio funkciją – ji padeda socialiniams darbuotojams plėtoti kompetencijas, stiprinti pasitikėjimą priimamais sprendimais ir užtikrinti kokybiškesnę pagalbą paslaugų gavėjams.

Be formalios supervizijos, svarbią vietą socialinių darbuotojų profesinėje veikloje užima individualios ir kolektyvinės refleksijos praktikos, integruojamos į kasdienį darbą. Struktūruoti refleksyvieji dienoraščiai, grindžiami į save nukreiptais klausimais – pavyzdžiui, kaip specialisto emocinė būseną paveikė konkretaus susitikimo eiga – padeda fiksuoti profesinę patirtį ir analizuoti momentines reakcijas (Fuseini, 2024). Reikšminga laikoma ir korefleksija su kolegomis – sistemingas, nors dažnai neformalus susitarimas aptarti sudėtingesnius atvejus laikantis principo „be patarimų“. Tokia praktika skatina gilų klausymąsi ir abipusį palaikymą, taip stiprindama ne tik individualų, bet ir komandinį profesionalumą (Ferguson, 2018). Pažangesnės refleksijos praktikos apima darbo su klientais įrašų – vaizdo ar garso – analizę supervizijos ar mokymų kontekste, suteikiančią galimybę pastebėti komunikacijos bei neverbalinės raiškos aspektus, dažnai nepastebimus pačios veiklos metu (Midgley ir kt., 2021).

Esminis šiuolaikinės socialinio darbo praktikos poslinkis atskleidžia, kad refleksija tampa ne tik vidiniu specialisto procesu, bet ir aktyviu profesinės intervencijos metodu, tiesiogiai taikomu dirbant su globėjais. Socialiniai darbuotojai tai įgyvendina pasitelkdami refleksyvųjį klausinėjimą – vietoj instruktavimo naudojami klausimai, skatinantys globėjus apmąstyti vaiko elgesio prasmes ir savo reakcijas (Jiang ir kt., 2026). Tokia praktika leidžia socialiniam darbuotojui kryptingai stiprinti globėjo refleksyviąją funkciją, kuri laikoma svarbia saugaus prieraišumo ir vaiko gerovės prielaida (Slade ir Slead, 2024). Dar pažangesnės praktikos apima bendrą reflektavimą susitikimo pabaigoje, kai socialinis darbuotojas kviečia globėją įvertinti patirtį ir aptarti bendradarbiavimo procesą (Occhiuto ir kt., 2024). Toks požiūris ne tik skatina aktyvesnį globėjo įsitraukimą, bet ir suteikia socialiniam darbuotojui vertingą grįžtamąjį ryšį, reikalingą refleksyviai profesinei praktikai plėtoti.

Kartu pažymėtina, kad jokia individuali pastanga nebus veiksminga be palankių organizacinių sąlygų. Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019) bei Ferguson (2018) pabrėžia, kad refleksija turi būti instituciškai pripažinta ir aprūpinta reikiamais ištekliais. Tai reiškia, kad turi būti skiriamas apsaugotas laikas refleksijai – ne kaip papildoma užduotis, o kaip esminė profesinės veiklos dalis. Mokslinėje literatūroje taip pat akcentuojama, kad organizacijų vertinimo sistemose vis didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas ne tik kiekybiniais rodikliais, bet ir kokybiniais aspektams – etinio svarstymo gyliui bei gebėjimui analizuoti pagalbos santykio dinamiką. Galiausiai pabrėžiama nuolatinio profesinio tobulėjimo svarba, stiprinant darbuotojų žinias ne vien apie teisinius veiklos aspektus, bet ir apie traumos psichologiją, savireguliacijos strategijas bei refleksyvosios praktikos taikymą.

Apibendrinant, šiuolaikinės refleksijos formos ir priemonės dirbant su globėjais pasižymi sistemiškumu ir integracija. Jos sukuria tęstinumą tarp asmeninės specialisto patirties, tiesioginės intervencijos su šeima ir organizacinės kultūros. Toks holistinis požiūris leidžia paversti refleksiją ne pasyvų profesionalumo atributą, o aktyvų ir sąmoningai valdomą instrumentą, būtiną tiek apsaugant specialistus nuo emocinio išsekimo, tiek užtikrinant kokybišką, traumą jautrią ir santykiu grįstą pagalbą globėjų šeimoms.

2.4. Etiniai iššūkiai ir refleksijos vaidmuo jų sprendime

Darbas su globėjais ir įtėviais laikomas etiškai itin jautria socialinio darbo praktikos sritimi, kurioje specialistai nuolat susiduria su moraliniais konfliktais, vertybiniais skirtumais ir kompleksinėmis dilemomis, retai turinčiomis vienareikšmius sprendimus. Šiuolaikinėje socialinio darbo literatūroje etiniai klausimai vis labiau analizuojami ne tik kaip teisinių normų ir kodeksų laikymasis, bet kaip dinamiškas, kontekstualus ir dažnai įtemptas procesas, reikalaujantis nuolatinio refleksyvaus mąstymo (Gross, 2024; Wilkins ir Keddell, 2024; Occhiuto ir kt., 2024). Lietuvos praktikoje šios įtampos dar labiau sustiprėja dėl didelio darbo krūvio, administracinio spaudimo ir nuolatinio poreikio derinti palaikymą su vaiko teisių apsaugos pareigomis (Kiaunytė ir Lygnugarienė, 2019). Šiame kontekste refleksija tampa ne abstrakčia verte, bet esmine praktika, padedančia ne tik atpažinti etines problemas, bet ir konstruktyviai jose orientotis, ieškant pusiausvyros tarp skirtingų interesų, galios pozicijų ir moralinių įsipareigojimų.

Pagrindinė etinė įtampa šioje srityje kyla iš dvejopo socialinio darbuotojo vaidmens: jis yra tuo pat metu paramos teikėjas ir pasitikėjimo sąjungininkas, bei institucinės atskaitomybės ir vertinimo atstovas. Šis artumo ir kontrolės paradoksas (Occhiuto ir kt., 2024) sukelia konkrečias profesines dilemas. Viena jų – kaip išlaikyti autentišką, pasitikėjimu grįstą santykį su globėju, kai tuo pat metu reikia atlikti oficialų vertinimą, kurio išvados gali turėti rimtų teisinių pasekmių, įskaitant svarstymą dėl vaiko išėmimo iš šeimos. Tokios situacijos ypač dažnos Lietuvos praktikoje, kur socialiniai darbuotojai privalo derinti pagalbos teikimą su vaiko gerovės vertinimo pareiga (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 2024). Kita dilema iškyla tada, kai globėjas atsiskleidžia apie savo klaidą ar netinkamą elgesį, tiesiogiai veikiantį vaiką, tačiau šis atsivėrimas yra pasitikėjimo santykio išraiška. Superficialus, net refleksyvus požiūris gali versti darbuotoją į vieną iš kraštutinumų. Refleksyvi praktika skatina socialinį darbuotoją išlaikyti šią įtampą kaip produktyvią ir sąmoningai su ja dirbti. Ji reikalauja nuolatinio savęs klausinėjimo: „Kaip mano šiandienis sprendimas atrodo iš šeimos perspektyvos?“, „Ar šis vertinimas grindžiamas realiais įrodymais ir rūpesčiu, ar veikiau institucinėmis prielaidomis?“, „Ar išlaikau ryšį net tuomet, kai turiu perduoti sudėtingą informaciją?“. Toks refleksyvus saviklausa, pasak Gross (2024),

laikomas profesinės etinės brandos požymiu ir padeda išvengti tiek pernelyg stipraus tapatinimosi su klientu, tiek pernelyg distancijuoto, biurokratinio požiūrio.

Globos procese socialinis darbuotojas yra susijęs su skirtingais interesais: vaiko, kurio gerovę turi užtikrinti, globėjų šeimos, darbdavio, teisinės sistemos ir savo profesinės etikos. Šie lojalumai dažnai susikerta ir prieštarauja vienas kitam. Pavyzdžiui, vaikas gali išreikšti norą likti su globėju, nors specialisto vertinimas rodo, kad tai nėra saugu. Šie konfliktai sustiprėja organizacinėje kultūroje, orientuotoje į greitus rezultatus, didelį darbo krūvį ir administracinį spaudimą (Occhiuto ir kt., 2024). Šiame kontekste refleksija veikia kaip prioritetų ir vertybių išryškinimo priemonė. Ji padeda specialistui atpažinti ir įvardyti skirtingus įsipareigojimus, kritiškai įvertinti, kokie asmeniniai, organizaciniai ir visuomeniniai veiksniai daro įtaką jo sprendimams, ir sąmoningai pasirinkti veiksmą, kuris geriausiai atitinka pagrindinę socialinio darbo vertybę – žmogaus gerovės ir teisių gynimą (IFSW, 2018; Lietuvos socialinių darbuotojų profesinės etikos kodeksas, 2023). Refleksija taip pat yra būtinas įrankis galios asimetrijos, būdingos santykiui su klientu, suvokimui ir valdymui. Ji skatina specialistą atpažinti savo privilegijuotą poziciją – žinių, statuso ir teisės priimti sprendimus srityje, bei sąmoningai siekti, kad ši galia nebūtų panaudota dominuoti, o būtų transformuota į atsakomybę, skaidrumą ir kliento įgalinimą (Wilkins ir Keddell, 2024).

Dirbant su šeimomis, patyrusomis traumą, iškyla specifiniai etiniai iššūkiai, susiję su antrinės traumos rizika. Institucijų veiksmai gali nesąmoningai atkurti pirminės traumos metu patirtą baimės ir bejėgiškumo jausmą (McGarva ir kt., 2024). Refleksyvi praktika, ypač grindžiama traumą integruojančiu požiūriu, reikalauja nuolatinio savęs vertinimo: ar specialisto veiksmai ir komunikacija stiprina kliento kontrolės jausmą, ar jį silpnina, ar susitikimo formatas yra saugus bei nuspėjamas, ar veikia chaotiškas ir įtemptas. Šiame kontekste refleksija įgauna etinio saugiklio funkciją, padedančią peržiūrėti ne tik tai, kas daroma, tačiau ir kaip tai daroma, siekiant, kad pagalba būtų ne tik funkcionali, bet ir terapinė savo forma. Šis pokytis nuo veiksmų turinio link jų proceso yra esminis šiuolaikinės jautrios etikos aspektas.

Refleksija kaip etinio sprendimo priėmimo praktika. Socialinio darbuotojo profesinės etikos kodeksai sudaro svarbų orientyrų rėmą, tačiau jie negali numatyti visų gyvenimiškų, nepaprastų situacijų. Todėl šiuolaikinėje socialinio darbo etikoje didžiausias dėmesys skiriamas ne mechaniniam taisyklių laikymuisi, o ugdant etišką sąmoningumą ir gebėjimą priimti pagrįstus sprendimus dilemų sąlygomis (Gross, 2024). Šis procesas iš esmės yra refleksyvus. Kasdienės refleksijos praktikos yra tos pačios, kurios aptartos 2.3 poskyryje (savęs klausinėjimas, refleksyvusis dienoraštis, supervizija), tai yra pagrindiniai įrankiai, leidžiantys įgyvendinti etinio sprendimo ciklą, kurį Gross (2024) apibūdina kaip problemos atpažinimą, variantų įvertinimą, veiksmą ir įvertinimą. Refleksija yra šio proceso širdis, leidžianti specialistui sustoti, apmąstyti,

pasitarti ir veikti sąmoningai, o ne impulsyviai ar rutiniškai, laikantis pagrindinių socialinio darbo vertybių.

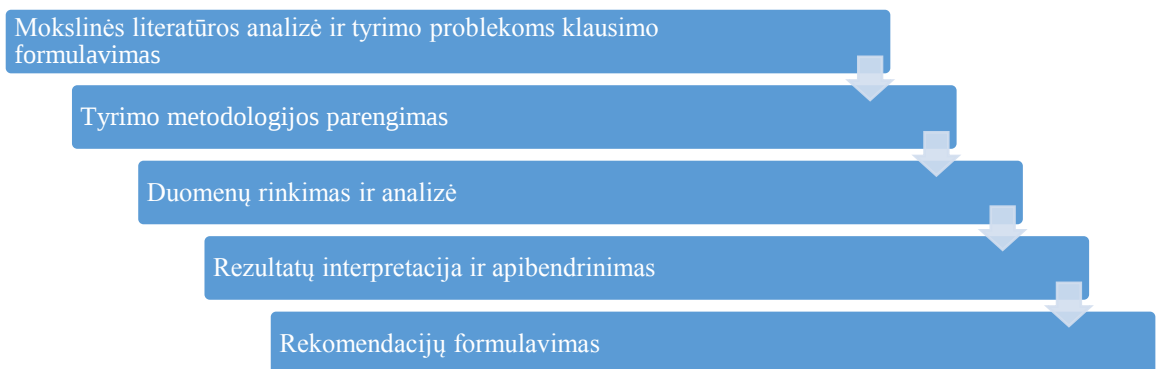
Apibendrinant galima teigti, kad etiniai iššūkiai dirbant su globėjais yra neatsiejama pagalbos proceso dalis ir profesionalumo rodiklis. Refleksija šiame kontekste atlieka kelias esmines funkcijas. Ji yra priemonė profesinėms įtampoms valdyti, kuri leidžia išlaikyti pusiausvyrą tarp prieštaraujančių vaidmenų. Ji taip pat atlieka galios asimetrijos analizės funkciją, skatinančią sąmoningą ir skaidrią santykių dinamiką. Refleksija taip pat padeda užtikrinti traumai jautrų ir etišką pagalbos procesą, apsaugant klientus nuo pakartotinio traumavimo. Galiausiai ji tampa dilemų sprendimo pagrindu, transformuojančiu abstrakčias etines normas į pagrįstus, kontekstualius ir žmogiškus profesinius sprendimus. Be gilaus, nuolatinio reflektavimo, įtvirtinto kasdienėje praktikoje ir palaikomo organizacinėje kultūroje, etinis socialinis darbas rizikuoja tapti tik formalumu.

3. PROFESINĖS REFLEKSIJOS VAIDMUO SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ PRAKTIKOJE, ATSKLEIDŽIANT JOS POVEIKĮ PAGALBOS SANTYKIO KOKYBEI IR PROFESINIAM TVARUMUI

3.1 Tyrimo metodologija

Tyrimo metodas. Tyrimu siekiama atskleisti profesinės refleksijos vaidmenį socialinių darbuotojų praktikoje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams, remiantis socialinių darbuotojų patirtimis ir jų kuriamomis prasmėmis kasdienėje profesinėje veikloje. Pasirinktas kokybinis tyrimas, nes jis leidžia nagrinėti sudėtingus ir emociškai jautrius socialinio darbo reiškinius. Taip pat leidžia suprasti, kaip socialiniai darbuotojai interpretuoja savo patirtis, reflektuoja profesinius sprendimus ir konstruoja pagalbos santykį su globėjais bei įtėviais (Tomaszewski ir kt., 2020; Ahmed, 2025). Duomenims rinkti taikomas pusiau struktūruotas interviu metodas, kuris sudaro galimybę išlaikyti tyrimo kryptingumą. Tačiau kartu užtikrina lankstumą ir erdvę dalyviams išsamiai atskleisti refleksijos taikymo būdus, emocinio darbo patirtis, kylantį profesinį neapibrėžtumą bei profesinės paramos poreikį (Eriksson ir Janlöv, 2022; Ikamienė, 2019). Toks metodologinis pasirinkimas leidžia identifikuoti profesinės refleksijos reikšmę ne tik sprendimų priėmimui ir profesinės kompetencijos stiprinimui, tačiau ir pagalbos santykio kokybės palaikymui bei socialinių darbuotojų profesiniam tvarumui dirbant su globėjais ir įtėviais.

Kaip nurodo Tracy (2019), kokybinio tyrimo vertė priklauso nuo jo gilumo, autentiškumo ir surinktų duomenų kokybės bei išsamumo, todėl siekiant gauti patikimus ir prasmingus duomenis svarbu laikytis tyrimo loginio nuoseklumo (1 pav.).

1 pav. Tyrimo loginė schema

1 etapas. Mokslinės literatūros analizė. Atlikta mokslinės literatūros, susijusios su profesinės refleksijos samprata, formomis ir taikymu socialinio darbo kontekste, analizė. Tai leido pagrįsti temos aktualumą, suformuluoti tyrimo tikslą ir uždavinius, išskirti probleminius klausimus ir teoriškai pagrįsti profesinės refleksijos reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams.

2 etapas. Tyrimo metodologijos parengimas. Pasirinktas kokybinis tyrimas, taikant pusiau struktūruoto interviu metodą. Parengtas interviu klausimynas, pagrįsta tyrimo imtis, apibrėžti tyrimo dalyvių atrankos kriterijai (socialiniai darbuotojai, turintys darbo patirties teikiant pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams), numatyti etikos principai (informuotas sutikimas, konfidencialumas, anonimiškumas, dalyvavimo savanoriškumas).

3 etapas. Tyrimo duomenų rinkimas. Duomenys renkami pusiau struktūruoto interviu metodu, atliekant interviu su socialiniais darbuotojais, dirbančiais su globėjais ir įtėviais. Interviu metu gilinamasi į profesinės refleksijos taikymo patirtis, emocinio darbo aspektus, refleksijos poreikį, taip pat į tai, kaip refleksija siejasi su pagalbos santykio kokybe ir profesiniu tvarumu.

4 etapas. Tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas. Surinkti duomenys analizuojami taikant kokybinę turinio analizę: atliekamas duomenų kodavimas, kategorijų ir temų išskyrimas, rezultatų aprašymas ir interpretavimas. Remiantis analizės rezultatais rengiamos išvados ir rekomendacijos, atskleidžiančios profesinės refleksijos reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje dirbant su globėjais ir įtėviais.

5 etapas. Rekomendacijų formulavimas. Gautų duomenų apibendrinimas ir išvados leidžia formuluoti rekomendacijas.

Duomenų rinkimo instrumentas. Tyrimo duomenims rinkti buvo parengtas pusiau struktūruoto interviu klausimynas, skirtas socialiniams darbuotojams (1 priedas). Klausimynas parengtas remiantis teorinėje darbo dalyje analizuotais moksliniais šaltiniais ir atliepia tyrimo tikslą – atskleisti profesinės refleksijos vaidmenį ir reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams. Klausimų struktūra sudaryta taip, kad leistų gilintis į dalyvių profesines patirtis, refleksijos sampratą, jos taikymo ypatumus bei reikšmę pagalbos santykiui ir profesiniam tvarumui (1 lentelė).

1 lentelė. Interviu klausimai ir jų mokslinis pagrindimas

Blokas	Klausimai	Tikslas	Pagrindimas
Darbo kontekstas	Papasakokite apie savo darbo patirtį su globėjais ir įtėviais.	Atskleisti profesinės veiklos kontekstą ir darbo su globėjais specifiką.	Darbe pabrėžiama, kad darbas su globėjais pasižymi dideliu emociniu krūviu, traumų kontekstu ir dvigubu pagalbos/kontrolės vaidmeniu (Ruch, 2020; Kiaunytė ir Lygnugarienė, 2019; Šmitas ir Auškalnytė, 2024). Konteksto atskleidimas leidžia suprasti refleksijos poreikio prielaidas.
Profesinės refleksijos samprata	Ką jums reiškia profesinė refleksija jūsų darbe? Kaip jūs paprastai reflektuojate sudėtingas situacijas? (koku būdu)? Papasakokite konkretų refleksijos pavyzdį iš kasdienybės	Ištirti, kaip socialiniai darbuotojai supranta refleksiją ir kokias jos formas taiko.	Refleksija apibrėžiama kaip sąmoningas profesinės patirties, sprendimų ir emocijų analizės procesas (Ravalier ir kt., 2023; Sletten ir kt., 2025). Taip pat išskiriama refleksija veikiant ir apie veiklą (Ferguson, 2018). Klausimai leidžia empiriškai patikrinti šių teorinių formų raišką praktikoje.
Refleksija santykių	Kaip kuriate ir palaikote santykį su tėvais (nuo pirmo susitikimo)?	Atskleisti refleksijos veikimą	Teorinėje dalyje pabrėžiama, kad refleksija tampa profesinio sprendimų

kūrimo aspektu	Papasakokite situaciją kaip profesinė refleksija padėjo jums kurti ar palaikyti santykius su globėjais ar tėvais? Kaip atpažįstate, kad santykis su globėju ar tėviu kuriasi sėkmingai? Kaip refleksija padeda išlaikyti profesines ribas? Spręsti sudėtingas situacijas?	realiose situacijose Atskleisti refleksijos vaidmenį santykiu grįstoje praktikoje	pagrįstumo ir mokymosi iš patirties mechanizmu (Frost ir Dolan, 2021; Edwards ir Parkinson, 2024). Konkretus pavyzdys leidžia identifikuoti refleksijos poveikį pagalbos procesui .
Refleksijos kultūra organizacijoje	Kaip organizacijoje palaikoma refleksija?	Atskleisti organizacines sąlygas refleksijai (supervizija, intervizija).	Santykiu grįsta praktika laikoma esmine profesinio darbo su globėjais prielaida (Ruch, 2020).Refleksija padeda reguliuoti emocinį įsitraukimą, išlaikyti profesines ribas ir spręsti etines dilemas (Sletten ir kt., 2025; Occhiuto ir kt., 2024). Tai ypač aktualu dvigubo vaidmens kontekste.
Profesinis augimas ir refleksijos prasmė	Ką refleksija jums duoda profesiskai (augimas, atsparumas, santykiai su tėvais)? Ko, jūsų manymu, reikėtų daugiau, kad refleksija padėtų efektyviau kurti santykius su tėvais? Kaip šiandien apibūdintumėte refleksijos vietą savo profesiniame kelyje?	Atskleisti refleksijos reikšmę profesinei kompetencijai, identitetui ir tvarumui	Darbe pabrėžiama, kad refleksijos realizacija priklauso nuo organizacinės kultūros ir struktūrinio palaikymo (Kiaunytė ir Lygnugarienė, 2019; Modderman ir kt., 2023). Supervizija laikoma viena esminių struktūruotos refleksijos formų socialinio darbo praktikoje (Dirgėlienė ir Kiaunytė, 2005; Naujanienė ir kt., 2018).

Klausimyną sudaro keli teminiai klausimų blokai, atspindintys pagrindines tyrimo dimensijas.

1. Pirmasis blokas skirtas darbo kontekstui atskleisti. Jį sudarantys klausimai orientuoti į socialinių darbuotojų profesinės patirties dirbant su globėjais ir tėvais atskleidimą. Dalyvių prašoma papasakoti apie savo darbo pobūdį, veiklos sritis, patiriamus iššūkius ir pagalbos organizavimo specifiką. Šis blokas sudaro sąlygas suvokti kontekstą, kuriame reiškiasi profesinė refleksija.

2. Antrasis blokas skirtas profesinės refleksijos sampratai ir jos taikymui praktikoje. Juo siekiama išsiaiškinti, kaip socialiniai darbuotojai supranta profesinę refleksiją ir kokią vietą ji užima jų kasdienėje veikloje. Dalyvių klausama, ką jiems reiškia profesinė refleksija, kaip jie reflektuoja sudėtingas situacijas ir kokiais būdais tai daro – individualiai, kolegialiai, supervizijoje ar kitaip. Taip pat prašoma pateikti konkrečių refleksijos pavyzdžių iš kasdienės praktikos. Šie klausimai sudaro sąlygas atskleisti refleksijos formas ir jos sąsajas su profesine kompetencija.

3. Trečiasis blokas skirtas refleksijos vaidmeniui pagalbos santykio kūrimo ir palaikymo aspektu. Jį sudarančiais klausimais gilinamasi į tai, kaip socialiniai darbuotojai kuria ir palaiko santykį su globėjais bei tėvais nuo pirmojo susitikimo. Siekiama išsiaiškinti, kaip profesinė refleksija padeda stiprinti pasitikėjimą, atpažinti santykio kokybę, išlaikyti profesines ribas bei spręsti sudėtingas ar konfliktines situacijas. Taip pat klausama, kaip socialiniai darbuotojai suvokia sėkmingai besiformuojantį pagalbos santykį.

4. Refleksijos kultūra organizacijoje. Šiuo bloku siekiama atskleisti, kaip refleksija palaikoma organizaciniame lygmenyje – ar sudaromos sąlygos supervizijai, kolegialiam aptarimui, ar refleksija yra skatinama kaip profesinės veiklos dalis. Tai leidžia įvertinti struktūrinius veiksnius, darančius įtaką refleksijos praktikai.

5. Penktasis blokas skirtas profesiniam augimui ir refleksijos prasmei. Jame analizuojama, kokią reikšmę refleksija turi socialinių darbuotojų profesiniam tobulėjimui, atsparumui, emociniam stabilumui bei santykių su globėjais ir įtėviais kokybei. Dalyvių klausiama, ko, jų manymu, reikėtų, kad refleksija veiksmingiau padėtų kurti pagalbos santykį, ir kaip jie šiandien apibūdintų refleksijos vietą savo profesiniame kelyje.

Tyrimo organizavimas. Tyrimui atlikti pasirinkta tikslinė atranka, kadangi ji leidžia įtraukti tyrimui aktualiausius dalyvius pagal iš anksto nustatytus atrankos kriterijus (Busetto ir kt., 2020). Tracy (2020) pabrėžia, kad tikslinės atrankos pagrindas slypi kokybinių tyrimų filosofijoje – siekiama ne kiekybiškai reprezentuoti populiaciją, o gilintis į reiškinį „iš vidaus“, remiantis dalyvių patirtimis ir jų suteikiamomis prasmėmis. Bazen ir kt. (2021) pabrėžia, kad dalyvių parinkimas turi būti tikslingas: pasirenkami tie asmenys, kurie turi pakankamai žinių ir patirties tiriamu klausimu, kad būtų galima gauti vertingą, prasmingą ir tyrimo tikslui tinkamą informaciją.

Tyrimo dalyvių atrankos kriterijai:

- socialiniai darbuotojai, kurie savo profesinėje veikloje teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams (pvz., konsultuoja, vertina poreikius, koordinuoja paslaugas, teikia pagalbos ar palaikymo procesus);
- ne mažesnė kaip dvejų metų darbo patirtis dirbant su globėjais ir (ar) įtėviais;
- praktinė patirtis taikant profesinę refleksiją (pvz., individuali refleksija, supervizija, kolegialios refleksijos formos) arba nuolatinis poreikis reflektuoti dėl emocinio darbo ir profesinių iššūkių šiame kontekste.

Tyrimas vykdytas 2026 m. sausio 16 d. – vasario 16 d. Interviu atlikti individualiai, nuotoliniu arba kontaktiniu būdu, atsižvelgiant į tyrimo dalyvių užimtumą ir pageidavimus. Interviu buvo įrašomi diktofonu, prieš tai gavus dalyvių informuotą sutikimą, užtikrinant konfidencialumą ir anonimiškumą.

Tyrime dalyvavo 13 socialinių darbuotojų, turinčių darbo patirties teikiant pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams. Tyrimo duomenų rinkimas buvo grindžiamas duomenų prisotinimo principu – interviu buvo atliekami tol, kol duomenų analizės procese paaiškėjo, kad naujai gaunama informacija nebeatveria naujų kategorijų ir nepapildo jau išskirtų temų. Tai leido pagrįstai teigti, kad surinktos informacijos pakanka tyrimo tikslui pasiekti ir tyrimo klausimams atsakyti.

Užtikrinant tyrimo etikos principų laikymąsi – anonimiškumą ir konfidencialumą – visiems tyrimo dalyviams buvo suteikti kodai, sudaryti iš raidės ir skaičiaus kombinacijos (S1, S2, S3 ir t.

t.). Tokiu būdu interviu ištraukos ir analizės duomenys pateikiami neatskleidžiant dalyvių tapatybės bei jų darbovietės ar kitų identifikuojančių duomenų.

Tyrimo dalyvių charakteristika pagal nustatytus atrankos kriterijus pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika pagal atrankos kriterijus

Kodas	Profesinė veikla	Darbo stažas dirbant su globėjais ir (ar)įtėviais	Praktinė patirtis taikant profesinę refleksiją
S1	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	10 metų	Taiko
S2	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	10 metų	Taiko
S3	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	9 metai	Taiko
S4	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	4 metai	Taiko
S5	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	3 metai	Taiko
S6	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	2 metai	Taiko
S7	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	10 metų	Taiko
S8	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	10 metų	Taiko
S9	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	10 metų	Taiko
S10	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	3 metus	Taiko
S11	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	2 metus	Taiko
S12	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	4 metus	Taiko
S13	Teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams	3 metus	Taiko

2 lentelėje pateikiama tyrimo dalyvių charakteristika pagal nustatytus atrankos kriterijus. Visi tyrime dalyvavę socialiniai darbuotojai teikia pagalbą globėjams ir (ar) įtėviams, todėl jų profesinė veikla tiesiogiai susijusi su tiriamu reiškiniu – profesinės refleksijos taikymu šiame pagalbos kontekste. Dalyvių darbo stažas dirbant su globėjais ir įtėviais svyruoja nuo 2 iki 10 metų, kas rodo tiek pradedančiųjų, tiek ilgametę patirtį turinčių specialistų įtraukimą į tyrimą. Didesnė dalis dalyvių turi 9–10 metų darbo patirtį, todėl galima teigti, kad imtyje dominuoja patyrę specialistai, galintys reflektuoti ilgesnio laikotarpio profesinę praktiką. Svarbu pažymėti, kad visi tyrimo dalyviai nurodė taikantys profesinę refleksiją savo darbe. Tai sudaro prielaidas išsamiai analizuoti refleksijos formas, jos reikšmę pagalbos santykiui bei profesiniam augimui, nes dalyviai turi praktinės patirties reflektuojant savo veiklą.

Duomenų analizės metodas. Transkribuoti interviu buvo analizuojami taikant kokybinę turinio analizę. Pasirinktas indukcinis duomenų analizės būdas, kai kategorijos ir temos formuojamos remiantis pačiais empiriniais duomenimis, o ne iš anksto nustatyta teorine schema.

Toks analizės principas leidžia atskleisti socialinių darbuotojų patirtis, profesinės refleksijos raišką bei jos reikšmę praktikoje dirbant su globėjais ir įtėviais. Siekiant užtikrinti tyrimo patikimumą ir nuoseklumą, analizė atlikta laikantis aiškos procedūrinės sekos (Shava ir kt., 2021).

1 etapas – duomenų transkribavimas. Visi interviu įrašai perrašyti pažodžiui, siekiant tiksliai atkartoti dalyvių pasisakymus. Transkribuojant buvo išlaikytas autentiškas kalbėjimo stilius, pašalinant tik nereikšminius kalbos elementus, neturinčius įtakos turinio prasmei.

2 etapas – susipažinimas su duomenimis. Transkribuoti tekstai buvo kelis kartus skaitomi, siekiant perprasti bendrą turinio prasmę, kontekstą ir identifikuoti pirmines temas. Šiame etape formuojamas pirminis analitinis supratimas apie dalyvių patirtis ir išgyvenimus.

3 etapas – reikšminių vienetų identifikavimas. Tekste buvo išskiriami reikšminiai vienetai – žodžiai, frazės ar sakiniai, atspindintys profesinės refleksijos sampratą, jos taikymo ypatumus, emocinio darbo aspektus bei pagalbos santykio kūrimo patirtis.

4 etapas – kodavimas ir kategorijų formavimas. Reikšminiams vienetams buvo priskiriami kodai – trumpi apibūdinimai, atspindintys jų esmę. Susiję kodai buvo grupuojami į kategorijas, kurios vėliau detalizuojamos išskiriant subkategorijas. Tokiu būdu buvo suformuota tyrimo rezultatų struktūra, atspindinti pagrindines profesinės refleksijos raiškos kryptis socialinių darbuotojų praktikoje.

5 etapas – duomenų aprašymas ir interpretavimas. Suformuotos kategorijos ir subkategorijos buvo analitiškai aprašomos ir interpretuojamos, siejant jas su teorinėje dalyje aptartomis profesinės refleksijos sampratomis bei ankstesnių tyrimų įžvalgomis. Interpretacijos metu siekta atskleisti profesinės refleksijos reikšmę pagalbos santykio kokybei ir socialinių darbuotojų profesiniam tvarumui.

Tyrimo etika. Tyrimo metu nuosekliai laikytasi pagrindinių mokslinių tyrimų etikos principų, užtikrinančių tyrimo dalyvių teises, gerovę, konfidencialumą ir dalyvavimo savanoriškumą (Tarnoki ir Puentes, 2019). Etinių nuostatų laikymasis buvo ypač svarbus atsižvelgiant į tai, kad tyrime nagrinėjamos profesinės patirtys, susijusios su emociniu darbu ir jautriais pagalbos santykio aspektais. Visi tyrime dalyvavę socialiniai darbuotojai dalyvavo savanoriškai ir prieš interviu buvo supažindinti su tyrimo tikslu, eiga, duomenų panaudojimu bei galimybe bet kuriuo metu atsisakyti dalyvauti ar nutraukti pokalbį be papildomo paaiškinimo. Informuoto sutikimo principas laikomas vienu esminių kokybinių tyrimų etikos reikalavimų (Riedl ir Schulz, 2025). Siekiant užtikrinti anonimiškumą, privatumą ir konfidencialumą, visiems tyrimo dalyviams buvo suteikti kodai (S1, S2 ir t. t.), kurie naudojami pateikiant interviu citatas ir analizės rezultatus. Surinkti duomenys buvo tvarkomi taip, kad nebūtų galima identifikuoti konkrečių asmenų ar jų darbuotojų, laikantis Europos Sąjungos Bendrojo duomenų apsaugos reglamento

nuostatų (Europos parlamento ir tarybos reglamentas, 2016, 5 str.). Interviu įrašai ir transkribuoti tekstai buvo saugomi tik tyrėjos dispozicijoje, naudojami išimtinai mokslinio tyrimo tikslais.

Tyrimo laikas ir vieta (arba nuotolinė forma) buvo derinami su dalyviais, atsižvelgiant į jų užimtumą ir pageidavimus, siekiant užtikrinti saugią, patogią ir pasitikėjimą kuriančią aplinką. Pusiaus struktūruoti interviu vykdyti laikantis aiškių metodologinių gairių – išlaikant pokalbio kryptingumą, tačiau kartu sudarant erdvę laisvam dalyvių pasisakymui ir refleksijai (Merkebu ir kt., 2025). Tai leido surinkti išsamią ir autentišką informaciją, atspindinčią realias socialinių darbuotojų profesines patirtis.

Tyrimo ribotumas. Kaip ir kiekvienas kokybinis tyrimas, šis tyrimas pasižymi tam tikrais ribotumais, kurie gali daryti įtaką rezultatų interpretavimui ir jų pritaikomumui platesniame kontekste.

Pirmiausia, tyrime dalyvavo 13 socialinių darbuotojų, todėl gauti rezultatai neatspindi visos socialinių darbuotojų, dirbančių su globėjais ir įtėviais, populiacijos. Tačiau kokybinio tyrimo tikslas nėra statistinė reprezentacija, o giluminis reiškinių supratimas, todėl mažesnė, tačiau informatyvi imtis laikytina tinkama tyrimo tikslui pasiekti. Antra, tyrimo dalyviai atrinkti taikant tikslią atranką, todėl į tyrimą pateko specialistai, turintys profesinės patirties ir taikantys refleksiją praktikoje. Tai leidžia išsamiai analizuoti refleksijos reikšmę, tačiau gali riboti galimybę atskleisti patirtis tų socialinių darbuotojų, kurie refleksijos netaiko arba jai skiria mažiau dėmesio. Trečia, duomenys rinkti pusiau struktūruoto interviu metodu, kuris grindžiamas dalyvių savirefleksija ir subjektyviais pasisakymais. Todėl tyrimo rezultatai atspindi dalyvių suvokimą ir interpretacijas, kurios gali būti veikiamos asmeninės patirties, profesinės pozicijos ar socialinių veiksmų. Ketvirta, tyrimo laikotarpis buvo ribotas – 2025 m. sausio–2026 m. vasario mėn. – todėl nebuvo galimybės stebėti profesinės refleksijos raidos ilgesniu laikotarpiu ar įvertinti jos pokyčių dinamikoje.

Nepaisant išvardytų ribotumų, tyrimas suteikia vertingų įžvalgų apie profesinės refleksijos vaidmenį socialinio darbo praktikoje teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams bei sudaro pagrindą tolesniems platesnės apimties ar mišrios metodologijos tyrimams.

3.1 Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Siekiant aiškiau atskleisti tyrimo rezultatų struktūrą, sudaromas kategorijų ir subkategorijų medis (žr. 2 priedą). Jis leidžia matyti, kaip iš interviu duomenų nuosekliai išsiskyrė pagrindinės temos, apimančios socialinių darbuotojų profesinės veiklos kontekstą, profesinės refleksijos sampratą ir taikymo būdus, refleksijos reikšmę kasdienėse bei sudėtingose situacijose, jos vaidmenį kuriant pagalbos santykį su globėjais ir įtėviais, išlaikant profesines ribas bei organizacines refleksijos palaikymo sąlygas. Toks struktūrinis tyrimo rezultatų pateikimas padeda geriau atskleisti vidinę temų logiką ir jų tarpusavio sąsajas.

Pateiktas kategorijų ir subkategorijų medis rodo, kad tyrimo duomenys atskleidė profesinę refleksiją kaip daugiasluksnį reiškinį, apimančią ne tik individualų socialinio darbuotojo savo veiklos, sprendimų ir emocijų apmąstymą, bet ir santykių su globėjais bei įtėviais kūrimą, profesinių ribų palaikymą, organizacinę refleksijos palaikymą bei poreikį stiprinti refleksijos sąlygas praktikoje. Išryškėjusios kategorijos leidžia matyti, kad refleksija socialinių darbuotojų praktikoje veikia keliais tarpusavyje susijusiais lygmenimis: kaip profesinės veiklos supratimo ir įprasminimo būdas, kaip emocinio ir etinio reguliavimo priemonė, kaip santykiu grįstos pagalbos kūrimo sąlyga, kaip kolegialiai ir organizaciškai palaikoma profesinė praktika bei kaip sritis, kuriai reikalingos papildomos organizacinės ir tarpasmeninės stiprinimo prielaidos. Toliau kiekviena iš šių kategorijų aptariama atskirai, siekiant nuosekliai atskleisti jų turinį ir reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams.

Ilgametė tyrimo dalyvių profesinė patirtis suteikia galimybę atskleisti, kokį vaidmenį profesinė refleksija atlieka socialinio darbuotojo kasdienėje veikloje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams (žr. 3 lentelę). Tyrime buvo siekiama atskleisti socialinių darbuotojų profesinės veiklos kontekstą globos ir įvaikinimo procese dirbant su globėjais ar įtėviais, ypatingą dėmesį skiriant sudėtingoms, emociškai įtemptoms situacijoms, su kuriomis jie susiduria. Analizuota, kaip refleksija šiame profesinės veiklos kontekste padeda socialiniams darbuotojams išlaikyti profesines ribas ir kurti pasitikėjimu grįstą pagalbos santykį, kuris globos ir įvaikinimo procese tampa esmine pokyčio prielaida.

3 lentelė. Socialinių darbuotojų darbo patirties raiška dirbant su globėjais ir įtėviais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Profesinės veiklos kontekstas ir darbo su globėjais specifiška	GIMK mokymų vedimas ir globėjų / įtėvių rengimas, konsultavimas	„Vedu mokymus būsiniams globėjams ir įtėviams...“ (S1) „Daugiausia mano darbo užima GIMK mokymų vedimas...“ (S2) „...buvome pirmos, kurios pradėjo vesti GIMK programos mokymus.“ (S7) „Kita darbo dalis – globėjų konsultavimas...“ (S2) „...teikiu konsultacinę ir informacinę pagalbą...“ (S6) „...pareiškėjų gebėjimų vertinimas, rengiant jiems išvadas...“ (S2) „Vedžiau mokymus, rengiau išvadas...“ (S3) „...vertina būsinius globėjus, teikia išvadas...“ (S9)
	Atvejo koordinavimas ir poreikių vertinimas	„...tiesiogiai lydėjau globėjus jų globos procese...“ (S4) „...bei tuo pačiu koordinuoju keletą globos atvejų.“ (S9) „...atlieku... poreikių vertinimą, esant poreikiui sudarau planą.“ (S10) „Koordinuoju jų atvejus, vertinku vaiko ir globėjo poreikius, bei esant poreikiui sudarau pagalbos planus.“ (S11)
	Savitarpio paramos grupės	„...vedu savitarpio paramos grupes esantiems globėjams...“ (S1) „...globėjų savitarpio pagalbos grupių organizavimas ir vedimas.“ (S2) „...organizavau savipagalbos grupes...“ (S3) „Kviečiu juos į savitarpio paramos grupes...“ (S4) „Organizuojame savitarpio paramos grupes...“ (S9) „Globėjų ambasadorių ir mentorių iniciatyvos...“ (S9)
	Bendradarbiavimas su kolegomis ir institucijomis	„Dažniausiai sudėtingas situacijas aptariame komandoje...“ (S1) „...atvejų aptarimas su globos koordinatoriais...“ (S2) „...dažniausiai reflektuoju kartu su kolegomis.“ (S4)

		„...apie situaciją kalbuosi su komanda – bendras aptarimas...”(S5) „Glaudžiai bendradarbiauju su kolegomis ir kitais specialistais...”(S6) „Kolektyve dažnai reflektuojame...”(S7) „Bendradarbiauju ir tarpininkauju su įvairiomis institucijomis...”(S10) „...konsultuojuosi su kolegomis, psichologais.”(S11) „...tvirti ryšiai tarp globos centrų ir tai padeda sudėtingais atvejais parefleksuoti tarpusavyje.”(S12) „...išmokau aptarti su kolegomis.”(S13)
	Globos viešinimas ir globėjų pritraukimas	„Kiekvienais metais rengiame planą, kuriame nusimatome veiklas, kurios padėtų viešinti šią sritį.”(S1) „Taip pat dalį laiko tenka skirti globos viešinimui.”(S2) „...nemažai tenka prisidėti ir prie globos viešinimo.”(S7) „...organizuoja viešinimo veiklas...”(S9) „...dalyvauju globėjų... paieškos ir pritraukimo procese.”(S10)

Išanalizavus interviu duomenis matyti, kad socialiniai darbuotojai globos ir įvaikinimo srityje atlieka daugiasluksnį vaidmenį: veda GIMK mokymus, vertina pareiškėjus ir rengia išvadas, koordinuoja atvejus, konsultuoja, organizuoja savitarpio paramos grupes bei bendradarbiauja su kitomis institucijomis. Viena ryškiausių darbo krypčių – GIMK programos įgyvendinimas ir būsimų globėjų bei įtėvių rengimas. Tyrimo dalyviai aiškiai įvardija mokymų vedimą kaip svarbią savo darbo dalį: „*Vedu mokymus būsimiems globėjams ir įtėviams...*“ (S1), „*Daugiausia mano darbo užima GIMK mokymų vedimas...*“ (S2). Kai kurie tyrimo dalyviai akcentuoja ir istorinį ar sisteminį savo indėlį: „...*buvome pirmos, kurios pradėjo vesti GIMK programos mokymus.*“ (S7). Kartu su mokymų vedimu minimos ir konsultavimo funkcijos, kurios pratęsia pagalbą po rengimo etapo: „*Kita darbo dalis – globėjų konsultavimas...*“ (S2), „...*teikiu konsultacinę ir informacinę pagalbą...*“ (S6). Tai leidžia matyti, kad socialinių darbuotojų veikla neapsiriboja vien mokymų organizavimu, bet apima ir tęstinį globėjų palaikymą, informavimą, orientavimą sistemoje bei konsultacinį lydėjimą. Kita reikšminga darbo sritis – būsimų globėjų ir įtėvių gebėjimų vertinimas bei formalių išvadų rengimas. Tyrimo dalyviai tai apibūdina kaip aiškiai apibrėžtą profesinę funkciją: „...*pareiškėjų gebėjimų vertinimas, rengiant jiems išvadas...*“ (S2). Ši veikla siejama ir su kitomis pareigomis, kai vienas specialistas atlieka kelias funkcijas: „*Vedžiau mokymus, rengiau išvadas...*“ (S3). Panašiai ir kitas tyrimo dalyvis apibendrina šią atsakomybę: „...*vertina būsimus globėjus, teikia išvadas...*“ (S9). Šie teiginiai rodo, kad socialiniai darbuotojai veikia ne tik kaip pagalbos teikėjai, bet ir kaip vertintojai, turintys institucinę atsakomybę.

Tyrimo dalyvių atsakymuose atsiskleidžia tiesioginis globėjų lydėjimas globos procese, atvejo koordinavimo bei poreikių vertinimo funkcijos. Viena tyrimo dalyvė pabrėžia tęstinį įsitraukimą: „...*tiesiogiai lydėjau globėjus jų globos procese...*“ (S4). Kaip pažymėjo viena tyrimo dalyvė, „...*bei tuo pačiu koordinuoju keletą globos atvejų*“ (S9), todėl socialiniams darbuotojams dažnai tenka vienu metu vykdyti kelias atsakingas funkcijas ir koordinuoti skirtingus pagalbos procesus. Kiti tyrimo dalyviai detalizuoja struktūrinę darbo dalį – vertinimą ir planavimą:

„...atlieku... poreikių vertinimą, esant poreikiui sudarau planą.“ (S10), „Koordinuoju jų atvejus, vertinu vaiko ir globėjo poreikius, bei esant poreikiui sudarau pagalbos planus.“ (S11). Tai rodo, kad praktikoje svarbi ne tik momentinė pagalba, bet ir sisteminis darbas – situacijos analizė, poreikių nustatymas ir pagalbos planų sudarymas. Dalies tyrimo dalyvių veikloje reikšmingą vietą užima savitarpio paramos (savipagalbos) grupių organizavimas ir vedimas, orientuotas į esamų globėjų palaikymą ir bendruomeniškumo stiprinimą. Tai atspindi tokios citatos: *„...vedu savitarpio paramos grupes esamiems globėjams...“ (S1), „...globėjų savitarpio pagalbos grupių organizavimas ir vedimas.“ (S2), „...organizavau savipagalbos grupes...“ (S3).* Šios patirtys leidžia daryti prielaidą, kad pagalba globėjams praktikoje apima ne tik individualų darbą, bet ir grupines intervencijas, kurios gali mažinti globėjų izoliaciją ir kurti emocinį palaikymą.

Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad darbas su globėjais neišvengiamai yra tarpinstitucinis ir komandinis. Minimi atvejų aptarimai ir nuolatinis profesinis dialogas: *„...atvejų aptarimas su globos koordinatoriais...“ (S2), „Dažniausiai sudėtingas situacijas aptariame komandoje...“ (S1), „...dažniausiai reflektuoju kartu su kolegėmis.“ (S4), „...apie situaciją kalbuosi su komanda – bendras aptarimas...“ (S5), „Kolektyve dažnai reflektuojame...“ (S7), „...išmokau aptarti su kolegomis.“ (S13).* Bendradarbiavimo mastą atskleidžia platesnės formuluotės: *„Glaudžiai bendradarbiauju su kolegomis ir kitais specialistais...“ (S6), „Bendradarbiauju ir tarpininkauju su įvairiomis institucijomis...“ (S10), „...tvirti ryšiai tarp globos centrų ir tai padeda sudėtingais atvejais pareflektuoti tarpusavyje.“ (S12).* Matomas ir profesinio augimo aspektas, ypač mažesnę patirtį turinčių dalyvių pasakojimuose: *„...dirbu dar tik du metus, tad dar pati labai daug mokausi... tiek iš kolegų, tiek ir iš savo klaidų“ (S11), „Nuo pirmos dienos... išmokstu daug naujų dalykų...“ (S13).* Tokie teiginiai rodo, kad praktika šiame lauke siejama su nuolatiniu mokymusi, adaptacija ir profesinės kompetencijos stiprinimu per patirtį.

Galiausiai dalis tyrimo dalyvių įvardija ir globos viešinimo bei globėjų pritraukimo veiklas kaip savo darbo dalį. Tai atsispindi teiginiuose: *„Taip pat dalį laiko tenka skirti globos viešinimui.“ (S2), „...dalyvauju globėjų... paieškos ir pritraukimo procese.“ (S10), „Kiekvienais metais rengiame planą, kuriame nusimatome veiklas, kurios padėtų viešinti šią sritį.“ (S1), „...nemažai tenka prisidėti ir prie globos viešinimo.“ (S7), „...organizuoja viešinimo veiklas...“ (S9).* Šios funkcijos rodo, kad praktika apima ne tik darbą su esamais ar būsimais globėjais, bet ir platesnį vaidmenį – prisidėjimą prie globos sistemos tvarumo, visuomenės informavimo ir globėjų tinklo plėtojimo.

Socialinių darbuotojų profesinė veikla globos ir įvaikinimo srityje pasižymi kompleksišku ir daugiasluoksniu pobūdžiu. Tyrimo dalyvių atsakymai atskleidžia, kad jų praktika apima tiek būsimų globėjų rengimą ir vertinimą, tiek tęstinį globėjų konsultavimą, atvejų koordinavimą, savitarpio paramos grupių organizavimą bei bendradarbiavimą su kitomis institucijomis. Tokia

veiklos struktūra rodo, kad socialinio darbuotojo vaidmuo šioje srityje orientuotas ne tik į individualią pagalbą globėjams, bet ir į platesnį globos sistemos stiprinimą bei globėjų bendruomenės palaikymą. Panašų socialinio darbo su globėjų šeimomis kompleksiskumą ir daugiaplanį specialistų vaidmenį pabrėžia ir mokslinėje literatūroje nagrinėjami tyrimai (Kiaunytė ir Lygnugarienė, 2024; Ravalier ir kt., 2023).

Analizuojant tyrimo dalyvių atsakymus išryškėjo kategorija profesinės refleksijos samprata socialinių darbuotojų darbe, kuri atsiskleidžia per kelias tarpusavyje susijusias subkategorijas: refleksija kaip profesinių sprendimų ir veiklos analizė, refleksija kaip emocijų atpažinimo ir savireguliacijos priemonė, refleksija kaip profesinio augimo ir kompetencijų stiprinimo sąlyga, refleksija kaip kolegialaus palaikymo ir perdegimo prevencijos mechanizmas (4 lentelė).

4 lentelė. Profesinės refleksijos samprata socialinių darbuotojų darbe

	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Socialinių darbuotojų refleksijos supratimas taikymas	Profesinių sprendimų ir veiklos analizė	„Dažnai sau keliu klausimus, ar tinkamai pasielgiau, ar teisingai patariau...“ (S1) „Man tai mano veiklos ir priimtų sprendimų apmąstymas, analizė...“ (S3) „Ji leidžia pažvelgti į savo darbą kritiškai ir sąmoningai...“ (S5)
	Emocijų ir elgesio priežasčių atpažinimas	„Savo emocijų ir elgesio priežasčių atpažinimas darbinėse situacijose...“ (S2) „...imi atpažinti savo emocijas ir kaip jos paveikė mano elgesį...“ (S2) „...atsitraukti nuo situacijos ir ją įvertinti objektyviau...“ (S2) „...atskirti faktus nuo interpretacijų... įvertinti galimus sprendimo būdus...“ (S4) „Refleksijos metu vertinu savo emocines reakcijas...“ (S6) „...globėjais, kuriais tampa seneliai... kartų skirtumais ir požiūrio kampai kartais labai skiriasi...“ (S11) „Konsultuojuosi su kolegomis, psichologais...“ (S11)
	Profesinis augimas ir kompetencijų stiprinimas	„Refleksija... leidžia nuolat tobulėti kaip specialistei.“ (S4) „Tai be abejonės profesinis tobulėjimas.“ (S11) „Tai padeda asmeniniam ir profesiniam augimui.“ (S13)
	Perdegimo prevencija	„Pasidalinimas su kitais savo profesiniais rūpesčiais... perdegimo prevencijos priemonė.“ (S2) „Refleksija man padeda neperdegti... ‘išsiventiliuoti’ ir vėl save pastatyti ‘ant bėgių’...“ (S2) „...atsparumą, emocinį stabilumą...“ (S3) Išsikalbu su psichologu, kolega, vadovu...“ (S3) „Komandiniai pokalbiai suteikia palaikymo jausmą...“ (S5) „Aptarimai su kolegomis leidžia pamatyti situacijas iš skirtingų perspektyvų...“ (S9) „Padeda sumažinti emocinę įtampą...“ (S9) „...kolegės teikė emocinę paramą... padėjo... išlaikyti konstruktyvų santykį...“ (S9) „...leidžia apdoroti sudėtingas patirtis... išvengti profesinio perdegimo.“ (S9) „Be refleksijų darbuotojų kaita būtų žymiai didesnė...“ (S12) „Padeda ‘išsiventiliuoti’“ (S13)

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad socialiniai darbuotojai refleksiją suvokia kaip svarbią profesinės veiklos dalį, padedančią apmąstyti savo sprendimus, veiksmus ir emocines reakcijas profesinėse situacijose. Tyrimo dalyvių atsakymai atskleidė, kad refleksija jų patirtyje siejama su profesinių sprendimų ir veiklos analize, emocijų ir elgesio priežasčių atpažinimu,

profesiniu augimu bei perdegimo prevencija. Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija pirmiausia siejama su savo veiksmų, sprendimų ir profesinės laikysenos apmąstymu. Viena tyrimo dalyvė pažymi: „*Dažnai sau keliu klausimus, ar tinkamai pasielgiau, ar teisingai patariau...*“ (S1). Kitas tyrimo dalyvis refleksiją apibūdina kaip „*mano veiklos ir priimtų sprendimų apmąstymą, analizę...*“ (S3), o dar kita tyrimo dalyvė pabrėžia, kad refleksija „*leidžia pažvelgti į savo darbą kritiškai ir sąmoningai...*“ (S5). Šie teiginiai rodo, kad refleksija tyrimo dalyviams yra svarbi priemonė vertinant savo profesinius veiksmus ir priimtų sprendimų tinkamumą.

Tyrimo dalyvių atsakymuose refleksija siejama ir su gebėjimu geriau suprasti savo emocines reakcijas ir jų poveikį elgesiui profesinėse situacijose. Viena tyrimo dalyvė tai įvardija kaip „*Savo emocijų ir elgesio priežasčių atpažinimas darbinėse situacijose...*“ (S2), taip pat pažymi, kad refleksijos metu „*...imi atpažinti savo emocijas ir kaip jos paveikė mano elgesį...*“ (S2) bei gali „*...atsitraukti nuo situacijos ir ją įvertinti objektyviau.*“ (S2). Kitas tyrimo dalyvis pabrėžia gebėjimą „*...atskirti faktus nuo interpretacijų... įvertinti galimus sprendimo būdus...*“ (S4), o kita tyrimo dalyvė teigia: „*Refleksijos metu vertinu savo emocines reakcijas...*“ (S6). Taip pat refleksija siejama su sudėtingų santykių ir skirtingų požiūrių supratimu, kai, pavyzdžiui, „*...globėjais, kuriais tampa seneliai... kartų skirtumais ir požiūrio kampai kartais labai skiriasi...*“ (S11). Šiuo atveju tyrimo dalyvė taip pat pažymi: „*Konsultuojusi su kolegomis, psichologais.*“ (S11). Tai rodo, kad refleksija tyrimo dalyvių patirtyje padeda ne tik atpažinti savo emocijas, bet ir geriau suprasti profesinių situacijų sudėtingumą bei ieškoti tinkamesnių reagavimo būdų.

Tyrimo dalyvių pasisakymai atskleidžia, kad refleksija suvokiama kaip profesinio tobulėjimo prielaida. Viena tyrimo dalyvė pažymi: „*Refleksija... leidžia nuolat tobulėti kaip specialistei.*“ (S4). Kita tyrimo dalyvė refleksiją apibūdina trumpai, bet aiškiai: „*Tai be abejonės profesinis tobulėjimas.*“ (S11). Dar viena tyrimo dalyvė nurodo, kad „*Tai padeda asmeniniam ir profesiniam augimui.*“ (S13). Šie teiginiai leidžia teigti, kad refleksija socialinių darbuotojų suprantama kaip procesas, per kurį stiprinamos profesinės kompetencijos ir kaupiama prasminga profesinė patirtis.

Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija jiems svarbi ne tik profesinių situacijų analizei, bet ir emocinės gerovės palaikymui. Viena tyrimo dalyvė pažymi, kad „*Pasidalinimas su kitais savo profesiniais rūpesčiais... perdegimo prevencijos priemonė.*“ (S2), taip pat teigia: „*Refleksija man padeda neperdegti... 'išsiventiliuoti' ir vėl save pastatyti 'ant bėgių'.*“ (S2). Kitas tyrimo dalyvis refleksiją sieja su „*...atsparumą, emocinį stabilumą...*“ (S3) ir nurodo: „*Išsikalbu su psichologu, kolega, vadovu...*“ (S3). Komandinio palaikymo svarbą pabrėžia ir kita tyrimo dalyvė: „*Komandiniai pokalbiai suteikia palaikymo jausmą...*“ (S5). Panašiai kalba ir kita tyrimo dalyvė, teigdama, kad „*Aptarimai su kolegomis leidžia pamatyti situacijas iš skirtingų perspektyvų...*“ (S9), „*Padedą sumažinti emocinę įtampą...*“ (S9), o „*...kolegės teikė emocinę paramą... padėjo...*“

išlaikyti konstruktyvų santykį...“ (S9). Ta pati tyrimo dalyvė taip pat pabrėžia, kad refleksija „...leidžia apdoroti sudėtingas patirtis... išvengti profesinio perdegimo.“ (S9). Refleksijos reikšmę organizaciniu lygmeniu išryškina ir kitas tyrimo dalyvis, teigdamas: „Be refleksijų darbuotojų kaita būtų žymiai didesnė...“ (S12). Dar viena tyrimo dalyvė refleksiją taip pat sieja su emocinės įtampos mažinimu: „Padeda išsiventiliuoti“ (S13). Šie teiginiai rodo, kad refleksija tyrimo dalyvių patirtyje suvokiama kaip svarbi priemonė, padedanti mažinti emocinę įtampą, palaikyti emocinį stabilumą ir išvengti profesinio perdegimo.

Šios įžvalgos atitinka mokslinėje literatūroje aptariamą refleksijos ir profesinės priežiūros (supervizijos bei intervizijos) reikšmę mažinant profesinį stresą, antrinį trauminį stresą ir perdegimą socialinio darbo kontekste (Katherine, 2020; Šmitas ir Auškalnytė, 2024; Sprang ir kt., 2025). Literatūroje pabrėžiama, kad refleksija padeda specialistams apdoroti sudėtingas profesines patirtis, stiprina emocinį atsparumą ir prisideda prie profesinės gerovės palaikymo. Šiame kontekste refleksija suvokiama ne tik kaip individualus profesinės patirties apmąstymo procesas, bet ir kaip svarbi organizacinės kultūros dalis, skatinanti kolegialų palaikymą ir profesinį mokymąsi.

Ilgametė tyrimo dalyvių profesinė patirtis globos ir įvaikinimo srityje taip pat leidžia atskleisti, kokiais konkrečiais būdais socialiniai darbuotojai reflektuoja sudėtingas, emociškai įtemptas situacijas savo kasdienėje praktikoje (žr. 5 lentelę). Tyrimo dalyvių atsakymai rodo, kad reflektuojant sudėtingas patirtis pasitelkiami tiek bendri, tiek individualūs refleksijos būdai. Duomenų analizėje išryškėjo trys pagrindinės subkategorijos: komandinė refleksija, supervizija ir intervizija bei individuali (vidinė) refleksija. Tai leidžia matyti, kad sudėtingų situacijų reflektavimas socialinių darbuotojų praktikoje vyksta ne tik kolegialia ir profesinės pagalbos lauke, bet ir individualia asmeninės bei profesinės patirties apmąstyme.

5 lentelė. Sudėtingų situacijų reflektavimo būdai socialinių darbuotojų praktikoje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Sudėtingų situacijų reflektavimo būdai	Komandinė refleksija	„Dažniausiai sudėtingas situacijas aptariame komandoje...“ (S1) „Kartu su kolegėmis ilgai ir nuosekliai analizavome visą procesą.“ (S4) „Situacija buvo detalai aptarta globos centro komandoje...“ (S5) „Šioje situacijoje itin svarbi tapo komandinė refleksija.“ (S9) „Sudėtingas situacijas visada aptariame ir sprendžiame kolektyve...“ (S7) „Refleksija komandinė, žodžiu. Intervizijų, supervizijų metu.“ (S12) Daug kalbėjome, reflektavome komandoje... Po tokių refleksijų buvo lengviau bendrauti...“ (S12)
	Supervizija ir intervizija	„Esant sudėtingesnėms situacijoms, jas aptariame supervizijose.“ (S1) „Dalyvaudama Nacionalinės GIMK asociacijos intervizijose...“ (S2) „...kiekvieną mėnesį turime tarnybos atstautų asmenų intervizijas...“ (S7) „Sudėtingas situacijas darbe dažniausiai reflektuoju intervizijų metu...“ (S9) „Labai reikalinga ir naudinga intervizijų, supervizijų...“ (S12)
	Individuali (vidinė) refleksija	„Sudėtingose situacijose refleksija padeda veikti apgalvotai, o ne impulsyviai.“ (S1) „Refleksija man suteikia profesinį augimą...“ (S1) „...bei jausti prasmę savo darbe.“ (S1) „...leidžia labiau pažinti save kaip asmenybę ir kaip darbuotoją...“ (S2)

		„Tyliai apmąstau atliktus veiksmus...” (S3) „Savęs pažinimą...” (S3) „Individuali refleksija...tarsi vidinis ‘stabdis’, leidžiantis priimti apgalvotus sprendimus...” (S4) „...galiu daryti kitaip... stiprinu savo profesines kompetencijas...” (S4) „...padedantis išlaikyti... ilgalaikį įsipareigojimą šiam darbui.” (S4) „...nuolat profesiskai augti, mokytis iš patirties ir tobulinti savo darbo metodus.” (S9) „Aš pati viską dar kartą pergalvoju...” (S8) „Refleksija leidžia atsitraukti nuo emocijų... labai svarbu kuriant santykius.” (S8) „Mėgstu daug dalykų apgalvoti vienuoje ir reikšmingas mintis užsirašyti.” (S13)
--	--	---

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad sudėtingų situacijų reflektavimas socialinių darbuotojų praktikoje yra daugialypis procesas, apimantis tiek kolegialias, tiek individualias refleksijos formas. Tyrimo dalyvių atsakymai rodo, kad sudėtingų situacijų apmąstymas dažniausiai vyksta komandoje, pasitelkiant bendrą situacijų analizę, tačiau taip pat svarbios ir struktūruotos refleksijos formos – supervizija bei intervizija, taip pat individualus, vidinis situacijų apmąstymas. Tai leidžia matyti, kad sudėtingų profesinių situacijų reflektavimas socialinių darbuotojų praktikoje vyksta keliais tarpusavyje susijusiais lygmenimis.

Tyrimo dalyvių pasisakymai atskleidžia, kad sudėtingos situacijos dažniausiai aptariamos kartu su kolegomis, ieškant bendro situacijos supratimo ir galimų sprendimų. Viena tyrimo dalyvė pažymi: „*Dažniausiai sudėtingas situacijas aptariame komandoje...*“ (S1). Kita tyrimo dalyvė nurodo, kad „*Kartu su kolegėmis ilgai ir nuosekliai analizavome visą procesą.*“ (S4). Komandinio aptarimo svarbą pabrėžia ir kiti tyrimo dalyviai: „*Situacija buvo detalai aptarta globos centro komandoje...*“ (S5), „*Šioje situacijoje itin svarbi tapo komandinė refleksija.*“ (S9), „*Sudėtingas situacijas visada aptariame ir sprendžiame kolektyve...*“ (S7). Taip pat akcentuojama, kad refleksija vyksta ne tik bendruose pokalbiuose, bet ir organizuotose profesinėse erdvėse: „*Refleksija komandinė, žodžiu. Intervizijų, supervizijų metu.*“ (S12), „*Daug kalbėjome, reflektavome komandoje... Po tokių refleksijų buvo lengviau bendrauti...*“ (S12). Šie teiginiai rodo, kad komandinė refleksija tyrimo dalyviams yra svarbus būdas analizuoti sudėtingas situacijas ir palaikyti profesinį veikimą.

Supervizija ir intervizija taip pat atspindi tyrimo dalyvių atsakymuose – šios refleksijos formos atsiskleidžia kaip svarbios priemonės sudėtingesnėms profesinėms situacijoms aptarti. Viena tyrimo dalyvė pažymi: „*Esant sudėtingesnėms situacijoms, jas aptariame supervizijose.*“ (S1). Kiti tyrimo dalyviai pabrėžia dalyvavimą platesniame profesiniame reflektavimo lauke: „*Dalyvaudama Nacionalinės GIMK asociacijos intervizijose...*“ (S2), „*...kiekvieną mėnesį turime tarnybos atstautų asmenų intervizijas...*“ (S7). Taip pat intervizijų reikšmę išskiria ir kita tyrimo dalyvė, teigdama: „*Sudėtingas situacijas darbe dažniausiai reflektuoju intervizijų metu...*“ (S9), kitas dalyvis pažymi naudą „*Labai reikalinga ir naudinga intervizijų, supervizijų...*“ (S12). Šie duomenys leidžia teigti, kad supervizija ir intervizija socialinių darbuotojų praktikoje veikia kaip

struktūruotos refleksijos formos, padedančios analizuoti sudėtingus atvejus ir ieškoti profesinių sprendimų.

Tyrimo dalyvių pasisakymai taip pat rodo, kad sudėtingos situacijos reflektuojamos ir asmeniškai, apmąstant savo veiksmus, emocijas, profesinius sprendimus bei darbo prasmę. Viena tyrimo dalyvė pažymi, kad „*Sudėtingose situacijose refleksija padeda veikti apgalvotai, o ne impulsyviai.*“ (S1), taip pat pabrėžia, kad „*Refleksija man suteikia profesinį augimą...*“ (S1) ir „*...bei jausti prasmę savo darbe.*“ (S1). Kita tyrimo dalyvė nurodo, kad refleksija „*...leidžia labiau pažinti save kaip asmenybę ir kaip darbuotoją...*“ (S2). Individualų apmąstymą atskleidžia ir šie pasisakymai: „*Tyliai apmąstau atliktus veiksmus...*“ (S3), „*Savęs pažinimą...*“ (S3). Viena tyrimo dalyvė individualią refleksiją įvardija kaip „*...tarsi vidinis 'stabdis', leidžiantis priimti apgalvotus sprendimus...*“ (S4), kuris padeda suvokti, ką „*...galiu daryti kitaip... stiprinu savo profesines kompetencijas...*“ (S4). Kita tyrimo dalyvė refleksiją sieja su profesiniu tobulėjimu, pabrėždama, kad ji padeda „*...nuolat profesiskai augti, mokytis iš patirties ir tobulinti savo darbo metodus*“ (S9). Asmeninio apmąstymo svarbą atskleidžia ir tokie teiginiai kaip „*Aš pati viską dar kartą pergalvoju...*“ (S8) bei „*Refleksija leidžia atsitraukti nuo emocijų... labai svarbu kuriant santykius.*“ (S8). Dar viena tyrimo dalyvė pažymi: „*Mėgstu daug dalykų apgalvoti vienumoje ir reikšmingas mintis užsirašyti.*“ (S13). Šie pasisakymai rodo, kad individuali refleksija tyrimo dalyviams yra svarbi priemonė, padedanti ne tik apmąstyti sudėtingas situacijas, bet ir stiprinti savęs pažinimą, profesinį augimą bei apgalvotą veikimą profesinėje praktikoje.

Apibendrinant galima teigti, kad sudėtingų situacijų reflektavimas socialinių darbuotojų praktikoje yra daugialypis procesas, apimantis komandinę refleksiją, superviziją ir interviziją bei individualų situacijų apmąstymą. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad šie reflektavimo būdai padeda analizuoti sudėtingus atvejus, giliau suvokti savo emocines reakcijas, mokytis iš patirties ir ieškoti tinkamesnių profesinių sprendimų. Tai atitinka mokslinėje literatūroje aptariamą refleksijos ir supervizijos reikšmę socialiniame darbe, pabrėžiant jų vaidmenį profesiniam mokymuisi, emociniam palaikymui ir profesinio tvarumo stiprinimui (Gregory ir kt., 2025; Modderman ir kt., 2023; Jansson ir Gunnarsson, 2024; Šmitas ir Auškalnytė, 2024).

Tyrimo dalyvių pateikti konkretūs refleksijos pavyzdžiai leidžia atskleisti, kaip profesinė refleksija veikia realiose, dažnai emociškai sudėtingose kasdienėse situacijose (žr. 6 lentelę). Šiuo klausimu buvo siekiama suprasti, kaip socialiniai darbuotojai apmąsto savo veiksmus po sudėtingų susitikimų, kaip atpažįsta emocines reakcijas, vertina sprendimų pagrįstumą ir koreguoja profesinį elgesį. Pateikti pavyzdžiai atskleidžia refleksiją kaip dinamišką procesą, apimantį emocinį įsivertinimą, profesinių ribų analizę, komandinį aptarimą ir sprendimų peržiūrą siekiant užtikrinti vaiko gerovę.

6 lentelė. Profesinė refleksija kasdienėje socialinių darbuotojų praktikoje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Refleksijos įtaka realioms situacijoms	Emocinių reakcijų atpažinimas ir jų peržiūra	„Vėliau reflektuodama supratau, jog tuo metu jiems labiau reikėjo išklauso...“ (S1) „...pastebėjimas kad globėjai jaučiasi pavargę ar patiria bejėgiškumo jausmą – tokiais atvejais juos palaikau...“ (S1) „...įtėvių nuogąstavimo, atpažinimas.... kuris kelia nepasitikėjimą...“ (S5) „Po atsisakymo žinios, mane apėmė didžiulis pyktis... Bet reflektuojant... supratau, kad vaikams nutiko geras dalykas.“ (S8) „...pastebėjimas kada globėjams reikalingas didesnis emocinis palaikymas... ypač pačioje globos pradžioje.“ (S11) „Bandau suprasti kas mane verčia taip jaustis, nurimti ir įsivardinti jausmus.“ (S13)
	Profesinių sprendimų analizė ir koregavimas	„Reflektavome, kokie signalai galėjo būti nepastebėti...“ (S4) „Apmąsčiau savo reakcijas, sprendimų pagrįstumą...“ (S5) „Sąmoningas stebėti, kaip mano vertinimai ar asmeninės patirtys gali daryti įtaką sprendimams...“ (S9) „Refleksija man padėjo suprasti, kad svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp struktūros ir emocinio palaikymo.“ (S10)
	Vertybių subjektyvumo atpažinimas ir	„...bei jausti prasmę savo darbe.“ (S1) „Kaip mūsų vertybės ir gyvenimiška patirtis nulemia šeimų gebėjimų vertinimus...“ (S2) „Man asmeniškai ši refleksija padėjo ne tik profesiskai augti...“ (S4) „...padedantis išlaikyti... ilgalaikį išipareigojimą šiam darbui.“ (S4) „Priėmėm sprendimą, kad tikrai turėjome ko pasimokyti iš šitos situacijos.“ (S8) „Supratau, kad ši situacija išbandė mano emocines ribas...“ (S9)

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad profesinės refleksijos įtaka realioms situacijoms tyrimo dalyvių patirtyse atsiskleidžia per emocinių reakcijų atpažinimą ir jų peržiūrą, profesinių sprendimų analizę ir koregavimą bei vertybių ir subjektyvumo atpažinimą. Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija padeda ne tik geriau suprasti sudėtingose situacijose kylančias emocijas, bet ir peržiūrėti savo veiksmus, sprendimus bei asmeninių nuostatų įtaką profesinei veiklai.

Tyrimo dalyvių pasisakymuose atsiskleidžia, kad refleksija padeda geriau suprasti tiek savo, tiek globėjų emocines būsenas bei poreikius. Viena tyrimo dalyvė pažymi: „*Vėliau reflektuodama supratau, jog tuo metu jiems labiau reikėjo išklauso...*“ (S1). Ta pati dalyvė taip pat išskiria globėjų emocinės būsenos atpažinimą: „*...pastebėjimas kad globėjai jaučiasi pavargę ar patiria bejėgiškumo jausmą – tokiais atvejais juos palaikau...*“ (S1). Kita tyrimo dalyvė akcentuoja „*...įtėvių nuogąstavimo, atpažinimas.... kuris kelia nepasitikėjimą...*“ (S5). Stiprių emocinių reakcijų peržiūra atsiskleidžia ir kitame pasisakyme: „*Po atsisakymo žinios, mane apėmė didžiulis pyktis... Bet reflektuojant... supratau, kad vaikams nutiko geras dalykas.*“ (S8). Tyrimo dalyviai taip pat atkreipia dėmesį į globėjų emocinio palaikymo poreikį: „*...pastebėjimas kada globėjams reikalingas didesnis emocinis palaikymas... ypač pačioje globos pradžioje.*“ (S11). Individualų emocijų įsivardinimą atskleidžia ir šis teiginys: „*Bandau suprasti kas mane verčia taip jaustis, nurimti ir įsivardinti jausmus.*“ (S13). Šie duomenys rodo, kad refleksija padeda atpažinti emocines reakcijas ir jas kritiškai peržiūrėti profesiniame kontekste.

Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija padeda kritiškai peržiūrėti priimtus sprendimus ir įvertinti, ką buvo galima padaryti kitaip. Tai iliustruoja vienos tyrimo dalyvės pastebėjimas: „*reflektavome, kokie signalai galėjo būti nepastebėti...*“ (S4). Kita dalyvė nurodo: „*Apmąsčiau savo reakcijas, sprendimų pagrįstumą...*“ (S5). Profesinių sprendimų sąmoningą peržiūrą atskleidžia ir šis teiginys: „*Sąmoningas stebėti, kaip mano vertinimai ar asmeninės patirtys gali daryti įtaką sprendimams...*“ (S9). Kita tyrimo dalyvė pabrėžia, kad refleksija padėjo koreguoti profesinį veikimą: „*Refleksija man padėjo suprasti, kad svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp struktūros ir emocinio palaikymo.*“ (S10). Tai leidžia matyti, kad refleksija tyrimo dalyvių patirtyse veikia kaip priemonė, padedanti analizuoti ir koreguoti profesinius sprendimus.

Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija padeda geriau suvokti savo vertybes, asmenines ribas ir subjektyvumo įtaką profesinei veiklai. Viena tyrimo dalyvė pažymi, kad refleksija padeda „*...bei jausti prasmę savo darbe.*“ (S1). Kita dalyvė išskiria vertybinį aspektą: „*Kaip mūsų vertybės ir gyvenimiška patirtis nulemia šeimų gebėjimų vertinimus...*“ (S2). Asmeninį ir profesinį augimą atskleidžia ir šie teiginiai: „*Man asmeniškai ši refleksija padėjo ne tik profesiskai augti...*“ (S4), „*...padedantis išlaikyti... ilgalaikį įsipareigojimą šiam darbui.*“ (S4). Refleksijos reikšmę mokymuisi iš situacijų išreiškia ir toks pasisakymas: „*Priėmėm sprendimą, kad tikrai turėjome ko pasimokyti iš šitos situacijos.*“ (S8). Kita tyrimo dalyvė pabrėžia emocinių ribų atpažinimą: „*Supratau, kad ši situacija išbandė mano emocines ribas...*“ (S9). Šie duomenys rodo, kad refleksija tyrimo dalyviams padeda geriau atpažinti savo vertybines nuostatas, subjektyvumą ir asmeninių patirčių įtaką profesinei veiklai.

Refleksija tyrimo dalyvių patirtyse daro reikšmingą įtaką realioms profesinėms situacijoms. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad refleksija padeda atpažinti ir peržiūrėti emocines reakcijas, analizuoti bei koreguoti profesinius sprendimus, taip pat geriau suvokti savo vertybių ir subjektyvumo įtaką profesinei veiklai. Tokia refleksijos reikšmė siejasi su mokslinėje literatūroje aptariamu refleksyvumo vaidmeniu socialiniame darbe, pabrėžiant jo svarbą emocijų atpažinimui, profesinių sprendimų peržiūrai ir subjektyvumo mažinimui sudėtingose praktinėse situacijose (Ruch, 2020; Edwards ir Parkinson, 2024; Gregory ir kt., 2025).

Analizuojant tyrimo dalyvių atsakymus išryškėjo, kad profesinė refleksija socialinių darbuotojų praktikoje yra svarbi ne tik kuriant ir palaikant santykį su globėjais ir įtėviais, bet ir atpažįstant sėkmingai susiformavusio santykio požymius. Tyrimo duomenys rodo, kad refleksija padeda socialiniams darbuotojams sąmoningiau kurti pasitikėjimu ir saugumu grįstą bendravimo atmosferą, taikyti aktyvų klausymąsi ir empatiją, aiškiai apibrėžti profesinį vaidmenį bei ribas, laikytis susitarimų ir stiprinti ilgalaikį palaikymą. Kartu tyrimo dalyvių pasisakymai atskleidžia, kad sėkmingas santykis pasireiškia globėjų atvirumu, savalaikiu kreipimusi pagalbos, aktyviu bendradarbiavimu, pasitikėjimu, partnerystės jausmu ir santykio tęstinumu. Šios įžvalgos leido

integruoti santykio kūrimo bei sėkmingo santykio požymių aspektus į bendrą kategoriją, atskleidžiančią refleksijos vaidmenį santykių praktikoje (7 lentelė).

7 lentelė. Refleksijos vaidmuo kuriant ir palaikant santykį su globėjais ir įtėviais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Refleksijos vaidmuo santykių praktikoje	Pasitikėjimu ir saugumu grįstos atmosferos kūrimas	„...padeda išlaikyti kokybiškus santykius su globėjais...“ (S1) „Man svarbiausia sukurti saugią, palaikančią atmosferą.“ (S4) „...kurti saugų, pagarba grįstą ryšį... stiprina pasitikėjimą... partnerystę.“ (S4) „Stengiuosi sukurti saugią ir pasitikėjimu grįstą atmosferą.“ (S6) „...geriau suprasti globėjų reakcijas... palaikyti pasitikėjimu grįstus santykius.“ (S6) „Siekdami užmegzti pasitikėjimu, pagarba ir atvirumu grįstą bendradarbiavimą.“ (S9)
	Aktyvus klausymasis ir empatija	„Daug dėmesio skiriu klausymuisi...“ (S1) „Aktyvus klausymasis padeda parodyti, kad jų nuomonė ir jausmai yra svarbūs...“ (S5) „Stengiuosi būti atvira, empatiška...“ (S3)
	Aiškų vaidmens ir ribų įvardijimas	„Stengiuosi aiškiai pristatyti savo vaidmenį...“ (S5) „Pabrėžiu, jog nesiekiu kontroliuoti...“ (S11) „Pasakydama, kad tam tikrais klausimais neturiu atsakymo...“ (S13) „...atsiribojau nuo asmeninių emocijų ir susitelkiau į profesionalias ribas...“ (S5) „...stiprus empatijos jausmas kartais skatina per didelį įsitraukimą... atpažįstu momentus, kai noras padėti gali virsti ribų peržengimu.“ (S7)
	Susitarimų laikymasis	„Santykį palaikau per nuoseklumą, atvirumą ir patikimumą.“ (S1) „Laikausi susitarimų, reguliariai bendrauju...“ (S10)
	Ilgalaikio palaikymo ir bendruomeniškumo stiprinimas	„Kviečiu juos į savitarpio paramos grupes...“ (S4) „Organizuojame savitarpio paramos grupes...“ (S9) „Globėjų ambasadorių ir mentorių iniciatyvos...“ (S9)
Sėkmingų santykių požymiai	Atvirumas sunkumams, klaidoms ir abejonėms	„...kai globėjai drįsta kalbėti apie sunkumus, klaidas, abejones...“ (S1) „...jei asmuo nebijo pasakyti, kad suklydo ar ‘susimovė’...“ (S2) „Tuomet kai globėjas atsiveria ir baigiasi stadija viskas gerai... pradeda pasakoti sunkumus...“ (S12)
	Savalaikis kreipimasis pagalbos (ne tik krizėje)	„...kai kreipiasi pagalbos laiku, o ne tik krizinėse situacijose.“ (S1) „...kreipiasi... ne tik... krizinėse situacijose, bet ir kasdieniais... klausimais.“ (S5) „...patirdamas įvairių sunkumų pats paskambina arba ateina pasikalbėti...“ (S8)
	Bendradarbiavimas ir įsitraukimas į veiklas, neverbaliniai signalai	„...priima teikiamą pagalbą ir aktyviai bendradarbiauja... ateina į savitarpio paramos grupes...“ (S4) „...noras dalyvauti konsultacijose, įsitraukimas į siūlomas veiklas...“ (S9) „...aktyviai įsitraukia sprendžiant globotinio klausimus.“ (S6) „...išlaikomas akių kontaktas... kūno kalba atvira... kyla atviri klausimai...“ (S3) „...galima pastebėti ir iš žmonių kūno kalbos, kada jie... atsipalaidavę...“ (S13)
	Pasitikėjimas ir partnerystės jausmas	„...pagalba suvokiama ne kaip kontrolė, bet kaip palaikymas... kuriame partnerystę...“ (S4) „...leidžiantis kurti pasitikėjimu grįstus santykius...“ (S5) „...kai globėjai... pasitikėdami įtraukia specialistus į sprendimų paiešką.“ (S9)
	Pozityvus grįžtamasis ryšys ir emocinis artumas	„...jei skambina pasidžiaugti, kad ir mažais pasiekimais...“ (S2) „...padeda priimti sprendimus, kurti santykius su globėjais...“ (S4) „...kai sulauki teigiamo grįžtamojo ryšio.“ (S10)
	Santykio tęstinumas už institucinių ribų	„...jei asmuo gavėje nesistengia pereiti kitą gatvės pusę...“ (S2) „...bendraujame kartais ir savaitgaliais per Messenger...“ (S5)

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad refleksija socialinių darbuotojų praktikoje atlieka svarbų vaidmenį kuriant ir palaikant santykį su globėjais ir tėvais, o taip pat leidžia atpažinti sėkmingai susiformavusio santykio požymius. Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija padeda sąmoningiau kurti pasitikėjimu ir saugumu grįstą bendravimo atmosferą, taikyti aktyvų klausymąsi ir empatiją, aiškiai apibrėžti profesinį vaidmenį bei ribas, laikytis susitarimų ir stiprinti ilgalaikį palaikymą. Kartu tyrimo duomenys atskleidžia, kad sėkmingas pagalbos santykis pasireiškia globėjų atvirumu, savalaikiu kreipimusi pagalbos, aktyviu bendradarbiavimu, pasitikėjimu ir partnerystės jausmu.

Viena ryškiausių subkategorijų – pasitikėjimu ir saugumu grįstos atmosferos kūrimas. Tyrimo dalyvių patirtis rodo, kad pagalbos santykio užmezgimo stadijoje itin reikšmingi tampa emocinis saugumas, atvirumas ir pagarba – būtent šie elementai kloja pamatą vėlesniam bendradarbiavimui. Tai iliustruoja tyrimo dalyvio žodžiai: „*man svarbiausia sukurti saugią, palaikančią atmosferą*“ (S4), o ilgesniame perspektyvoje akcentuojamas siekis „*...kurti saugų, pagarbą grįstą ryšį...stiprina pasitikėjimą...partnerystę...*“ (S4). Kitas tyrimo dalyvis nurodo, kad santykį pradeda kurti „*Stengiuosi sukurti saugią ir pasitikėjimu grįstą atmosferą*“ (S6), o refleksija padeda „*...geriau suprasti globėjų reakcijas... palaikyti pasitikėjimu grįstus santykius*“ (S6). Dar vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad refleksija „*...padeda išlaikyti kokybiškus santykius su globėjais...*“ (S1), o kitas išskiria siekį „*Siekdami užmegzti pasitikėjimu, pagarbą ir atvirumu grįstą bendradarbiavimą*“ (S9). Apibendrinant galima teigti, tyrimo dalyvių praktikoje santykio kūrimas nėra traktuojamas vien kaip formalus profesinis kontaktas – tai sąmoningas ir nuoseklus emocinio saugumo bei pasitikėjimo pagrindo formavimo procesas. Ši įžvalga atitinka Ruch (2020) poziciją, pagal kurią pasitikėjimas ir emocinis saugumas yra viena svarbiausių prasmingo ir veiksmingo bendradarbiavimo prielaidų.

Tyrimo dalyviai išklausymą ir empatiją apibūdina kaip esminius pagalbos santykio kūrimo elementus. Vienas tyrimo dalyvis teigia: „*Daug dėmesio skiriu klausymuisi...*“ (S1). Kitas pažymi, kad „*Aktyvus klausymasis padeda parodyti, kad jų nuomonė ir jausmai yra svarbūs...*“ (S5), o dar vienas pabrėžia: „*Stengiuosi būti atvira, empatiška...*“ (S3). Šie pasisakymai atskleidžia, kad klausymasis tyrimo dalyvių praktikoje nėra vien techninis bendravimo įgūdis – jis veikia kaip būdas pripažinti globėjų patirtį, patvirtinti jų jausmų svarbą ir stiprinti įsitraukimą į pagalbos procesą. Tai dera su Ferguson (2018) įžvalgomis, kad santykiu grįstoje praktikoje aktyvus klausymasis ir empatija atveria erdvę nuoširdžiam dialogui ir leidžia kalbėtis apie sudėtingas bei emociškai jautrias patirtis.

Tyrimo duomenyse taip pat išryškėja aiškaus vaidmens ir ribų įvardijimo svarba. Tyrimo dalyviai skaidrumą, atvirą komunikaciją ir aiškų profesinės pozicijos apibrėžimą laiko svarbiu ilgalaikio bendradarbiavimo pagrindu. Vienas tyrimo dalyvis pažymi: „*Stengiuosi aiškiai pristatyti*

savo vaidmenį...“ (S5). Kitas pabrėžia: „Pabrėžiu, jog nesiekiu kontroliuoti...“ (S11). Dar vienas nurodo: „Pasakydama, kad tam tikrais klausimais neturiu atsakymo...“ (S13). Be to, tyrimo dalyviai reflektuoja ir apie emocinį išitraukimą bei profesines ribas: „...atsiribojau nuo asmeninių emocijų ir susitelkiau į profesionalias ribas...“ (S5), „...stiprus empatijos jausmas kartais skatina per didelį išitraukimą... atpažįstu momentus, kai noras padėti gali virsti ribų peržengimu.“ (S7). Refleksija šiuo atveju padeda ne tik kurti artimą ir empatišką ryšį, bet ir išlaikyti profesinį aiškumą bei ribas, saugančias santykį nuo pernelyg didelio susilieјimo ar galios disbalanso. Tai atitinka Gregory ir kt. (2025) akcentuojamą partnerystės principą socialiniame darbe, pagal kurį artumas, skaidrumas ir profesinė atsakomybė turi būti derinami kaip vienas kitą papildantys elementai.

Tyrimo dalyvių požiūriu, nuoseklumas ir patikimumas yra ilgalaikio pagalbos santykio pagrindas. Vienas tyrimo dalyvis nurodo: „Santykį palaikau per nuoseklumą, atvirumą ir patikimumą.“ (S1). Kitas tyrimo dalyvis pabrėžia praktinį nuoseklumo aspektą: „Laikausi susitarimų, reguliariai bendrauju...“ (S10). Tokie pasisakymai leidžia interpretuoti, kad pasitikėjimas tyrimo dalyvių praktikoje kuriamas ne vien per emocinį ryšį, bet ir per pastovų, nuspėjamą bei patikimą veikimą. Kitaip tariant, santykis stiprinamas ne tik tuo, ką socialinis darbuotojas sako, bet ir tuo, kaip nuosekliai laikosi savo įsipareigoјimų.

Tyrimo duomenys taip pat rodo, kad santykis palaikomas ne tik individualių konsultacijų metu, bet ir per bendruomenines veiklas – tai atskleidžia ilgalaikio palaikymo ir bendruomeniškumo stiprinimo subkategoriją. Vienas tyrimo dalyvis pažymi: „Kviečiu juos į savitarpio paramos grupes...“ (S4), kitas mini: „Organizuojame savitarpio paramos grupes...“ (S9) ir „Globėjų ambasadorių ir mentorių iniciatyvos...“ (S9). Šie duomenys rodo, kad santykis socialinio darbo praktikoje suvokiamas plačiau nei individualus specialisto ir globėjo ryšys – jis išplečiamas į bendruomeniškumo, tarpusavio palaikymo ir ilgalaikio socialinio tinklo stiprinimo lygmenį. Tai rodo, kad refleksija gali prisidėti ne tik prie individualaus santykio kokybės, bet ir prie platesnės palaikančios aplinkos kūrimo globėjų bendruomenėje.

Analizuojant, kaip tyrimo dalyviai atpažįsta sėkmingą santykį, pirmiausia išryškėjo atvirumo sunkumams, klaidoms ir abejonėms subkategorija. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad pasitikėjimo augimą rodo gebėjimas kalbėti ne tik apie sėkmes, bet ir apie sunkumus. Vienas tyrimo dalyvis teigia: „...kai globėjai drįsta kalbėti apie sunkumus, klaidas, abejones...“ (S1). Kitas tai sukonkretina: „...jei asmuo nebijo pasakyti, kad suklydo ar ‘susimovė’.“ (S2). Dar vienas atvirumą įvardija kaip lūžio tašką: „Tuomet kai globėjas atsiveria ir baigiasi stadija viskas gerai... pradeda pasakoti sunkumus...“ (S12). Tokie duomenys rodo, kad santykis vertinamas ne vien pagal formalų kontaktą, bet pagal tai, ar yra sukurta pakankamai saugi erdvė pažeidžiamumui ir autentiškumui. Vienas tyrimo dalyvis akcentuoja, kad sėkmingas santykis matomas tada, „...kai kreipiasi pagalbos laiku, o ne tik krizinėse situacijose.“ (S1). Kitas panašiai pažymi, kad globėjai „...kreipiasi... ne

tik... krizinėse situacijose, bet ir kasdieniais... klausimais.“ (S5). Dar vienas papildomai nurodo: „...patirdamas įvairių sunkumų pats paskambina arba ateina pasikalbėti...“ (S8). Šie požymiai leidžia suprasti, kad specialistui svarbu matyti globėją kaip aktyvų pagalbos santykio dalyvį, kuris nelaukia, kol situacija taps nevaldoma, bet pagalbos ieško laiku.

Atsakymai išryškina bendradarbiavimą ir įsitraukimą į veiklas bei neverbalinius signalus kaip santykio kokybės kriterijų. Vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad sėkmingas santykis matomas, kai globėjai „...priima teikiamą pagalbą ir aktyviai bendradarbiauja... ateina į savitarpio paramos grupes...“ (S4). Kitas santykio sėkmę sieja su „...noru dalyvauti konsultacijose, įsitraukimu į siūlomas veiklas...“ (S9). Taip pat akcentuojama, kad globėjai „...aktyviai įsitraukia sprendžiant globotinio klausimus.“ (S6). Neverbalinius santykio požymius atskleidžia ir tokie pasisakymai: „...išlaikomas akių kontaktas... kūno kalba atvira... kyla atviri klausimai...“ (S3), „...galima pastebėti ir iš žmonių kūno kalbos, kada jie... atsipalaidavę...“ (S13). Tai leidžia teigti, kad sėkmingas santykis suprantamas kaip praktinė partnerystė, kuri reiškiasi ne tik žodiniu bendravimu, bet ir aktyviu dalyvavimu bei pasitikėjimą išduodančiais neverbaliniais ženklais. Vienas tyrimo dalyvis pabrėžia, kad sėkmę rodo momentas, kai „...pagalba suvokiama ne kaip kontrolė, bet kaip palaikymas... kuriame partnerystę...“ (S4). Kitas pažymi, kad toks santykis yra „...leidžiantis kurti pasitikėjimu grįstus santykius...“ (S5), o dar vienas išskiria, kad globėjai „...pasitikėdami įtraukia specialistus į sprendimų paiešką.“ (S9). Tokie teiginiai rodo, kad santykio sėkmė matuojama ne vien kontaktų dažniu, bet ir tuo, kaip globėjai suvokia specialistą – kaip kontrolės figūrą ar kaip palaikančią pagalbą. Tyrimo dalyviai mini pozityvų grįžtamąjį ryšį ir emocinį artumą. Vienas tyrimo dalyvis įvardija, kad santykio kokybę rodo situacijos, kai globėjai „...jei skambina pasidžiaugti, kad ir mažais pasiekimais...“ (S2). Kitas pažymi: „...kai sulauki teigiamo grįžtamojo ryšio.“ (S10). Taip pat akcentuojama, kad santykis padeda „...padeda priimti sprendimus, kurti santykius su globėjais...“ (S4). Tai rodo, kad santykis laikomas tvirtu tuomet, kai globėjai dalijasi ne tik problemomis, bet ir sėkmėmis, o specialistas tampa svarbia jų patirties dalimi.

Galiausiai tyrimo duomenyse atsiskleidžia ir santykio tęstinumas už institucinių ribų. Vienas tyrimo dalyvis tai įvardija vaizdžiai: „...jei asmuo gatvėje nesistengia pereiti kitą gatvės pusę ...“ (S2). Kitas nurodo, jog „...bendraujame kartais ir savaitgaliais per Messenger...“ (S5). Šis pasisakymas atskleidžia, kad sėkmingas santykis vertinamas ir per smulkius, kasdienes pasitikėjimo ženklus, kurie išlieka reikšmingi ne tik formalioje pagalbos aplinkoje, bet ir už jos ribų.

Refleksija socialinių darbuotojų praktikoje veikia kaip reikšminga priemonė tiek kuriant ir palaikant santykį su globėjais ir tėvais, tiek atpažįstant sėkmingo santykio požymius. Tyrimo duomenys rodo, kad refleksija padeda kurti pasitikėjimu ir saugumu grįstą atmosferą, taikyti aktyvų klausymąsi ir empatiją, aiškiai apibrėžti profesinį vaidmenį bei ribas, laikytis susitarimų ir stiprinti

ilgalaikį palaikymą. Sėkmingas santykis tyrimo dalyvių patirtyse atsiskleidžia per globėjų atvirumą, savalaikį kreipimąsi pagalbos, aktyvų bendradarbiavimą, partnerystės jausmą, pozityvų grįžtamąjį ryšį ir santykio tęstinumą. Tai dera su santykiu grįstos praktikos samprata, kurioje refleksija laikoma svarbią prielaida kurti tvarų, pasitikėjimu ir bendradarbiavimu grindžiamą pagalbos santykį (Ruch, 2020; Ferguson, 2018; Gregory ir kt., 2025).

Analizuojant tyrimo dalyvių atsakymus išryškėjo dvi tarpusavyje susijusios kategorijos – refleksijos taikymo būdai ir refleksijos reikšmė dirbant su globėjais ar įtėviais (žr. 8 lentelę). Tyrimo duomenys atskleidžia, kad profesinė refleksija socialinių darbuotojų praktikoje pasireiškia ne tik kaip vidinis profesinės patirties apmąstymas, bet ir kaip konkretus veikimo koregavimo būdas dirbant su globėjais ir įtėviais. Tyrimo dalyvių pasisakymai atskleidžia, kad refleksija padeda pereiti nuo skuboto patarimų teikimo prie išklauso ir emocinio palaikymo, koreguoti komunikacijos strategijas jautriose ar konfliktinėse situacijose bei kurti autentiškesnę ir atviresnę santykį su globėjais. Taip pat refleksija tyrimo dalyvių patirtyje suvokiama kaip svarbi profesinės veiklos dalis, padedanti orientuotis sudėtingose situacijose, ieškoti sprendimų ir palaikyti profesinį veikimą jautrioje globos ir įvaikinimo srityje.

7 lentelė. Profesinės refleksijos taikymo būdai ir reikšmė dirbant su globėjais ir įtėviais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Refleksijos taikymo būdai	Perėjimas nuo „patarimų“ prie išklauso ir emocinio palaikymo	„...galėjau per greitai pereiti prie patarimų, nepakankamai skirdama dėmesio jų situacijos analizei.“ (S1) „...supratau, kad per daug dėmesio skyriau rekomendacijoms, o per mažai globėjų emocijoms...“ (S9) „...svarbu ne tik siūlyti sprendimus, bet ir palaikyti jos emocinę būseną.“ (S10)
	Komunikacijos strategijos koregavimas konfliktinėse / jautriose situacijose	„...permąstau kaip galėčiau kitaip su jais komunikuoti, kokį balso toną parinkčiau... pradėčiau nuo teigiamų dalykų...“ (S11) „...nesimėtai patarimais iškart, o pradžiai tik išklausai... kai kurių požiūris pasikeičia.“ (S11)
	Autentiškumas ir atvirumas kaip santykio kūrimo priemonė	„...prisistatau... kas man svarbu... dėl ko dirbu šį darbą... tai padeda užmegzti santykį...“ (S3) „...nebijau dalintis savo darbine patirtimi, pasakyti realius pavyzdžius...“ (S3)
Refleksijos reikšmė	Pasitikėjimo atkūrimas po neigiamų patirčių / nepasitikėjimo sistema	„...šeima skeptiškai vertino teikiamą pagalbą dėl ankstesnių neigiamų patirčių ir didelės darbuotojų kaitos.“ (S4) „Reflektuodama... galėjau išlikti empatiška, nevertinanti ir kantri. Tai... leido... atkurti pasitikėjimą specialistais.“ (S4)
	Reikšminga darbo dalis ir sprendimų paieška	„...neatsiejama savo profesinio identiteto dalį... nuolatinė laikysena...“ (S1) „...kaip kelio ženklai...“ (S2) „...tapo vidiniu orientyru...“ (S4) „...šioje darbe yra be galo svarbi, nes pati darbo sritis yra ypatingai jautri.“ (S8) „...tapo neatsiejama darbo dalimi...“ (S9) „...daugiausiai refleksijos... gaunu mokymų metu.“ (S11) „...išgirstu ir randu problemų sprendimo būdų, kuriuos galiu pritaikyti sau...“ (S12) „...be refleksijų su kitais kolegomis... nebūčiau išaugusi...“ (S12) „...supratau, kad šioje situacijoje nesu kalta... Vėliau... sugebėjau su tuo žmogumi toliau bendrauti lyg nieko nenutiko.“ (S13) „Kasdienis veikimas...“ (S13)

Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad profesinė refleksija santykių su globėjais ir įtėviais kontekste atsiskleidžia dvejopai: kaip konkretus profesinio veikimo koregavimo būdas ir kaip reikšminga profesinės veiklos dalis, padedanti orientuotis sudėtingose situacijose. Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija padeda socialiniams darbuotojams peržiūrėti savo bendravimo būdą, koreguoti komunikacijos strategijas, stiprinti santykį su globėjais bei palaikyti profesinį stabilumą emociškai jautriose situacijose.

Tyrimas atskleidžia, kaip refleksija pasireiškia konkrečiame socialinių darbuotojų veikime. Viena ryškiausių subkategorijų – perėjimas nuo patarimų teikimo prie išklausymo ir emocinio palaikymo. Tyrimo dalyvis pažymi, kad „...galėjau per greitai pereiti prie patarimų, nepakankamai skirdama dėmesio jų situacijos analizei.“ (S1). Panaši įžvalga atsiskleidžia ir kitame pasisakyme: „...supratau, kad per daug dėmesio skyriau rekomendacijoms, o per mažai globėjų emocijoms...“ (S9). Taip pat akcentuojama, kad „...svarbu ne tik siūlyti sprendimus, bet ir palaikyti jos emocinę būseną.“ (S10). Šie duomenys rodo, kad refleksija padeda socialiniams darbuotojams atsitraukti nuo skuboto problemų sprendimo ir labiau susitelkti į globėjų emocinę būseną, jų patirties išklausymą bei palaikymą. Tai atitinka santykiu grįstos praktikos sampratą, kurioje pabrėžiama, kad pagalbos santykis tampa veiksmingas tuomet, kai specialistas neapsiriboja sprendimų siūlymu, bet geba atliepti žmogaus emocinę patirtį (Ferguson, 2018; Ruch, 2020).

Vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad po sudėtingų bendravimo situacijų permąsto, „...kaip galėčiau kitaip su jais komunikuoti, kokį balso toną parinkčiau... pradėčiau nuo teigiamų dalykų...“ (S11), taip pat pabrėždamas, kad „...nesimėtai patarimais iškart, o pradžiai tik išklausai... kai kurių požiūris pasikeičia“ (S11). Šie pasisakymai leidžia teigti, kad refleksija padeda ne tik suprasti, kas bendravime buvo neveiksminga, bet ir sąmoningai ieškoti jautresnių, mažiau gynybiškumą keliančių komunikacijos būdų. Tai rodo, jog refleksija socialinio darbo praktikoje tampa svarbia komunikacinio jautrumo stiprinimo priemone. Toks refleksyvumo vaidmuo siejasi su Edwards ir Parkinson (2024) pabrėžiama nuostata, kad refleksija padeda specialistui kritiškai vertinti savo komunikaciją ir jos poveikį kitam žmogui. Kitas tyrimo dalyvis atskleidžia, kad „...prisistatau... kas man svarbu... dėl ko dirbu šį darbą... tai padeda užmegzti santykį...“ (S3), pridurdamas, kad „...nebijau dalintis savo darbine patirtimi, pasakyti realius pavyzdžius...“ (S3). Šie pasisakymai rodo, kad refleksija padeda socialiniam darbuotojui sąmoningiau rinktis autentišką ir atvirą bendravimą, stiprinantį ryšį su globėjais bei įtėviais. Tokia laikysena leidžia mažinti formalų atstumą ir kurti žmogiškesnį santykį, kartu išlaikant profesinį vaidmenį. Ši interpretacija atitinka santykiu grįstos praktikos požiūrį, kuriame autentiškas specialisto buvimas laikomas reikšminga pagalbos santykio dalimi (Ruch, 2020).

Tyrimo dalyvių pasisakymuose atsiskleidžia kaip svarbi profesinės veiklos atrama, padedanti atkurti pasitikėjimą, palaikyti profesinį veikimą ir ieškoti sprendimų. Viena iš šios kategorijos subkategorijų – pasitikėjimo atkūrimas po neigiamų patirčių ar nepasitikėjimo sistema. Tyrimo dalyvis pažymi, kad „...šėima skeptiškai vertino teikiamą pagalbą dėl ankstesnių neigiamų patirčių ir didelės darbuotojų kaitos.“ (S4). Reflektuodamas tyrimo dalyvis suprato, kad „Reflektuodama... galėjau išlikti empatiška, nevertinanti ir kantri. Tai... leido... atkurti pasitikėjimą specialistais.“ (S4). Šie pasisakymai leidžia teigti, kad refleksija šiuo atveju veikia kaip priemonė, padedanti išlaikyti kantrybę, empatiją ir nevertinančią laikyseną net tada, kai globėjų santykis su sistema jau yra pažeistas ankstesnių neigiamų patirčių. Tai atitinka Ruch (2020) požiūrį, kad pasitikėjimo atkūrimas reikalauja refleksyvos, santykiui jautrios specialisto laikysenos.

Tyrimo dalyviai refleksiją apibūdina kaip nuolatinę ir neatsiejamą profesinės veiklos dalį. Vienas tyrimo dalyvis ją įvardija kaip „...neatsiejamą savo profesinio identiteto dalį... nuolatinę laikyseną...“ (S1). Kitas tyrimo dalyvis refleksiją metaforiškai apibūdina kaip „...kaip kelio ženklai...“ (S2), dar kitas – kaip „...tapo vidiniu orientyru...“ (S4). Taip pat pabrėžiama, kad refleksija „...šiame darbe yra be galo svarbi, nes pati darbo sritis yra ypatingai jautri.“ (S8), „...tapo neatsiejama darbo dalimi...“ (S9) ir yra „Kasdienis veiksmas...“ (S13). Šie duomenys rodo, kad refleksija socialinių darbuotojų praktikoje suvokiama ne kaip pavienis ar atsitiktinis veiksmas, bet kaip nuolatinis profesinis orientyras, padedantis išlaikyti kryptį sudėtingose situacijose. Tyrimo dalyviai refleksiją taip pat sieja su mokymusi ir sprendimų paieška. Vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad „...daugiausiai refleksijos... gaunu mokymų metu.“ (S11). Kitas tyrimo dalyvis nurodo, kad „...išgirstu ir randu problemų sprendimo būdų, kuriuos galiu pritaikyti sau...“ (S12), o taip pat pabrėžia, kad „...be refleksijų su kitais kolegomis... nebūčiau išaugusi...“ (S12). Kitas tyrimo dalyvis refleksijos reikšmę atskleidžia per gebėjimą išbūti santykyje po sudėtingos patirties: „...supratau, kad šioje situacijoje nesu kalta... Vėliau... sugebėjau su tuo žmogumi toliau bendrauti lyg nieko nenutiko.“ (S13). Šie pasisakymai leidžia teigti, kad refleksija tyrimo dalyvių praktikoje veikia kaip reikšminga profesinio mokymosi, savireguliacijos ir sprendimų paieškos priemonė – tai atitinka refleksyvos praktikos idėją, pagal kurią refleksija tampa integralia profesinės tapatybės ir sprendimų priėmimo dalimi (Ruch, 2020; Frost ir Dolan, 2021; Edwards ir Parkinson, 2024).

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad refleksija padeda pereiti nuo skuboto patarimų teikimo prie išklausymo ir emocinio palaikymo, koreguoti komunikacijos strategijas jautriose situacijose, kurti autentiškesnį santykį, atkurti pasitikėjimą po neigiamų patirčių ir veikti kaip nuolatinis profesinis orientyras. Tokia refleksijos reikšmė atitinka mokslinėje literatūroje aptariamą refleksyvos ir santykiu grįstos praktikos sampratą, kurioje pabrėžiama refleksijos svarba profesinių

sprendimų kokybei, santykio tvarumui ir specialistų gebėjimui veikti emociškai reikliame socialinio darbo lauke (Ferguson, 2018; Ruch, 2020; Frost ir Dolan, 2021; Edwards ir Parkinson, 2024).

Tyrimo dalyvių atsakymai atskleidžia, kad profesinė refleksija socialinių darbuotojų praktikoje veikia kaip reikšminga priemonė, padedanti tiek išlaikyti profesines ribas, tiek spręsti sudėtingas, emociškai įtemptas situacijas (žr. 9 lentelę). Analizuojant šią temą, siekta suprasti, kaip refleksija padeda specialistams atskirti profesinį vaidmenį nuo asmeninių reakcijų, neperimti globėjų atsakomybės, išvengti impulsyvių sprendimų ir išlaikyti emocinį stabilumą dirbant su jautriais atvejais. Tyrimo dalyvių patirtys rodo, kad refleksija šiuo aspektu suvokiama kaip „vidinis stabdis“, kuris padeda išlikti empatiškiems, bet kartu profesionaliems.

8 lentelė. Refleksijos vaidmuo išlaikant profesines ribas ir sprendžiant sudėtingas situacijas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Profesinės ribos sprendžiant sudėtingas situacijas	Profesinių ir asmeninių ribų atskyrimas	„...kur baigiasi asmeninė atsakomybė ir kur prasideda profesinė pareiga...“ (S2) „...nesusitapatintum ir neperžengtum profesinių ribų... nesumaišytum... vaidmenų.“ (S3) „...aiškiai atskirti... atsakomybę ir... globėjų asmeninę erdvę...“ (S4) „...neperimti šeimų emocijų ir atsakomybės...“ (S4) „...aiškiai atskirti asmeninį gyvenimą nuo darbo... nesu atsakinga už kitų žmonių sprendimus.“ (S5) „...ar nereaguoju į situacijas asmeniškai?... ar gebu išlaikyti ‘šaltą protą’...“ (S8) „...sumažinu neigiamą foną vaiko ar globėjo atžvilgiu...“ (S12)
	Profesinių ribų palaikymas atsakomybės pasidalijimas	„...neperimti šeimų emocijų ir atsakomybės...“ (S4) „...aiškiai atskirti asmeninį gyvenimą nuo darbo... nesu atsakinga už kitų žmonių sprendimus.“ (S5)
	Kolegialus palaikymas, atsakomybės pasidalijimas	„...padeda geriau spręsti sudėtingas situacijas... jaučiuosi labiau pasirengusi.“ (S6) „...padeda suprasti, kada būtina pasitelkti kolegų... pagalbą, o ne spręsti situaciją vienai.“ (S9) „...padeda lengviau spręsti sudėtingas situacijas, susireguliuoti...“ (S10) „...jaučiuosi, kad situacija yra ne mano vienos atsakomybė.“ (S12)
	Darbo–asmeninio gyvenimo ribų išlaikymas	„Refleksija padeda situacijų nesinešti namo į šeimą.“ (S12) „...darbas negali griauti mano asmeninio gyvenimo...“ (S13)
	Profesinių ribų išlaikymas ir emocinis atsitraukimas	„...atsiribojau nuo asmeninių emocijų ir susitelkiau į profesionalias ribas...“ (S5) „...stiprus empatijos jausmas kartais skatina per didelį įsitraukimą... atpažįstu momentus, kai noras padėti gali virsti ribų peržengimu.“ (S7)

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad refleksija tyrimo dalyviams padeda išlaikyti profesines ribas ir neperimti perteklinės atsakomybės, o tai tiesiogiai siejasi su profesiniu tvarumu. Tyrimo duomenys rodo, kad refleksija padeda aiškiau atskirti profesinę atsakomybę nuo asmeninio įsitraukimo, palaikyti profesines ribas sudėtingose situacijose, dalytis atsakomybe su kolegomis bei išlaikyti darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Ši dimensija siejasi su teorinėje dalyje aptartu refleksyvumu kaip gebėjimu sąmoningai stebėti savo poziciją, emocinį įsitraukimą ir galios

santykius, siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp empatijos ir profesinės distancijos pagalbos procese (Ruch, 2020; Edwards ir Parkinson, 2024).

Tyrimo dalyvių atsakymuose aiškiai išryškėja profesinių ir asmeninių ribų atskyrimo dimensija. Vienas tyrimo dalyvis pabrėžia, kad refleksija „...kur baigiasi asmeninė atsakomybė ir kur prasideda profesinė pareiga...“ (S2). Kitas tyrimo dalyvis refleksiją sieja su tuo, kad ji padeda „...nesusitapatintum ir neperžengtum profesinių ribų... nesumaišytum... vaidmenų.“ (S3). Taip pat akcentuojama, kad svarbu „...aiškiai atskirti... atsakomybę ir... globėjų asmeninę erdvę...“ (S4), „...neperimti šeimų emocijų ir atsakomybės...“ (S4), „...aiškiai atskirti asmeninį gyvenimą nuo darbo... nesu atsakinga už kitų žmonių sprendimus.“ (S5). Dar vienas tyrimo dalyvis savikritiškai klausia, „...ar nereaguojau į situacijas asmeniškai?... ar gebu išlaikyti „šaltą protą“...“ (S8), o kitas pažymi, kad refleksija padeda „...sumažinu neigiamą foną vaiko ar globėjo atžvilgiu...“ (S12). Šie teiginiai atskleidžia, kad ribų laikymasis suvokiamas kaip nuolatinio savistabos ir sąmoningo pasirinkimo rezultatas. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad refleksija padeda neprisiimti visos atsakomybės už šeimos situaciją ir aiškiau suvokti savo profesinio veikimo ribas. Vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad refleksija leidžia „...neperimti šeimų emocijų ir atsakomybės...“ (S4), o kitas akcentuoja, kad ji padeda „...aiškiai atskirti asmeninį gyvenimą nuo darbo... nesu atsakinga už kitų žmonių sprendimus.“ (S5). Šie duomenys leidžia teigti, kad refleksija socialinių darbuotojų praktikoje padeda išvengti perteklinės atsakomybės prisiėmimo, kuris ilgainiui gali silpninti profesinį stabilumą ir didinti emocinę naštą. Tyrimo duomenyse išryškėja ir kolegialaus palaikymo bei atsakomybės pasidalijimo svarba. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad refleksija padeda atpažinti situacijas, kuriose būtina ne veikti vienam, o remtis kolegomis ar komanda. Vienas tyrimo dalyvis teigia, kad refleksija „...padeda geriau spręsti sudėtingas situacijas... jaučiuosi labiau pasirengusi.“ (S6). Kitas pažymi, kad ji „...padeda suprasti, kada būtina pasitelkti kolegų... pagalbą, o ne spręsti situaciją vienai.“ (S9). Taip pat akcentuojama, kad refleksija „...padeda lengviau spręsti sudėtingas situacijas, susireguliuoti...“ (S10), o kitas tyrimo dalyvis nurodo: „...jaučiuosi, kad situacija yra ne mano vienos atsakomybė.“ (S12). Šie duomenys rodo, kad refleksija veikia ne tik kaip individuali savistabos priemonė, bet ir kaip organizacinė apsauga nuo per didelės profesinės naštos. Tai atitinka literatūroje pabrėžiamą kolegialios refleksijos ir supervizijos reikšmę profesiniam pasirengimui bei sudėtingų situacijų sprendimui (Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023).

Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad refleksija padeda neperkelti profesinių sunkumų į asmeninį gyvenimą ir išlaikyti emocinį balansą. Vienas tyrimo dalyvis aiškiai įvardija: „Refleksija padeda situacijų nesinešti namo į šeimą.“ (S12). Kitas tyrimo dalyvis pabrėžia, kad „...darbas negali griauti mano asmeninio gyvenimo...“ (S13). Šie pasisakymai leidžia teigti, kad refleksija prisideda prie darbo ir asmeninio gyvenimo ribų išlaikymo – tai ypač reikšminga emociškai reiklioje globos ir

įvaikinimo srityje. Ši refleksijos funkcija tiesiogiai siejasi su profesiniu tvarumu ir ilgalaikė galimybė išlikti profesiniame vaidmenyje.

Galiausiai išryškėja profesinių ribų išlaikymo ir emocinio atsitraukimo dimensija. Tyrimo dalyviai nurodo, kad refleksija padeda atsitraukti nuo asmeninių emocijų ir išlaikyti profesionalesnį santykį su sudėtinga situacija. Tai iliustruoja vieno tyrimo dalyvio patirtis: „...atsiribojau nuo asmeninių emocijų ir susitelkiau į profesionalias ribas...“ (S5). Kitas akcentuoja, kad „...stiprus empatijos jausmas kartais skatina per didelį įsitraukimą... atpažįstu momentus, kai noras padėti gali virsti ribų peržengimu.“ (S7). Šie duomenys rodo, kad refleksija padeda tyrimo dalyviams ne tik išlikti empatiškiems, bet ir laiku pastebėti pernelyg stipraus emocinio įsitraukimo riziką – tai leidžia išlaikyti profesinę poziciją ir veikti apgalvotai, o ne vadovaujantis emociniu susitapatimu.

Refleksija tyrimo dalyvių patirtyse veikia kaip reikšminga priemonė profesinėms riboms išlaikyti sprendžiant sudėtingas situacijas. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad refleksija padeda atskirti profesinę ir asmeninę atsakomybę, neprisiimti perteklinės emocinės naštos, dalytis atsakomybe su kolegomis, išlaikyti darbo ir asmeninio gyvenimo ribas bei laiku atsitraukti nuo pernelyg stipraus emocinio įsitraukimo. Ši refleksijos reikšmė siejasi su mokslinėje literatūroje aptariamu refleksyvumo vaidmeniu, pabrėžiančiu jo svarbą profesinei savisaugai, emociniam reguliavimui ir profesiniam tvarumui socialiniame darbe (Ruch, 2020; Edwards ir Parkinson, 2024; Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023).

Tyrimo dalyvių atsakymai atskleidžia, kad profesinės refleksijos palaikymas organizacijoje priklauso ne tik nuo formaliai numatytų priemonių – supervizijų ar intervizių – bet ir nuo kasdienės organizacinės kultūros: vadovo palaikymo, komandinio saugumo jausmo, reguliarių aptarimų bei kolegialumo (žr. 10 lentelę). Šiuo klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais būdais organizacijoje sudaromos sąlygos reflektuoti, kaip refleksija integruojama į kasdienę praktiką ir kokie veiksniai, priešingai, riboja atvirą reflektavimą. Tyrimo dalyvių patirtys rodo, kad refleksija dažniausiai palaikoma per komandinius atvejų aptarimus, supervizijas/intervizijas, neformalius kolegų pokalbius bei psichologo prieinamumą, tačiau kai kuriais atvejais akcentuojamas ir struktūrinio palaikymo trūkumas.

9 lentelė. Organizacijos sprendiniai profesinės refleksijos palaikymui

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Kolegialios refleksijos organizavimas	Reguliarūs komandiniai aptarimai ir atvejų analizė	„...savaitiniai pokalbiai, komandinius aptarimus, atvejų analizę... normalu kalbėti apie... klaidas ir emocijas.“ (S1) „Refleksija daugiausia palaikoma per komandines atvejų analizes ir jų aptarimą.“ (S4) „Sudėtingos situacijos aptariamos komandoje... pasidalinti... jausmais.“ (S5)
	Intervizijos ir tinklaveika (asociacijos / tarporganizaciniai ryšiai)	„...kasmėnesines intervizijas tarp GIMK asociacijos narių... sudaro galimybę... dalyvauti.“ (S2) „Užtikrinamos supervizijos, intervizijos.“ (S12)

Struktūruotos profesinės refleksijos formos	Supervizijos kaip struktūruota refleksija	„...labai stipri refleksija... vyksta supervizijose... neįkainojamas šaltinis.“ (S2) „...organizuojamos supervizijos (individualios ar grupinės)...“ (S3) „...turime 8 ak. val. per metus socialinio darbuotojo supervizijų.“ (S8)
Neformalios refleksijos ir emocinio palaikymo formos	Psichologinė parama ir neformalus refleksiniai pokalbiai	„...galimybė pasikalbėti su psichologu...“ (S3) „...reflektuojame tiek kasdieniauose pokalbiuose, tiek susirinkimų metu...“ (S7) „Istaigoje... reflektuoju su kolegėmis.“ (S8)
Organizacinės kultūros veiksniai	Vadovo palaikymas ir refleksijos skatinimas	„Palaikoma ir skatinama vadovo, reguliari...“ (S9)
	Kolegialus saugumas	„...jaustis ne vienai sudėtingose situacijose.“ (S4) „...kolegos vieni kitus klausia, patvirtina gerus sprendimus...“ (S5) „...esant saugiam rate... svarbiausia išsakyti kaip jaučiamės... būti išgirstas ir supastas.“ (S13)

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad profesinės refleksijos skatinimas ir organizavimas socialinių darbuotojų praktikoje pasireiškia per kelias tarpusavyje susijusias kategorijas: kolegialios refleksijos organizavimą, struktūruotas profesinės refleksijos formas, neformalias refleksijos ir emocinio palaikymo formas bei organizacinės kultūros veiksniai. Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksija organizacinėje aplinkoje nėra vien individualus procesas, bet palaikoma per skirtingus formalius ir neformalius mechanizmus, kurie sudaro sąlygas aptarti sudėtingas situacijas, dalytis jausmais, gauti grįžtamąjį ryšį ir stiprinti profesinį pasirengimą.

Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad refleksija organizacijoje dažniausiai palaikoma per reguliarius komandinius aptarimus ir atvejų analizes. Vienas tyrimo dalyvis nurodo, kad refleksija vyksta per „...savaitinius pokalbius, komandinius aptarimus, atvejų analizę... normalu kalbėti apie... klaidas ir emocijas“ (S1). Kitas tyrimo dalyvis akcentuoja, kad „Refleksija daugiausia palaikoma per komandines atvejų analizes ir jų aptarimą.“ (S4). Taip pat pabrėžiama, kad „Sudėtingos situacijos aptariamos komandoje... pasidalinti... jausmais.“ (S5). Šie duomenys leidžia teigti, kad kolegialus reflektavimas tyrimo dalyvių praktikoje atlieka ne tik profesinių sprendimų analizės, bet ir emocinio palaikymo funkciją. Tai atitinka literatūroje akcentuojamą nuostatą, kad refleksija socialiniame darbe dažnai vyksta kaip kolegiali praktika, padedanti plėsti situacijos matymą, mažinti subjektyvumą ir pagrįsti sprendimus (Ruch, 2020; Gregory ir kt., 2025; Jansson ir Gunnarsson, 2024). Šioje kategorijoje taip pat išryškėja intervizių ir profesinės tinklaveikos reikšmė. Vienas tyrimo dalyvis pabrėžia, kad organizacija palaiko „...kasmėnesines intervizijas tarp GIMK asociacijos narių... sudaro galimybę... dalyvauti.“ (S2). Kitas nurodo, kad „Užtikrinamos supervizijos, intervizijos.“ (S12). Šie pasisakymai atskleidžia, kad kolegiali refleksija peržengia vienos organizacijos ribas ir tampa platesnės profesinės bendruomenės dalimi. Intervizija šiuo atveju veikia kaip profesinio mokymosi, patirties normalizavimo ir alternatyvių sprendimo būdų

paieškos forma, o tai literatūroje siejama su profesinės bendruomenės palaikymu bei sprendimų kokybės stiprinimu (Gregory ir kt., 2025; Jansson ir Gunnarsson, 2024).

Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad viena svarbiausių tokių formų yra supervizija. Vienas tyrimo dalyvis teigia, kad „...*labai stipri refleksija... vyksta supervizijose... neįkainojamas šaltinis.*“ (S2). Kitas pažymi, kad „...*organizuojamos supervizijos (individualios ar grupinės)*...“ (S3), o dar vienas įvardija konkretų organizacinį resursą – „...*turime 8 ak. val. per metus socialinio darbuotojo supervizijų.*“ (S8). Šie duomenys leidžia teigti, kad supervizija tyrimo dalyvių patirtyje suvokiama kaip struktūruota, organizaciškai užtikrinama refleksijos forma, suteikianti saugią erdvę profesinėms dilemoms, emocinėms reakcijoms ir sudėtingų situacijų analizei. Tai atitinka literatūroje aprašomą supervizijos vaidmenį socialiniame darbe, pabrėžiant jos svarbą profesiniam augimui, emociniam reguliavimui ir pagrįstesnių sprendimų priėmimui (Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023; Ruch, 2020). Pažymėtina, kad literatūroje supervizija taip pat siejama su profesiniu atsparumu ir perdegimo prevencija, ypač dirbant su emociškai reikliais atvejais (Katherine, 2020; Šmitas ir Auškalnytė, 2024).

Tyrimo dalyviai pažymi, kad refleksija palaikoma ne tik formaliuose formatuose, bet ir kasdienėje organizacijos praktikoje. Vienas tyrimo dalyvis nurodo, kad organizacijoje yra „...*galimybė pasikalbėti su psichologu...*“ (S3). Kiti pažymi, kad „...*reflektuojame tiek kasdieniauose pokalbiuose, tiek susirinkimų metu...*“ (S7) ir „*Ištaigoje... reflektuoju su kolegėmis.*“ (S8). Šie duomenys atskleidžia, kad refleksija dažnai įsišaknija kasdienėje komandinėje kultūroje ir vyksta ne tik formaliose, bet ir spontaniškose erdvėse. Tai ypač reikšminga atsižvelgiant į socialinio darbo emocinį krūvį ir literatūroje aptariamą antrinio trauminio streso bei perdegimo riziką, kai darbuotojui būtinos emocinės savireguliacijos ir paramos priemonės (Katherine, 2020; Šmitas ir Auškalnytė, 2024).

Tyrimo dalyvių pasisakymai atskleidžia, kad refleksijos kokybę lemia ne tik formalūs mechanizmai, bet ir organizacijoje kuriama palaikanti atmosfera. Vienas tyrimo dalyvis lakoniškai pabrėžia, kad refleksija „*Palaikoma ir skatinama vadovo, reguliari...*“ (S9). Kitas akcentuoja, kad refleksijos procese svarbu „...*jaustis ne vienai sudėtingose situacijose.*“ (S4). Taip pat pažymima, kad „...*kolegos vieni kitus klauso, patvirtina gerus sprendimus...*“ (S5), o „...*esant saugiam rate... svarbiausia išsakyti kaip jaučiamės... būti išgirstas ir suprastas.*“ (S13). Šie duomenys leidžia teigti, kad refleksijai palanki organizacinė kultūra grindžiama vadovo palaikymu, kolegialiu saugumu ir psichologinio saugumo jausmu komandoje. Tai tiesiogiai siejasi su literatūroje pabrėžiama organizacinio psichologinio saugumo sąvoka, pagal kurią darbuotojai reflektuoja atviriau tuomet, kai organizacijoje vyrauja pasitikėjimas, pagarba ir nebaudžianti klaidų aptarimo kultūra (Frost ir Dolan, 2021; Ruch, 2020). Tokia aplinka yra būtina sąlyga, kad refleksija nevirstų vien formaliu procesu be realaus turinio.

Profesinės refleksijos skatinimas ir organizavimas socialinių darbuotojų praktikoje vyksta per kelis tarpusavyje susijusius lygmenis: kolegialios refleksijos organizavimą, struktūruotas profesinės refleksijos formas, neformalias refleksijos ir emocinio palaikymo formas bei organizacinės kultūros veiksnius. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad refleksijos palaikymui svarbūs tiek formalūs mechanizmai – supervizijos, intervizijos, atvejų analizės – tiek kasdieniai refleksiniai pokalbiai, psichologinė parama, vadovo palaikymas bei kolegialus saugumas. Tai atitinka mokslinėje literatūroje aptariamą požiūrį, kad refleksijos kokybė socialiniame darbe priklauso ne tik nuo individualių specialisto pastangų, bet ir nuo organizacinės kultūros, kuri sudaro arba nesudaro sąlygų refleksijai tapti nuosekalia profesinės praktikos dalimi (Ruch, 2020; Frost ir Dolan, 2021; Modderman ir kt., 2023).

Tyrimo dalyvių atsakymai atskleidžia, kad nors profesinė refleksija laikoma reikšminga santykių su globėjais ir įtėviais kokybei, jos veiksmingumą dažnai riboja laiko stoka, didelis darbo krūvis, nepakankamas struktūruotas organizacinis palaikymas ir ne visada užtikrinamas saugumas atvirai reflektuoti (žr. 11 lentelę). Šiuo klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokių sąlygų ar priemonių trūksta, kad refleksija taptų labiau sisteminga, gilesnė ir tiesiogiai padėtų kurti pasitikėjimu grįstus santykius su globėjais ir įtėviais. Tyrimo dalyviai mini poreikį reguliarioms supervizijoms ir intervizijoms, refleksijos „rutinizavimui“, didesniam grįžtamajam ryšiui iš globėjų, platesniam komandos įtraukimui bei refleksijai kaip pasiruošimo pokalbiams daliai.

10 lentelė. Poreikiai refleksijos efektyvumui stiprinti kuriant santykius su globėjais ir įtėviais

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Refleksijos organizacinės struktūrinės prielaidos	Daugiau laiko ir refleksijos tęstinumas	„...refleksijai reiktų skirti daugiau laiko, kad tai taptų rutiniu ir tęstiniu procesu...“ (S2) „...dėl didelio darbo krūvio... rasti pakankamai laiko refleksijai... sudėtinga...“ (S9) „Dažnai tiesiog neužtenka laiko kokybiškai refleksijai.“ (S10) „...refleksija turi būti... ir prieš tai... pasiruošimo pokalbiui dalis.“ (S13) „...daugiau galimybių... aptarti, kas pasiteisino po refleksijos...“ (S6)
	Reguliarių refleksijos formų stiprinimas organizacijoje	„...dėl didelio darbo krūvio... rasti pakankamai laiko refleksijai... sudėtinga...“ (S9) „...daugiau reguliarių supervizijų ir organizacinio pripažinimo...“ (S1) „Daugiau reguliarių intervizių, atvejų aptarimų...“ (S4)
	Palankesnių darbo organizavimo sąlygų kūrimas	„...jei... specialistai turėtų mažesnius krūvius...“ (S10) „...dėl didelio darbo krūvio... rasti pakankamai laiko refleksijai... sudėtinga...“ (S9)
Refleksijos kokybę stiprinantys tarpasmeniniai veiksniai	Grįžtamojo ryšio ir dialogo plėtojimas	„...reikėtų daugiau grįžtamojo ryšio iš globėjų...“ (S5) „...daugiau galimybių... aptarti, kas pasiteisino po refleksijos...“ (S6)
	Emociškai saugios ir atviros refleksinės aplinkos kūrimas	„Nebijoti reflektuoti, ypatingai įvardinti savo jausmus.“ (S3) „...sąžiningi prieš save ir kitus... atvirai dalinasi...“ (S7)
	Komandinės refleksijos ir platesnės	„...sąžiningi prieš save ir kitus... atvirai dalinasi...“ (S7) „Reikia didesnio rato žmonių... tai padeda plačiau pažvelgti...“ (S12) „Daugiau reguliarių intervizių, atvejų aptarimų...“ (S4)

	perspektyvos poreikis	
--	--------------------------	--

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad profesinės refleksijos stiprinimas socialinių darbuotojų praktikoje, kuriant santykius su globėjais ir įtėviais, siejamas su dviem tarpusavyje susijusiais lygmenimis – organizacinėmis ir struktūrinėmis refleksijos prielaidomis bei refleksijos kokybę stiprinančiais tarpasmeniniais veiksniais. Tyrimo dalyvių pasisakymai rodo, kad refleksijos kokybė ir tęstinumas priklauso ne tik nuo to, ar organizacijoje sudaromos sąlygos reflektuoti, bet ir nuo to, ar refleksijos procese kuriamas atviras dialogas, grįžtamasis ryšys bei galimybė remtis platesne komandinio aptarimo perspektyva.

Tyrimas atskleidžia, kad vienas svarbiausių poreikių yra daugiau laiko refleksijai ir jos tęstinumo užtikrinimas. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad refleksija neturėtų būti epizodinė reakcija į sudėtingą situaciją, bet nuosekli profesinės praktikos dalis. Vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad „...refleksijai reiktų skirti daugiau laiko, kad tai taptų rutininio ir tęstiniu procesu...“ (S2). Kitas nurodo, kad „...dėl didelio darbo krūvio... rasti pakankamai laiko refleksijai... sudėtinga...“ (S9), o dar vienas tiesiai įvardija: „Dažnai tiesiog neužtenka laiko kokybiškai refleksijai.“ (S10). Taip pat akcentuojama, kad „...refleksija turi būti... ir prieš tai... pasiruošimo pokalbiui dalis.“ (S13) bei kad reiktų „...daugiau galimybių... aptarti, kas pasiteisino po refleksijos...“ (S6). Šie duomenys leidžia teigti, kad refleksija tyrimo dalyvių požiūriu tampa veiksminga tuomet, kai jai suteikiama pakankamai laiko, o reflektavimo procesas suvokiamas kaip tęstinis ir integruotas į kasdienę praktiką. Tai atitinka literatūroje pabrėžiamą nuostatą, kad refleksija tampa prasminga tuomet, kai ji yra nuosekli ir integruota į profesinį veikimą, o ne atliekama fragmentiškai ar atsitiktinai (Ruch, 2020; Frost ir Dolan, 2021).

Tyrimo dalyviai taip pat pabrėžia struktūruotų refleksijos formų poreikį organizacijoje. Vienas tyrimo dalyvis nurodo, kad reiktų „...daugiau reguliarių supervizijų ir organizacinio pripažinimo...“ (S1), o kitas pabrėžia: „Daugiau reguliarių intervizių, atvejų aptarimų...“ (S4). Šie pasisakymai atskleidžia, kad refleksija tampa realesnė ir tvaresnė tuomet, kai ji nėra palikta vien individualiai iniciatyvai, bet įtvirtinta organizacijos normose ir palaikoma formaliomis profesinės pagalbos formomis. Tokios priemonės atitinka mokslinėje literatūroje aptariamą supervizijos ir intervizijos vaidmenį: jos suteikia struktūruotą erdvę profesinėms dilemoms, emocinėms reakcijoms ir sprendimų alternatyvoms analizuoti bei prisideda prie profesinio tvarumo ir perdegimo prevencijos (Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023; Katherine, 2020; Šmitas ir Auškalnytė, 2024).

Organizacinių ir struktūrinių prielaidų lygmeniu išryškėja ir palankesnių darbo organizavimo sąlygų poreikis. Tyrimo dalyviai aiškiai sieja refleksijos galimybes su darbo krūviu ir jo keliamais ribojimais. Vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad refleksija būtų veiksmingesnė, „...jei...“

specialistai turėtų mažesnius krūvius...“ (S10), o kitas nurodo, kad „...*dėl didelio darbo krūvio... rasti pakankamai laiko refleksijai... sudėtinga...*“ (S9). Tai leidžia teigti, kad refleksijos stiprinimas neatsiejamas nuo organizacinių sprendimų, kurie sudarytų realias sąlygas specialistams skirti dėmesio ne tik tiesioginiam darbui, bet ir jo apmąstymui.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidžia, kad refleksijos kokybę stiprina ir tarpasmeniniai veiksniai. Vienas svarbiausių jų – emociškai saugios ir atviros refleksinės aplinkos kūrimas. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad gilesnė refleksija įmanoma tik tada, kai darbuotojai jaučiasi saugiai kalbėdami apie savo patirtis ir emocijas. Vienas tyrimo dalyvis lakoniškai įvardija poreikį „*Nebijoti reflektuoti, ypatingai įvardinti savo jausmus.*“ (S3), o kitas pažymi, kad refleksija reikalauja būti „...*sąžiningi prieš save ir kitus... atvirai dalinasi...*“ (S7). Šie duomenys tiesiogiai siejasi su teorijoje aptariamu psichologiniu saugumu organizacijoje: refleksija tampa gilesnė ir naudingesnė tuomet, kai darbuotojai gali kalbėti apie klaidas, abejones ir emocijas nebijodami vertinimo ar neigiamų pasekmių (Ruch, 2020; Frost ir Dolan, 2021). Tokia aplinka ypač reikšminga socialiniame darbe, kuriame profesinės situacijos dažnai yra emociškai įtemptos ir reikalauja ne tik sprendimų analizės, bet ir emocinio jų įprasminimo.

Kitas svarbus refleksijos kokybę stiprinantis veiksnys – grįžtamojo ryšio ir dialogo plėtojimas. Vienas tyrimo dalyvis pažymi, kad „...*reikėtų daugiau grįžtamojo ryšio iš globėjų...*“ (S5). Šis pasisakymas rodo, kad refleksija tyrimo dalyvių akimis neturėtų apsiriboti vien vidiniu specialistų procesu, bet galėtų būti plėtojama ir kaip dialogiškas, partnerystę stiprinantis veikimas. Grįžtamasis ryšys iš globėjų leidžia geriau suprasti, kas santykiyje buvo naudinga, o kas galėtų būti koreguojama, todėl stiprina abipusį supratimą ir refleksijos praktinę vertę.

Refleksijos kokybę stiprina ir platesnė komandinė perspektyva. Vienas tyrimo dalyvis teigia: „*Reikia didesnio rato žmonių... tai padeda plačiau pažvelgti...*“ (S12), o kitas pabrėžia: „*Daugiau reguliarių intervizių, atvejų aptarimų...*“ (S4). Šie pasisakymai atskleidžia, kad refleksijos kokybę stiprina ne tik pats aptarimo faktas, bet ir į reflektavimo procesą įtraukiamų specialistų įvairovė. Platesnė komandinė perspektyva leidžia situaciją matyti iš daugiau kampų, geriau suprasti jos sudėtingumą ir priimti labiau pagrįstus sprendimus. Tai patvirtina refleksijos, kaip kolegialaus mokymosi ir profesinės paramos formos, reikšmę.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinės refleksijos stiprinimas socialinių darbuotojų praktikoje kuriant santykius su globėjais ir įtėviais priklauso nuo dviejų tarpusavyje susijusių lygmenų – organizacinių ir struktūrinių prielaidų bei refleksijos kokybę stiprinančių tarpasmeninių veiksnių. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad refleksijai stiprinti svarbu užtikrinti daugiau laiko ir tęstinumo, reguliarias supervizijas bei intervizijas ir palankesnes darbo organizavimo sąlygas, taip pat kurti emociškai saugią aplinką, stiprinti grįžtamąjį ryšį, dialogą ir komandinę perspektyvą. Tai atitinka mokslinėje literatūroje aptariamą požiūrį, kad refleksija tampa veiksminga tuomet, kai ją

palaiko ne tik organizacinę kultūrą bei struktūrinės darbo sąlygos, bet ir santykiuose kuriama atvira, dialogiška ir refleksijai palanki profesinė aplinka (Ruch, 2020; Frost ir Dolan, 2021; Modderman ir kt., 2023).

DISKUSIJA

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad socialinių darbuotojų patirtys patvirtina profesinės refleksijos reikšmę globos ir įvaikinimo srityje: ji suvokiama kaip būtina profesionalios praktikos sąlyga, leidžianti palaikyti pagalbos santykio kokybę, priimti pagrįstus sprendimus emociškai reikliame kontekste ir išlikti profesiskai tvariems ilgalaikėje perspektyvoje. Tyrimo duomenys rodo, kad refleksija nėra atsitiktinis veiksmas – daugeliui tyrimo dalyvių ji tapo nuolatine laikysena ir profesinės tapatybės dalimi, vidiniu orientyru ar kasdieniu veiksmu, be kurio, jų požiūriu, būtų prarastas sukauptos patirties integralumas (S1, S4, S13). Tai atitinka teorinėje dalyje aptartą refleksyvosios praktikos sampratą, pagal kurią refleksija tampa ne epizodiniu metodiniu veiksmu, bet profesinio mąstymo ir etinio jautrumo pagrindu (Ruch, 2020; Edwards ir Parkinson, 2024; Frost ir Dolan, 2021).

Ši įžvalga leidžia teigti, kad refleksija socialinių darbuotojų praktikoje globos ir įvaikinimo srityje veikia ne tik kaip profesinio mokymosi priemonė, bet ir kaip nuolatinis profesinės laikysenos formavimo procesas – integrali socialinio darbo tapatybės dalis, padedanti išlaikyti sąmoningą ir etiškai pagrįstą veikimą sudėtingose situacijose. Tyrimo dalyvių atsakymai atskleidė brandžią profesinės refleksijos sampratą: ji siejama su nuolatiniu sprendimų, veiksmų ir reakcijų apmąstymu (S1), klaidų ir stiprybių atpažinimu (S3, S5), profesinių kompetencijų stiprinimu (S4, S9) bei emocijų atpažinimu ir savireguliacija (S2, S6, S9). Refleksija tyrimo dalyviams padeda atskirti faktus nuo interpretacijų, peržiūrėti savo nuostatas ir sumažinti subjektyvumo riziką – tai ypač reikšminga vertinant šeimų pasirengimą globaliai ar sprendžiant jautrias vaiko gerovės situacijas. Tokia refleksijos funkcija atitinka teorijoje aptariamą refleksijos apie veiklą ir refleksyvumo reikšmę socialiniame darbe (Ferguson, 2018; Ruch, 2020).

Tyrimo išvyskėjo, kad sudėtingų situacijų reflektavimas praktikoje vyksta per kolegialias ir struktūruotas formas. Tyrimo dalyviai akcentuoja komandinę refleksiją, atvejų aptarimus, metodinius pasitarimus ar neformalius pokalbius, kurie padeda „išgirsti skirtingas perspektyvas“, sumažinti emocinę įtampą ir įvertinti sprendimų pagrįstumą (S1, S4, S5, S7, S9, S12, S13). Supervizijos ir intervizijos minimos kaip ypač svarbios krizinėse situacijose ar dirbant su sudėtingais atvejais (S1, S2, S9, S12). Kartu dalis tyrimo dalyvių pabrėžia individualią refleksiją: situacijų apmąstymą vienumoje, savianalizę, užrašus, savireguliaciją (S3, S8, S10, S13). Šie duomenys atliepia teorines įžvalgas, kad refleksija tampa efektyviausia tada, kai ji yra ir individuali, ir kolegiali, o supervizija – svarbi profesinio tvarumo bei sprendimų kokybės stiprinimo priemonė (Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023; Gregory ir kt., 2025). Tyrimo duomenys taip pat atskleidžia, kad kolegialios refleksijos formos tyrimo dalyvių patirtyje pasirodė itin reikšmingos praktinių sprendimų priėmimui. Tai leidžia teigti, kad globos ir įvaikinimo srityje dirbantys

socialiniai darbuotojai dažnai susiduria su situacijomis, kuriose individuali refleksija tampa nepakankama – tokiais atvejais komandinė refleksija padeda išplėsti situacijos suvokimą ir sumažinti subjektyvių sprendimų riziką. Pateikti konkretūs kasdienės praktikos pavyzdžiai parodė, kad refleksija dažniausiai aktyvuojasi situacijose, kuriose susiduria emocinis krūvis, profesinės ribos, vertybinės dilemos ir atsakomybės klausimai. Vieni tyrimo dalyviai reflektuodami pastebėjo polinkį „per greitai siūlyti sprendimus“ ir vėliau koregavo bendravimo būdą, daugiau dėmesio skirdami išklausymui ir emociniam palaikymui (S1, S10). Kiti pavyzdžiai išryškino vertybinį ir profesinį jautrumą – refleksija padėjo atpažinti, kaip asmeninės vertybės gali veikti šeimų vertinimus, ir persiorientuoti į vaiko poreikių tenkinimo prizmę (S2). Kriziniai atvejai – įtarimai dėl seksualinės prievartos, galimo smurto grėsmė, vieši kaltinimai, santykio konfliktai – atskleidė, kad refleksija kartu su komandos palaikymu padeda konstruktyviai spręsti sudėtingas situacijas, pasidalinti atsakomybę, sumažinti emocinę naštą ir išlikti profesionaliems (S4, S5, S9, S12, S13). Tai patvirtina teorijoje pabrėžiamą refleksijos funkciją: išlaikyti pusiausvyrą tarp emocinio įsitraukimo ir profesinės distancijos bei mažinti perdegimo riziką (Katherine, 2020; Šmitas ir Auškalnytė, 2024; Sprang ir kt., 2025). Santykio su globėjais ir įtėviais kūrimo analizė parodė, kad pagalbos santykis suvokiamas kaip nuoseklus procesas, grindžiamas emociniu saugumu, pagarba, išklausymu, aiškiais vaidmenimis ir patikimumu. Tyrimo dalyviai santykį pradeda kurti jau nuo pirmo skambučio, pirmo susitikimo „prie kavos“, aiškiai pristatydami procesą, nuramindami, atliepdami baimes ir nerimą (S2, S4, S7). Pasitikėjimas stiprinamas per nuoseklumą, susitarimų laikymąsi, reguliarių kontaktą, dėmesio rodymą („pamenu ką kalbėjome“) (S1, S10, S12). Santykio palaikymui svarbios savitarpio paramos grupės, mokymai, renginiai, mentorystės iniciatyvos (S4, S7, S9). Sėkmingas santykis atpažįstamas, kai globėjai patys kreipiasi pagalbos laiku, dalinasi ne tik sėkmėmis, bet ir klaidomis bei nesėkmėmis, ateina ne tik krizių momentais, bet ir su kasdieniais klausimais, rodo atvirumą ir neverbalinį atsipalaidavimą (S1, S2, S4, S5, S13). Šie rezultatai atitinka teorijoje aptartą santykiu grįstą praktiką, kurioje pasitikėjimas ir saugumas laikomi esminiais pokyčio veiksniais (Ferguson, 2018; Ruch, 2020). Tai leidžia teigti, kad profesinė refleksija šiame procese padeda socialiniams darbuotojams nuolat vertinti savo bendravimo būdus, emocinį atsaką ir pasirinktas pagalbos strategijas, taip prisidedant prie nuoseklaus, pasitikėjimu grindžiamo santykio kūrimo ir palaikymo.

Tyrimo dalyvių atsakymai aiškiai parodė refleksijos vaidmenį profesinių ribų palaikymui ir sudėtingų situacijų sprendimui. Refleksija padeda „atsitraukti“ nuo situacijos, atpažinti emocijas, įvertinti objektyviau ir veikti apgalvotai, o ne impulsyviai (S1, S2). Ji padeda nesusitapatinti su kliento patirtimi, nepainioti asmeninių ir profesinių vaidmenų, neperimti šeimos atsakomybės (S3, S4, S6, S11). Daliai tyrimo dalyvių refleksija padeda išlaikyti darbo–asmeninio gyvenimo ribą („situacijų nesinešti namo“) ir sumažinti neigiamą foną globėjų atžvilgiu, kas tiesiogiai gerina

santykio kokybę (S12, S13). Teoriniu požiūriu tai atitinka refleksyvumo funkciją socialiniame darbe – palaikyti etinį jautrumą, profesines ribas ir tinkamą distanciją, kad pagalba išliktų profesionaliai pagrįsta (Ruch, 2020; Edwards ir Parkinson, 2024). Organizacinės aplinkos analizė parodė, kad refleksijos efektyvumą lemia organizacinė kultūra. Vienose organizacijose refleksija palaikoma per reguliarius komandinius aptarimus, atvejų analizę, supervizijas ir intervizijas, psichologo prieinamumą bei vadovo skatinimą (S1–S10, S12). Kitur akcentuojamas palaikymo trūkumas, bendrų pasitarimų nebuvimas ir refleksijos fragmentiškumas (S11, S13). Tai patvirtina teorinę įžvalgą, kad refleksija tampa sisteminga tik tuomet, kai ją palaiko organizacinės sąlygos ir psichologinis saugumas (Abromaitienė, 2018; Modderman ir kt., 2023; Frost ir Dolan, 2021).

Analizuojant refleksijos teikiamą naudą ir poreikius, paaiškėjo, kad tyrimo dalyviams refleksija teikia profesinį augimą, emocinį atsparumą, savęs pažinimą, veiksmingesnį sprendimų priėmimą ir pasitikėjimu grįstų santykių palaikymą (S1–S10, S12). Tačiau veiksmingesniam refleksijos poveikiui santykiams su globėjais reikėtų daugiau laiko, mažesnių darbo krūvių, reguliarių supervizijų ir intervizių, saugios erdvės atvirai reflektuoti, didesnio grįžtamojo ryšio iš globėjų ir platesnės komandos įtraukimo (S1, S2, S4, S5, S9, S10, S12). Tai rodo, kad refleksija suvokiama kaip praktika, kuriai būtinos struktūrinės sąlygos – ji negali būti palikta vien individualiai darbuotojo iniciatyvai.

Vertinant gautus rezultatus svarbu atsižvelgti ir į tyrimo ribotumus. Tyrimas atliktas su ribotu socialinių darbuotojų skaičiumi, todėl gautos įžvalgos atspindi konkrečių profesinių patirčių spektrą ir negali būti tiesiogiai apibendrinamos visiems šioje srityje dirbantiems specialistams. Vis dėlto kokybinio tyrimo pobūdis leido atskleisti galias profesinės refleksijos patirties dimensijas ir išsamiau suvokti jos reikšmę praktiniame darbe su globėjais ir įtėviais.

Apibendrinant, empiriniai duomenys leidžia daryti išvadą, kad profesinė refleksija socialinių darbuotojų praktikoje dirbant su globėjais ir įtėviais veikia trimis kartinėmis kryptimis. Pirma, ji stiprina pagalbos santykio kokybę ir pasitikėjimą, padėdama pereiti nuo sprendimų siūlymo prie išklauso, emocinio palaikymo ir partnerystės. Antra, refleksija palaiko profesinį tvarumą, leisdama apdoroti emocinį krūvį, saugoti profesines ribas ir mažinti perdegimo riziką. Trečia, ji didina profesionalumą, skatindama sprendimų pagrįstumą, mokymąsi iš patirties ir sąmoningą profesinės tapatybės formavimą. Ši visuma patvirtina tyrimo tikslą – atskleisti profesinės refleksijos vaidmenį ir reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje, teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams – ir parodo, kad refleksija šiame kontekste yra ne papildomas elementas, o vienas iš profesionalios pagalbos pamatų.

IŠVADOS

1. Teorinė analizė parodė, kad profesinė refleksija socialiniame darbe yra svarbi profesionalios veiklos prielaida, leidžianti socialiniam darbuotojui kritiškai vertinti savo sprendimus, analizuoti profesinę patirtį ir sąmoningai koreguoti savo veiksmus. Literatūroje refleksija siejama su refleksyvumu kaip platesne profesine laikysena, apimančia nuolatinį savo vertybių, nuostatų ir galios pozicijos poveikio pagalbos procesui suvokimą. Tokiu būdu refleksija tampa reikšminga profesinės kompetencijos, profesinės tapatybės formavimosi ir etiško socialinio darbo veikimo prielaida.
2. Socialinių darbuotojų veikla teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams pasižymi dideliu emociniu krūviu, sudėtingomis etinėmis dilemomis ir ilgalaikiais pagalbos santykiais. Teorinė analizė parodė, kad šiame kontekste refleksija tampa reikšmingu profesionalaus veikimo įrankiu, leidžiančiu socialiniam darbuotojui giliau suvokti vaikų traumines patirtis, palaikyti globėjų emocinį atsparumą ir kartu išlaikyti profesines ribas bei etiškai pagrįstą pagalbos santykį.
3. Empirinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad socialiniai darbuotojai profesinę refleksiją suvokia kaip reikšmingą kasdienės profesinės praktikos dalį, kuri padeda analizuoti sudėtingas situacijas, vertinti savo profesinius sprendimus ir mokytis iš patirties. Tyrimo dalyviai refleksiją sieja su savęs pažinimu, profesinių kompetencijų stiprinimu ir gebėjimu kritiškai įvertinti savo veiksmus dirbant su globėjais ir įtėviais.
4. Refleksija socialinių darbuotojų praktikoje vyksta tiek individualiai, tiek kolegialiai. Individuali refleksija pasireiškia situacijų apmąstymu, savianalize ir emocinių reakcijų vertinimu, o kolegiali refleksija dažniausiai vyksta komandinių aptarimų, intervizių ir supervizių metu. Šios refleksijos formos padeda socialiniams darbuotojams giliau suvokti sudėtingas profesines situacijas, išgirsti skirtingas perspektyvas ir priimti labiau pagrįstus sprendimus.
5. Profesinė refleksija prisideda prie pasitikėjimu ir bendradarbiavimu grindžiamo pagalbos santykio su globėjais ir įtėviais kūrimo. Ji padeda socialiniams darbuotojams giliau suvokti globėjų patirtis, sąmoningiau pasirinkti bendravimo strategijas ir kurti saugesnę bei atviresnę bendradarbiavimo aplinką, kuri yra būtina veiksmingam pagalbos procesui.
6. Profesinė refleksija yra svarbi socialinių darbuotojų profesinio tvarumo prielaida ir jos taikymo galimybės priklauso nuo organizacinės aplinkos. Refleksija padeda atpažinti emocinį krūvį, reguliuoti profesinį įsitraukimą ir mažinti perdegimo riziką, o organizacijose, kuriose sudaromos sąlygos refleksijai per superviziją, interviziją ir komandinius aptarimus, ji tampa sisteminga profesinės veiklos dalimi.

REKOMENDACIJOS

1. Socialinių paslaugų organizacijoms rekomenduojama sistemingai užtikrinti profesinės refleksijos galimybes socialinių darbuotojų praktikoje, organizuojant reguliarias supervizijas, intervizijas ir komandinius atvejų aptarimus. Tokios refleksijos formos padėtų specialistams analizuoti sudėtingas darbo situacijas, dalintis profesine patirtimi ir priimti labiau pagrįstus sprendimus dirbant su globėjais ir įtėviais.
2. Socialinių paslaugų įstaigų vadovams rekomenduojama sudaryti palankesnes organizacines sąlygas refleksijai, tam skiriant pakankamai laiko darbo procese. Tai leistų socialiniams darbuotojams daugiau dėmesio skirti profesinės praktikos analizei, emocinio krūvio reflektavimui ir pagalbos santykio su globėjais stiprinimui.
3. Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su globėjais ir įtėviais, rekomenduojama sąmoningai taikyti refleksijos praktikas kasdienėje profesinėje veikloje, analizuojant savo emocines reakcijas, profesinius sprendimus ir bendravimo su šeimomis strategijas. Nuoseklus refleksijos taikymas gali padėti giliau suvokti globėjų patirtis, išlaikyti profesines ribas ir kurti pasitikėjimu grindžiamą pagalbos santykį.
4. Socialinių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programose rekomenduojama daugiau dėmesio skirti refleksyvios praktikos, emocinės savireguliacijos ir darbo su trauminės patirtis turinčiomis šeimomis kompetencijų stiprinimui. Tokie mokymai padėtų specialistams efektyviau valdyti emocinį krūvį, stiprinti profesinį atsparumą ir gerinti pagalbos kokybę dirbant su globėjais ir įtėviais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Ahmed, S. K. (2025). Sample size for saturation in qualitative research: Debates, definitions, and strategies. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, 5, 100171. <https://doi.org/10.1016/j.glmedi.2024.100171>
2. Balthazar, P. (2021). Transformative Dimensions of Human Learning. *International Journal of Technology and Inclusive Education*, 10(1), 1687–1695. <https://doi.org/10.20533/ijtie.2047.0533.2021.0208>
3. Bazen, A., Barg, F. K., & Takeshita, J. (2021). Research Techniques Made Simple: An Introduction to Qualitative Research. *Journal of Investigative Dermatology*, 141(2), 241–247.e1. <https://doi.org/10.1016/j.jid.2020.11.029>
4. Byrne, D. (2022). A worked example of Braun and Clarke’s approach to reflexive thematic analysis. *Quality & Quantity*, 56(3), 1391–1412. <https://doi.org/10.1007/s11135-021-01182-y>
5. Bubnys, R., & Krušaitė, L. (2008). Socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų reflektavimo ypatumai profesinėje veikloje. *Jaunųjų mokslininkų darbai* (Vols. 1–2, Numeris 2008, p. 70). <https://www.lituanistika.lt/content/18771>
6. Bubnys, R. (2014). Reflektavimo kompetencijos struktūra socialinio darbo studentams atliekant praktikas. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, 9, 50–63. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2014.0.3777>
7. Busetto, L., Wick, W., & Gumbinger, C. (2020). How to use and assess qualitative research methods. *Neurological Research and Practice*, 2(1), 14. <https://doi.org/10.1186/s42466-020-00059-z>
8. Chiapello, L., & Bousbaci, R. (2022). *It’s complicated: Dewey, Schön and reflection-in-action*. 16. <https://doi.org/10.21606/drs.2022.349>
9. Dėl Socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodekso patvirtinimo, Pub. L. No. 2023–13910, A1-448 7 (2023). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f596df101af111eeb233e8b04dc9bb3d>
10. Dėl Vaiko gerovės 2025–2027 metų veiksmų plano patvirtinimo, Pub. L. No. 2022–01034, A1-52 9 (2022). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/536658c07cf911ec993ff5ca6e8ba60c/RdnGqDsFXK>
11. Dirgėlienė, I., & Kiaunytė, A. (2005). Supervizija Lietuvos socialinio darbo kontekste. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 15, 240–254. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2005.15.9744>
12. Dromantienė, L., Indrašienė, V., & Sadauskas, J. (2016). Refleksija profesinėje socialinio darbuotojo veikloje. *Socialinis darbas* (Numeris 2016). <https://doi.org/10.13165/SD-16-14-1-01>

13. Edwards, D., & Parkinson, K. (2024). Reflections of Social Work Academics on Moving from Social Work Practice to the Academic Environment. *Practice*, 36(5), 357–371. <https://doi.org/10.1080/09503153.2024.2386247>
14. Eriksson, T., & Janlöv, A.-C. (2022). Is measuring results in social services possible? The lived experiences of professionals in key positions. *Nordic Social Work Research*, 12(1), 34–45. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1750466>
15. European commission. (2021). *The EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee—European Commission*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en
16. Europos parlamento ir tarybos reglamentas (ES) 2016/ 679 - 2016 m. balandžio 27 d. - dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/ 46/ EB, 2016/679, Europos parlamentas ir Europos sąjungos taryba, 95/46 88 (2016).
17. Ferguson, H. (2018). How social workers reflect in action and when and why they don't: The possibilities and limits to reflective practice in social work. *Social Work Education*, 37(4), 415–427. <https://doi.org/10.1080/02615479.2017.1413083>
18. Findley, E., & Praetorius, R. (2023). Points of foster parent stress in the system: A qualitative interpretive meta-synthesis. *Children and Youth Services Review*, 150, 106966. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.106966>
19. Frost, N., & Dolan, P. (2021). Theory, research and practice in child welfare: The current state of the art in social work. *Child & Family Social Work*, 26(3), 498–506. <https://doi.org/10.1111/cfs.12824>
20. Fuseini, S. (2024). “Suffering in silence”: How social workers in child welfare practice experience and manage burnout. *Children and Youth Services Review*, 166, 107939. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.107939>
21. Gregory, M., Cook, L., Yussif, I. A., & Porter, B. (2025). Reflective group interventions with social workers: A scoping review. *The British Journal of Social Work*, 55(5), 1976–1997. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaf029>
22. Ikamienė, Ž. (2019). Suaugusiųjų gyvensenos tyrimas Sveikatos raštingumo duomenų apžvalga Vilniaus. *Sveikatos raštingumo duomenų apžvalga*, 8.
23. Jansson, P. M., & Gunnarsson, N. V. (2024). Working with emotions in social work practice. A pride-building model for institutional care of young people. *Children and Youth Services Review*, 161, 107610. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.107610>

24. Jian, M., Mccusker, P., Mitchell, M., Roesch-Marsh, A., Rose, S., & Petrova, L. (2025). Social workers' views and experiences of self-care practices: A qualitative interview study. *Frontiers in Public Health*, 13, 1585900. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1585900>
25. Jiang, X., Yue, T., & Wang, S. (2026). The Relationship Between Parental Psychological Control and Non-Suicidal Self-Injury in Adolescents: A Chain Mediation Model. *Behavioral Sciences*, 16(1), 145. <https://doi.org/10.3390/bs16010145>
26. Kaçar-Başaran, S., & Kızıltepe, R. (2025). Associations of Childhood Maltreatment and Emotion Dysregulation with Internalizing and Externalizing Symptoms: A Transdiagnostic Model. *Journal of Family Violence*. <https://doi.org/10.1007/s10896-025-00919-9>
27. Katherine, L. (2020). *Stress and Burnout in Social Workers: Perceptions of Supervision and the Role of SelfCompassion and Shame* [University of East Anglia]. <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/341793848.pdf>
28. Kiaunytė, A., & Lygnugarienė, V. (2019). Vaiko globos sisteminė pertvarka kaip iššūkis socialinių darbuotojų profesionalumui: Kas parodo supervizijos ir intervizijos poreikį? *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai* (Numeris 2019). <https://doi.org/10.7220/2029-5820.23.1.3>
29. Knipschild, R., Klip, H., van Leeuwen, D., Staal, W. G., Bicanic, I. A. E., & de Jongh, A. (2023). *Treatment of multiple traumatized adolescents by enhancing regulation skills and reducing trauma related symptoms: Rationale, study design, and methods of randomized controlled trial (the Mars-study)*.
30. Kolbergytė, A. (2025). Teminė analizė. *Socialinių tyrimų metodologinė panorama / mokslinė redaktorė Liudmila Rupšienė, sudarytoja Daiva Penkauskienė., 1.* <https://cris.mruni.eu/cris/handle/007/49719>
31. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Pub. L. No. 0961010ISTA00I-1234, 0961010ISTA00I-1234 I-1234 56 (2025). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/YsQcYNXNmp?jfwid=12vnt1b3v2>
32. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymas, Pub. L. No. 33–87, I–1232 (2024). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=j4afziaw&actualEditionId=yRiPrvSAem&documentId=e711b850aa6011e7a65c90dfe4655c64&category=TAD>
33. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2018). Globos centro veiklos aprašas. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?actualEditionId=YIzbfjcQfW&documentId=1f4830d0fce311e78bcec397524184ce>

34. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2006). Socialinių paslaugų srityje darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo tvarkos aprašas. <https://www.e-tar.lt/portal/it/legalAct/75d3a070eb9511eb9f09e7df20500045>
35. Lynch, H. (2024). The relational recession in social work: Adult social care in the age of austerity. *Journal of Social Work Practice*, 38(4), 1–8. <https://doi.org/10.1080/02650533.2024.2417351>
36. Lotty, M., & Lynch, S. (2021). Finding the common ground: Families, relationships and child-focused practice in foster care | Request PDF. *The Irish Social Worker*, 146.
37. Maddock, A., & Sicora, A. (2025). Reflection, Mindfulness, and Shame Processing in Social Work Practice. *Clinical Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10615-025-00992-z>
38. Marcinkevičiūtė, M. (2022). *ĮGALINTI IR ĮKVĖPTI*. 29. <file:///C:/Users/Fafnir/Downloads/27466-60828.pdf>
39. McGarva, K., Butler, H., & Newcombe, D. (2024). Insights Towards Trauma-Informed Nursing Supervision: An Integrative Literature Review and Thematic Analysis. *International Journal of Mental Health Nursing*, 33(6), 1874–1888. <https://doi.org/10.1111/inm.13408>
40. Merkebu, J., Geringer, J., & Samuel, A. (2025). Sampling Thoughtfully in Qualitative Research: Hallmarks of Rigour in Health Professions Education. *The Clinical Teacher*, 22(4), e70145. <https://doi.org/10.1111/tct.70145>
41. Midgley, N., Mortimer, R., Cirasola, A., Batra, P., & Kennedy, E. (2021). The Evidence-Base for Psychodynamic Psychotherapy With Children and Adolescents: A Narrative Synthesis. *Frontiers in Psychology*, 12, 662671. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.662671>
42. Modderman, C., McMahon, M., McPherson, L., & Threlkeld, G. (2023). Critical Reflective Learning in Social Work Graduate Research: Learnings from an Australian Study in Child Protection Service Delivery. *The British Journal of Social Work*, 53(4), 2296–2313. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac196>
43. Morley, C., & O’Bree, C. (2021). Critical Reflection: An Imperative Skill for Social Work Practice in Neoliberal Organisations? *The Social Science*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Critical-Reflection%3A-An-Imperative-Skill-for-Social-Morley-O%E2%80%99Bree/5ab4e22b5c8d7b57428b820a67de4793352108e7>
44. Naujanienė, R., Eidukevičiūtė, J., & Ruškus, J. (2018). Socialinių darbuotojų lūkesčiai supervizijai kaip atsakas į praktikos lauko kompleksiškumą ir neapibrėžtumą. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai* (Numeris 2018). <https://doi.org/10.7220/2029-5820.22.2.3>
45. Occhiuto, K., Tarshis, S., Todd, S., & Gheorghe, R. (2024). Reflecting on Reflection in Clinical Social Work: Unsettling a Key Social Work Strategy. *The British Journal of Social Work*, 54(6), 2642–2660. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcae052>

46. Ravalier, J. M., Wegrzynek, P., Mitchell, A., McGowan, J., Mcfadden, P., & Bald, C. (2023a). A Rapid Review of Reflective Supervision in Social Work. *The British Journal of Social Work*, 53(4), 1962. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac223>
47. Ravalier, J. M., Wegrzynek, P., Mitchell, A., McGowan, J., Mcfadden, P., & Bald, C. (2023b). A Rapid Review of Reflective Supervision in Social Work. *The British Journal of Social Work*, 53(4), 1945–1962. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac223>
48. Reid, K., Woodman, E., Trost, W., & Prammar, K. (2024). Beyond a commitment of teaching critical reflection: A scoping review of social work education literature. *Social Work Education*, 43(9), 2824–2846. <https://doi.org/10.1080/02615479.2023.2292140>
49. Riedl, M., & Schulz, P. (2025). Exploring Social Water Research: Quantitative Network Analysis as Assistance for Qualitative Social Research. *Water*, 17(15), Article 15. <https://doi.org/10.3390/w17152208>
50. Ruch, G. (2020). Gillian Ruch, Danielle Turney and Adrian Ward (eds.), Relationship-based social work: Getting to the heart of practice. *Journal of Social Work*, 271. <https://doi.org/10.1177/1468017320918766>
51. Sletten, M. S., Ellingsen, I. T., Bjørkquist, C., & López, M. L. (2025). Balancing equality and equity in decision-making practice: Using standardised tools in child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 172, 108206. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2025.108206>
52. Sprang, G., Gusler, S., Whitt, A., Eslinger, J., & Hood, C. O. (2025). The role of secondary traumatic stress and implementation strategies in successful adoption of evidence-based approaches to address traumatic stress. *Traumatology*, 321. <https://doi.org/10.1037/trm0000588>
53. Švedaitė-Sakalauskė, B. (2012). Kodėl refleksija? Apie socialinį darbą kaip refleksyvų profesionalumą. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 6, 23–32. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2012.0.1861>
54. Tarnoki, C., & Puentes, K. (2019). Something for Everyone: A Review of Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches. *The Qualitative Report*. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2019.4294>
55. Tomaszewski, L. E., Zarestky, J., & Gonzalez, E. (2020). Planning Qualitative Research: Design and Decision Making for New Researchers. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1609406920967174. <https://doi.org/10.1177/1609406920967174>
56. Tracy, S. J. (2019). *Qualitative Research Methods Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact (2nd ed.)*. Wiley. (2-asis leid., T. 1). Wiley-Blackwell. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3128540>

57. Užomeckienė, N. (2024). *Tarptautinė studentų konferencija „Teorija ir praktika: Studentiškos išvalgos“* (T. 1). Kolpingo kolegija. <https://chamber.lt/bendruomene/nariai-informuoja/informacija/tarptautine-studentu-konferencija-teorija-ir-praktika-studentiskos-izvalgos/>
58. Wilkins, D., & Keddell, E. (2024). Risk perceptions and experience in child protection decision-making: A comparative study of student social workers in Wales and Aotearoa New Zealand. *Children and Youth Services Review*, 163, 107623. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.107623>
59. Žibėnienė, G., ir Indrašienė, V. (2017). Šiuolaikinė didaktika: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/94c5d04b-0f1c-4900-b995-5ca87f2e24b8/content>
60. Žibėnienė, G. (2023). *Refleksija ir įsivertinimas socioedukacinės pagalbos praktikoje* (p. 420–471). Vilnius : Mykolo Romerio universitetas, 2023. <https://cris.mruni.eu/cris/handle/007/46250>

SANTRAUKA

Magistro darbo tikslas – atskleisti profesinės refleksijos vaidmenį ir reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams. Tikslui pasiekti buvo iškelti tokie darbo uždaviniai: atlikus mokslinės literatūros analizę, išanalizuoti profesinės refleksijos sampratą ir jos pagrindines formas socialinio darbo kontekste; atskleisti profesinės refleksijos taikymo ypatumus socialinių darbuotojų veikloje dirbant su globėjais ir įtėviais; empiriškai ištirti profesinės refleksijos reikšmę socialinių darbuotojų praktikoje dirbant su globėjais ir įtėviais.

Tyrime taikytas kokybinis tyrimo metodas. Duomenys rinkti pusiau struktūruoto interviu metodu, o gautų duomenų analizei taikyta teminė analizė. Tiriamieji – socialiniai darbuotojai, dirbantys su globėjais ir įtėviais.

Tyrimas atskleidė, kad profesinė refleksija socialinių darbuotojų praktikoje yra svarbi profesinės veiklos dalis, padedanti analizuoti sudėtingas darbo situacijas, vertinti priimamus profesinius sprendimus ir mokytis iš profesinės patirties. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad profesinė refleksija socialinių darbuotojų praktikoje vyksta tiek individualiai, tiek kolegialiai. Individuali refleksija dažniausiai pasireiškia situacijų apmąstymu ir savianalize, o kolegiali – komandinių aptarimų, intervizių ir supervizių metu. Tyrimas taip pat parodė, kad profesinė refleksija prisideda prie pasitikėjimu ir bendradarbiavimu grindžiamo pagalbos santykio su globėjais ir įtėviais kūrimo bei padeda socialiniams darbuotojams giliau suvokti globėjų patirtis ir pasirinkti tinkamesnes pagalbos strategijas.

Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad profesinė refleksija yra reikšminga socialinių darbuotojų profesinio tvarumo prielaida, padedanti atpažinti emocinį krūvį, išlaikyti profesines ribas ir mažinti profesinio perdegimo riziką. Nustatyta, kad refleksijos taikymo galimybės priklauso ir nuo organizacinės aplinkos bei joje sudaromų sąlygų refleksyviai profesinei praktikai.

Pagrindiniai žodžiai: profesinė refleksija, socialinis darbas, globėjai, įtėviai, pagalbos santykis, profesinis tvarumas.

SUMMARY

The aim of this master's thesis is to explore the role and significance of professional reflection in the practice of social workers when providing assistance to foster parents and adoptive parents. To achieve this objective, the following research tasks were set: to analyze the concept of professional reflection and its main forms in the context of social work through a review of the scientific literature; to reveal the specific features of the application of professional reflection in the work of social workers when working with foster parents and adoptive parents; to empirically investigate the significance of professional reflection in the practice of social workers when working with guardians and adoptive parents.

A qualitative research method was used in this study. Data were collected using a guided (semi-structured) interview method, and thematic analysis was applied to analyze the data. The participants were social workers who work with foster parents and adoptive parents.

The study revealed that professional reflection in social work practice is an important part of professional activity, helping to analyze complex work situations, evaluate professional decisions, and learn from professional experience. The study results showed that professional reflection in social work practice occurs both individually and collegially. Individual reflection most often takes the form of reflecting on situations and self-analysis, while collegial reflection occurs during team discussions, peer supervision, and supervision sessions. The study also showed that professional reflection contributes to the development of a helping relationship with foster parents and adoptive parents based on trust and cooperation, and helps social workers better understand the experiences of foster parents and choose more appropriate helping strategies.

The study's findings also revealed that professional reflection is a key prerequisite for social workers' professional sustainability, helping them recognize emotional strain, maintain professional boundaries, and reduce the risk of burnout. It was found that the opportunities for applying reflection in social workers' practice also depend on the organizational environment and the conditions created within organizations for reflective professional practice.

Key words: professional reflection, social work, guardians, foster parents, helping relationship, professional sustainability.

Gerb. tyrimo dalyviai,

Esu socialinio darbo magistro studijų studentė ir atlieku tyrimą tema „Profesinės refleksijos vaidmuo socialinių darbuotojų praktikoje teikiant pagalbą globėjams ir įtėviams“. Tyrimo tikslas – atskleisti, kaip socialiniai darbuotojai supranta ir taiko profesinę refleksiją dirbdami su globėjų ir įtėvių šeimomis bei kokią reikšmę refleksija turi pagalbos santykio kokybei ir profesiniam tvarumui.

Interviu metu bus kalbama apie Jūsų profesinę patirtį dirbant su globėjais ir įtėviais, profesinės refleksijos sampratą, jos taikymo formas, reikšmę santykių kūrimo procese, profesinių ribų išlaikymui, sudėtingų situacijų sprendimui bei profesiniam augimui. Nėra „teisingų“ ar „neteisingų“ atsakymų – svarbi Jūsų asmeninė patirtis, požiūris ir įžvalgos.

Interviu yra pusiau struktūruotas – tai reiškia, kad bus užduodami iš anksto parengti klausimai, tačiau, esant poreikiui, gali būti pateikiami patikslinantys klausimai, siekiant giliau suprasti Jūsų patirtį. Dalyvavimas tyrime yra savanoriškas. Jūs turite teisę atsakyti į bet kurį klausimą arba bet kuriuo metu nutraukti dalyvavimą be jokių neigiamų pasekmių. Tyrimo metu surinkti duomenys bus naudojami tik moksliniais tikslais. Užtikrinamas dalyvių konfidencialumas ir anonimiškumas – interviu medžiaga koduojama, o asmens duomenys neviešinami.

Jei sutinkate dalyvauti tyrime, pokalbis bus įrašomas siekiant užtikrinti duomenų tikslumą ir kokybišką analizę.

Dėkoju už Jūsų skirtą laiką, atvirumą ir indėlį į socialinio darbo praktikos tobulinimą.

Interviu klausimai

4. Papasakokite apie savo darbo patirtį su globėjais ir įtėviais.
5. Ką jums reiškia profesinė refleksija jūsų darbe?
6. Kaip jūs paprastai reflektuojate sudėtingas situacijas? (koku būdu)?
7. Papasakokite konkretų refleksijos pavyzdį iš kasdienybės
8. Kaip kuriate ir palaikote santykį su tėvais (nuo pirmo susitikimo)?
9. Papasakokite situaciją kaip profesinė refleksija padėjo jums kurti ar palaikyti santykius su globėjais ar įtėviais?
10. Kaip atpažįstate, kad santykis su globėju ar įtėviu kuriasi sėkmingai?
11. Kaip refleksija padeda išlaikyti profesines ribas? Spręsti sudėtingas situacijas?

12. Kaip organizacijoje palaikoma refleksija?
13. Ką refleksija jums duoda profesiskai (augimas, atsparumas, santykiai su tėvais)?
14. Ko, jūsų manymu, reikėtų daugiau, kad refleksija padėtų efektyviau kurti santykius su tėvais?
15. Kaip šiandien apibūdintumėte refleksijos vietą savo profesiniame kelyje?

**PROFESINĖS REFLEKSIJOS VAIDMUO
SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ PRAKTIKOJE**

